

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE
RİSK'İN DEVRİ (REASURANS)
VE SAKLAMA PAYI (KONSERVASYON)
TESBİTİNDE KARŞILAŞILAN
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

H. ÖZLEM YALAZ

DOKTORA TEZİ

Eskişehir

1995

ANADOLU UNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

T Ü R K S İ G O R T A S E K T Ö R Ü N D E
R I S K ' İ N D E V R İ (R E A S Ü R A N S)
V E S A K L A M A P A Y I (K O N S E R V A S Y O N)
T E S B İ T İ N D E K A R Ş İ L A Ş I L A N
S O R U N L A R V E Ç Ö Z Ü M Ö N E R İ L E R İ

H. ÖZLEM YALAZ

DOKTORA TEZİ /

DANIŞMAN: PROF. DR. NECAT BERBEROĞLU

Eskişehir

1995

ANADOLU UNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

Ö Z E T

Risk'in sözlük anlamı, zarar etme, kaybetme ihtimalidir. İnsanoğlu tarihin başlangıcından beri, sürekli olarak çeşitli rizikolarla karşıkarsıya kalmıştır. İnsanın canına, malına veya sorumlu olduğu üçüncü şahıslara zarar verebilecek her türlü tehlike karşısında önceden güvence sağlayabilmesi, bir sistemin kurulmasını gerektirmiş. Bu sisteme sigorta adı verilmiştir.

Sigortacılar, teminat altına aldıkları bazı ağır rizikoları tehlikeli görmeleri sebebiyle kendilerini güvenceye alabilme ihtiyacını hissetmişler ve buna paralel reasürans sistemi ortaya çıkmıştır.

Bir sigorta şirketinin portföyünde yüksek bedelli rizikoların bulunması halinde, sigortacının bunların tamamını kendi üzerinde tutması olanaksız denilecek kadar güçtür. Bu sebeple, sigortacı karşılayabileceği rizikoyu üzerinde tutar ve geri kalanını reasürans yoluyla başka şirketlere devrederek rizikonun dağılmasını sağlar.

Sigortacının kendi üzerinde muhafaza ettiği kısım konservasyon veya saklama payı denilmektedir.

Türk sigorta sektöründe reasürans ve konservasyon uygulamalarında karşılaşılan güçlükler, hatalı reasürans anlaşmaları, plasman zorlukları, hukuki düzenlemeler, ekonomik durum, istatistikî bilgilerin eksikliği ve kalifiye eleman yetersizliğidir.

Türk sigorta sektöründe reasürans ve konservasyon uygulamalarında karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri ise; reasürans anlaşmalarının sağlıklı biçimde yapılması, yurt içi ve yurt dışı sigorta piyasasının iyi değerlendirilmesi, yeni hukuki düzenlemeleri getirilmesi, ekonomik düzenin iyi değerlendirilmesi, kalifiye eleman yetiştirilmesi ve diğer çözüm yollarıdır.

S U M M A R Y

Dictionary meaning of the risk to possibility to be loss. Human beings have been exposed to various risk since the first ages of history. a system called insurance has been set up so that an undertaking to provide safeguard against loss, death and any danger is given.

Insurance companies have avoided taking high degree risks rather they preferred to transfer some risks to another insurer.

It is almost impossible that an insurance company retains all significant risk in his portfolio. In this case, insurance company allocates risks by transferring some risks to a reinsurer company while keeping rest.

This part retained by insurance company is called retention.

Problems arising in Turkish insurance is a insufficient reinsurance agreements, difficulties in placement, problem arising from legal regulations, economic problems, lack of statical datas, lack of qualified employees.

Solutions to problem in reinsurance and retention practice; reasonable reinsurance agreements, good evaluation of local and foriegn insurance market, new legal regulations, evaluation of economic structure and other solutions.

İ Ç İ N D E K İ L E R

G İ R İ Ş	1
---------------------	---

B İ R İ N C İ B Ö L Ö M

R İ S K İ N T A N İ M İ V E A N A L İ Z İ

I. R İ S K İ N T A N İ M İ	3
II. R İ S K İ N T Ü R L E R İ	4
A. S O S Y A L R İ S K L E R	4
B. E K O N O M İ K S O N U C U O L A N R İ S K L E R	4
1- <u>Yapısal Acıdan Riskler</u>	5
a) Saf Riskler	5
b) Spekülatif Riskler	5
2- <u>Kaynadı Acısından Riskler</u>	5
a) Dinamik Riskler	5
b) Statik Riskler	6
3- <u>Etki Alanları Acısından Riskler</u>	6
a) Temel Veya Objektif Riskler	6
b) Özel Veya Subjektif Riskler	6
4- <u>Yol Açtıkları Kaybın Büyüklüğü Acısından Riskler</u>	6
III. R İ S K L E R İ N K A Y N A K L A R I	6
A. T A B İ A T T A N G E L E N R İ S K L E R	6
B. İ N S A N L A R D A N G E L E N R İ S K L E R	7
C. T E K N O L O J İ N İ N İ L E R L E M E S İ N D E N G E L E N R İ S K L E R	7
IV. R İ S K İ N K O N T R O L Ü V E K O R U N M A Y O L L A R I	7
A. R İ S K T E N S A K İ N M A V E K O R U N M A	7

B. İÇ SİGORTA	8
C. RİSKİN DEVRİ (SİGORTA)	9
V. RİSKİN ANALİZİ	9

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

RİSK'İN DEVRİ (REASÜRANS)

I. REASÜRANSIN TANIMI - GENEL PRENSİPLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ.	17
A. REASÜRANSIN TANIMI	17
B. REASÜRANSIN GENEL PRENSİPLERİ.	19
1- <u>Sığortalananabilir Menfaat</u>	19
2- <u>Azami İyi Niyet</u>	20
3- <u>Yakın Sebep</u>	20
4- <u>Tazminat</u>	21
5- <u>Halefiyet</u>	21
C. REASÜRANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ.	22
II. REASÜRANSIN FONKSİYONLARI VE ÖNEMİ.	24
III. REASÜRANS METODLARI	28
A. İHTİYARİ (FACULTATIVE) REASÜRANS METODU.	28
1- <u>Bölüşmeli İhtiyari Reasürans</u>	29
2- <u>Bölüşmesiz (Non-Proportional) İhtiyari Reasürans</u>	31
B. TRETE REASÜRANSI (OTOMATİK REASÜRANS) METODU	34
1- <u>Bölüşmeli Trete Reasüransı</u>	35
a) Kot-Par (Quota-Share) Tretesi.	39
b) Eksedan (Surplus) Tretesi.	43
c) Pooler Ve İhtiyari-Zorunlu (Facultative-Obligatory) Ve Open-Cover Treteler.	48
2- <u>Bölüşmesiz Trete Reasüransı</u>	50
a) Hasar Fazlası (Excess of Loss) Tretesi	51
1- Riziko Başına (Çalışır) Hasar Fazlası.	52
11- Olay Başına (Katastrofik) Hasar Fazlası.	52
b) Stop Loss Ve Aggregate Excess of Loss (Hasar Oranı Fazlası) Tretesi.	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVREDİLMEYEN RISK - SAKLAMA PAYI
(KONSERVASYON)

I. KONSERVASYONUN TANIMI VE REASÜRANS İÇİNDEKİ YERİ . . .	60
II. KONSERVASYON TESPİTİNDE HEDEF VE AMAÇLAR	61
III. KONSERVASYON TESPİTİNDE TEMEL TEKNİKLER	63
A. OLASI EN BÜYÜK HASAR (PML-PROBABLE MAXIMUM LOSS)	63
B. RİZİKO BAŞINA (PER RISK) KONSERVASYON	65
C. OLAY BAŞI (PER LOSS EVENT RETENTION) KONSERVASYON	66
IV. REASÜRANS METODLARI YÖNÜNDEN KONSERVASYON TESPİTİ. . .	68
A. BÖLÜŞMELİ TRETelerde KONSERVASYON	68
1- <u>Kot-Par Tretesinde (Quota-Share Reinsurance)</u> <u>Konservasyonu</u>	68
2- <u>Eksedan (Surplus) Tretesinde Konservasyonu.</u>	71
a) Eksedan Konservasyonu	71
b) Sabit ve Dereceli Konservasyonlar	72
B. BÖLÜŞMESİZ TRETelerde KONSERVASYON	74
1- <u>Hasar Fazlası (Excess of Loss) Trete Konservasyonu</u> 74	
a) Çalışan Hasar (Riziko Başına Hasar) Fazlası Trete Konservasyonu	74
b) Olay Başına (katastrofik) Hasar Fazlası Trete Konservasyonu	76
2- <u>Hasar Oranı Fazlası (Stop Loss) Trete</u> <u>Konservasyonu</u>	78
V. BRANSLAR YÖNÜNDEN KONSERVASYON TESBİTİ	80
A. YANGIN SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESPİTİ	80
1- <u>Prim Hadlerine Dayanan Konservasyon Tabloları.</u>	81
2- <u>Riziko Koşullarına Dayanan Konservasyon</u> <u>Tabloları.</u>	83
3- <u>Riziko Kategorilerine Dayalı Konservasyon</u> <u>Tabloları</u>	84
4- <u>Değişebilir Cetvellere Dayalı Konservasyon</u> <u>Tabloları</u>	85
B. MÜHENDİSLİK SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ. . .	86
1- <u>Riziko Kategorilerine Dayalı Konservasyon</u> <u>Tabloları</u>	87
2- <u>Tazminat Dönemlerine Dayalı Olarak Kâr Kaybı</u> <u>Sığortasında Konservasyon Tabloları</u>	90
C. DİĞER MAL SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ . . .	92
D. SORUMLULUK VE KAZA SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ.	93

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

**TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARI
VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR**

I. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARI . . .	94
A. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDAKİ HUKUKİ TEMELLER.	94
B. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE TEMEL BRANŞLARDA UYGULANAN REASÜRANS YÖNTEMLERİ	98
II. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.	103
A. HATALI REASÜRANS ANLAŞMALARI	103
B. PLASMAN ZORLUKLARI	106
C. HUKUKİ DOZENLEMELER.	108
D. EKONOMİK DURUM	111
E. İSTATİSTİKİ BİLGİLERİN EKSİKLİĞİ	112
F. KALİFİYE ELEMAN AZLIĞI	113
III. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.	114
A. REASÜRANS ANLAŞMALARININ SAĞLIKLI BİÇİMDE YAPILMASI	114
B. YURT İÇİ VE YURT DIŞI SİGORTA PIYASASININ DOĞRU DEĞERLENDİRİLMESİ.	116
C. YENİ HUKUKİ DOZENLEMELER GETİRİLMESİ	117
D. EKONOMİK DOZENİN İYİ DEĞERLENDİRİLMESİ	118
E. DİĞER ÇÖZÜM YOLLARI.	118
S O N U Ç	119
Y A R A R L A N I L A N K A Y N A K L A R	i
E K T A B L O L A R (1 - 6)	I

G I R İ Ő

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren ölünceye kadar çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. İŞletmeler de toplum ve ekonomi hayatına girdikleri andan itibaren, bu hayattan çekilinceye kadar değişik tehlikelerle karşı karşıya kalırlar. Yani, değişik risklerin tehdidi altındadırlar.

Kişi ve kuruluşlar çok çeşitli olan bu riskler karşısında bazı tedbirler alırlar. Riski kontrol etmek, riskten korunmak ve devretmek gibi.

Riskin devredilmesi, kişi veya kuruluşun üzerindeki riski sigortacıya sigortalanmak sureti ile devretmesidir. Sigorta Şirketleri aynı riskin aynı derecede tehdidi altında olan kişi veya kuruluşlara teminat veren organizasyonlardır.

Sigortacılığın gelişimine paralel olarak gelişen reasürans, sigortacının kendini güvence altına almak amacıyla başka sigorta Şirketleri veya reasürans Şirketleriyle aktettiği anlaşmalardır. Yani reasürans işlemi, sigorta sözleşmesi yaparak rizikoyu üzerine alan sigortacının bu rizikonun tamamını veya bir kısmını trete anlaşması yaparak reasüröre devir etmesidir.

Sigorta anlaşmalarında olduğu gibi reasürans anlaşmalarında da sigortacılıkta geçerli olan sigorta edilebilir menfaat, azami iyi niyet, yakın sebep, halefiyet ve tazminat gibi prensipler geçerlidir.

Bir sigortacının portföyünde ağır ve yüksek bedelli rizikoların bulunması durumunda, sigortacının bu rizikoların tamamını üzerinde tutması olanaksız denilebilecek kadar güçtür. Bu sebeple bu türlü bir sigortaya teminat veren sigorta Şirketi rizikonun bir miktarını üzerinde tutar ve geri kalanını reasürans yoluyla başka Şirketlere devrederek rizikonun dağılmasını sağlar.

Sigortacının kendi üzerinde tuttuğu kısımda konservasyon veya saklama payı denilmektedir. Konservasyonun tespiti çok önemli bir husustur. Konservasyonun çok yüksek tutulması halinde büyük bir hasarın meydana gelmesiyle sigortacının büyük kayıplarla karŐılaŐması sözkonusudur. Konservasyonun çok düşük tutulması halinde ise sigorta Şirketinin gereksiz prim devri yapması ve kar edebileceği branşlarda gereksiz yere hakkından vazgeçmesi sözkonusudur.

Bu çalışma Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta Şirketlerinin teminat altına aldığı rizikolarda kendi sorumlulukla-

rında konservasyonu ve başka sigorta ve reasürans şirketlerine devredecekleri, reasüre edecekleri miktarı nasıl belirleyeceklerini, hangi reasürans metotlarıyla devirleri yapabileceklerini incelemek ve reasüransın gelişimi için yapılması gerekenleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Beş bölümden oluşan araştırmamızın ilk bölümü riskin tanımlanması, riskin türleri ve kaynakları incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde riskin kontrolü ve riskten korunma yolları belirlenmiştir. Riskin analizinin yapılması suretiyle bireysel ve genel risk eğrilerine ulaşılmıştır.

İkinci bölümde reasüransın tanımlanması, tarihsel gelişimi, reasüransın fonksiyonları ve prensipleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, rizikonun dağıtılabilmesi için reasürans metotları incelenmiş ve bu metotların uygulanması ile ilgili örnekler verilirken bu metotların avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmiştir.

Dördüncü bölümde, sigorta şirketlerinin üzerlerinde tuttıkları riskler, saklama payları veya diğer bir deyişle konservasyonun tanımı ve reasürans içindeki yeri belirlenmiştir. Konservasyonun tespitinde hedef ve amaçlar belirlenirken reasürans metotları itibarıyla konservasyon tespiti ve branşlar yönünden konservasyon tespiti incelenmiştir.

Beşinci bölümde ise Türk sigorta sektöründe reasürans uygulamalarına değinilirken karşılaşılan güçlükler belirlenmiş ve karşılaşılan güçlüklerle çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

B I R İ N C İ B Ö L Ü M

RISKİN TANIMI VE ANALIZI

I. RISKİN TANIMI

Riskin sözlük anlamı, önceden az veya çok bir şekilde görülebilen zarar etme, kaybetme ihtimali veya sansıdır. Latince " riscus ", İtalyanca " risto " kelimesinden türemiştir.

İnsan oğlu doğduğu andan itibaren ölünceye kadar çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. İşletmelerde toplum ve ekonomi hayatına girdiği andan itibaren bu hayattan tamamen çekilinceye kadar değişik tehlikelerin tehdidi altında bulunurlar. İşletmelerin sadece mal varlığı insanların ise mal varlığı yanısıra can varlığında çeşitli risklerin etkisi altındadır.

Bilinmezliğin yada belirsizliğin var olduğu her yerde riskten söz etmek mümkündür. Gelecek, pek çok ihtimal içerir. Dolayısıyla tek bir riskten çok, etki alanlarının sınırları ve etki dereceleri değişen pek çok riskten bahsetmek gerekir.

" Risk, belli koşullar altında gerçekleşebilecek ihtimallerin çokluğu ve çeşitliliğidir." (1)

Hangi ihtimalin gerçekleşeceğinin tahmini ne kadar zorlaşır, riskin boyutları da o derece büyür. Bu açıdan riskin, gerçekleşen ile beklenen arasındaki fark olduğu söylenebilir.

Sigorta sektöründe, sigortaya konu teşkil eden mal veya kişi yada yangın, fırtına gibi sigortalı mal veya kişinin karşı karşıya olduğu tehlikeler risk olarak tanımlanabilmektedir.

Sigorta teminatı, ani ve beklenmedik şekilde meydana gelen kayıpları karşılar. Bu temel prensibi vurgulayan risk tanımı ise şöyledir. " Risk, mevcut ve gelecekteki varlıkların, tesadüfi olaylar nedeni ile ve beklenmedik bir şekilde hasara uğraması ihtimalidir".

---

(1) WILLIAMS Arthur- HEINS M. Richards, Risk Management and Insurance, 6. Baskı, ABD, Mc-Graw Hill, 1989, s. 12.

Bazı yazarlar ve iktisatçılar risk kelimesi ile belirsizlik kelimesini eş anlamda kullanmaktadırlar. Bu tarz düşüncenin esasında, belirsizliğin mevcut olmadığı hallerde, piyasalar bir belirsizlik arz ederler veya piyasalar mükemmeldirler gibi bir görüş yatmaktadır. Piyasaların mükemmel veya şeffaf olmaları halinde risk mevcut olmaz. Bazı yazarlara ve iktisatçılara göre ise risk kelimesi ile belirsizlik kelimesini eş manada kullanmak hatalıdır. Zira, risk kantitatif bir tahlile konu olmaktadır. Risk bir olay neticesinde, ölçülebilirliği, objektifliği olan bir hususu ifade eder. Halbuki belirsizlik kelimesi daha ziyade subjektif, ölçülemeyen unsurları ifade eder (2).

11. RİSKİN TURLERİ

Kişiler ve işletmeler risk taşıyıcısı durumundadırlar. Taşıdıkları risklerin önemini, ağırlığını ve ciddiyetini kavramış olsunlar veya olmasınlar her kişi veya işletme risk taşıyıcısı durumundadır. Kişi ve işletmeleri tehdit eden riskleri iki kısma ayırmak mümkündür.

A. SOSYAL RİSKLER

Sosyal riskler ekonomik sonucu olmayan risklerdir. Ekonomik sonucu olmayan yani para ile ölçülebilir sonucu olmayan tehlikeleri ilgililer kendileri taşırlar. Bu tür riskler sigorta alanı dışındadır. Örneğin, insanların manevi varlığını, şeref, haysiyet, onurunu tehdit eden tehlikeler ekonomik sonucu olmayan risklerdir. Bu tip manevi varlığı tehdit eden riskler hukuk düzeni içinde manevi tazminat kapsamı altında değerlendirilir.

Kişiler veya işletmeler manevi varlığını tehdit eden tehlikeler karşılığında sigorta yaptıramazlar. Çünkü manevi değerlerin para ile ölçülebilir sonuçları yoktur.

Manevi zararlardan sorumlu olan kişi için ise durum farklıdır. Manevi zararlar söz konusu olduğunda mahkemenin verdiği tazminat miktarı geçerlidir. Sorumluluk kapsamı içinde zarardan sorumlu olan kişi sorumluluk riskini sigorta ettirebilir.

B. EKONOMİK SONUCU OLAN RİSKLER

Sigortacılığın temel ilgi konusu ekonomik sonucu olan tehlikeler ve bu tehlikelere güvence sağlanmasıdır.

---

(2) İbrahim KANYILMAZ, Risk ve Menkul Kıymetler Yatırım Tahlilleri, Profösörlük Tezi, Bursa, Ekim-1988, s.24

Riske karşı gerekli tedbirleri alabilmek için öncelikle riski tanımak gereklidir. Riski gruplandırmak, belli kavramlar altında incelemek, karşı yöntemler geliştirmek açısından önemlidir. Risk değişik açılardan ele alındığında dört grupta incelenebilir.

1- Yapısal Açısından Riskler

a) Saf Riskler

Sigortacılığı ilgilendiren riskler, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan risklerdir ve bu çeşit risklerin gerçekleşmesi halinde sadece zarar söz konusu olur. Saf (pure) risk adı verilen bu risklerde ilgililerin kar elde etmesi söz konusu değildir.

Sigorta edilebilen risklerin gerçekleşme ihtimali arttıkça ve gerçekleşme halindeki zarar miktarı ağırlaştıkça ilgili kişi veya işletme bu risklerin büyük kısmını üzerinde taşımayı sakıncalı bulur. Gerçekleşmesi halinde en iyi ihtimalle, bir değişikliğe neden olmayan ancak büyük olasılıkla kayıplara yol açan ve yaşadığımız dünyanın yapısında, yaşamın kendisinde var olan risklerdir. Örneğin deprem, sel ve benzeri doğal afetlerdir.

b) Spekülatif Riskler

Spekülatif risklerle ilgili kişi veya işletme kâr ve zararlar karşı karşıyadır. Kâr sağlamaya yönelik faaliyetlerde kaybetmek ihtimalide vardır. Kâr-zarar ihtimali farklı oranda olabilir. Ancak sonuçta mutlaka kâr veya zarar gerçekleşecektir.

Örneğin kumar oynayan kişi ya kazanacak yada kaybedecektir. Spekülatif risklerin temelini, ekonomik hayatın temelini oluşturan ekonomik faaliyetlerle ilgili veriler oluşturur.

2- Kaynağı Açısından Riskler

Kendini yaratan nedenler açısından da riskler dinamik ve statik olmak üzere iki grupta düşünülebilir.

a) Dinamik Riskler

Toplumdaki değişikliklerden kaynaklanan ekonomik, sosyal, politik, teknolojik, çevresel risklerdir. Spekülatif riskleri de bu grupta incelemek mümkündür.

b) Statik Riskler

Dinamik riskleri yaratan değişiklikler olmasada dünyanın yapısında, yaşamın içinde var olan risklerdir. Yani saf (pure) risklerdir.

3- Etki Alanları Açısından Riskler

Etki alanları açısından riskleri temel veya objektif riskler ve özel veya subjektif riskler olarak iki grupta inceleyebiliriz.

a) Temel Veya Objektif Riskler

Toplumun tamamını veya büyük bir bölümünü etkileyen risklerdir. Örneğin doğal afetler gibi.

b) Özel Veya Subjektif Riskler

Kişi veya bir kuruluşa özel ve belirli ölçü kapsamında ilgililer tarafından kontrol altında tutulabilen risklerdir.

4- Yol Açtıkları Kaybın Büyüklüğü Açısından Riskler.

1. derecede riskler; Bir kişinin veya işletmenin temel mali yapısını değiştirmeyecek büyüklükteki risklerdir.

2. derecede riskler; Kişinin veya işletmenin mali yapısında bozulmalar yaratıp borçlanmasına sebep olabilecek risklerdir.

3. derecede riskler; Kişinin yok olmasına ve işletmenin iflasına yol açabilecek risklerdir.

III. RİSKLERİN KAYNAKLARI

Ekonomik sonucu olan tehlikeler başlıca üç grupta incelenebilir.

A. TABİATTAN GELEN RİSKLER

Yer sarsıntısı, don, kuraklık, seylap, zararlı bitki ve hayvanlar, fırtına gibi tehlikeler tabiattan gelmektedir ve iktisadi açıdan büyük zararlara sebep olan tehlikelerdir.

Tabiatın dört ana unsuru olan toprak, hava, ateş, sudan meydana gelen zararları karşılayan sigortalara elementer sigortalar denilir. Dünya sigortacılık litera-

türünde olduğu gibi Türk Sigortacılığında da bu terim kullanılır.

Genel olarak toprak kayması, çökmesi, deprem, yarıncadağ patlaması, seylap, yağmur, fırtına, dolu, kar, çığ, yangın, yıldırımından ileri gelen hasarlar elementer hasar sayılır.

Ayrıca tarım sigortaları da direkt olarak tabiattan ileri gelen hasarları kapsar.

B. INSANLARDAN GELEN RISKLER

İnsanlar, kendilerinden kaynaklanan iradi tehlikelere ve yine kendilerinden kaynaklanan ancak iradesi dışı tehlikelerle sık sık karşı karşıya kalırlar. Mesela yaya veya şöför olarak dikkatsizlik sonucu kazaya uğramak veya evde su musluğunu açık unutarak evin, eşyaların su basmasına ve zarar görmesine sebep olmak.

Kendilerinin haricinde diğer insanların sebep olduğu tehlikelerle karşı karşıya kalırlar. Harp, grev, lokavt, kötü niyetli hareketler, iç kargaşalar gibi.

C. TEKNOLOJİNİN İLERLEMESİNDEN GELEN RISKLER

Elektrik çarpması ve yangın yaratması, otomobil, uçak, gemi gibi ulaştırma araçlarının yarattığı riskler ve atom enerjisini kullanmak amaçlı çalışmaların sebep olduğu geniş kapsamlı riskler teknolojinin ilerlemesi ile ortaya çıkan ve artan oranlı tehlikelerdir.

Teknoloji ilerlemesiyle, yeni teknolojiye konu olan faktörlerin yarattığı risklerin etkisi giderek daha ağır sonuçlar yaratabilecek büyüklüğe ulaşmaktadır.

IV. RISKİN KONTROLÜ VE KORUNMA YOLLARI

Riskin tanımlanması ve değerlendirilmesi, riskin kontrolünde yönlendirici olacaktır. Riskin gerçekleşme ihtimali düşükse ve yaratacağı zarar düşük oranlı ise riskin üstlenilmesi tercih edilecektir. Ancak gerçekleşme ihtimali yüksek ve sonucu ağır ise riskin etkilerini azaltacak önlemler alınacak ya da riskin transferi yapılacaktır.

A. RISKİTEN SAKINMA VE KORUNMA

En etkili korunma yöntemi riskten sakınma, kaçınmadır. Bu da riski yaratan faaliyetten tamamen vazgeçilmesi veya faaliyetin yapıldığı mekan veya yöntemin değiştirilmesi şeklinde olur.

Ancak riskten kaçınmanın mutlaka bir maliyeti vardır. Bunlar, parasal maliyetler olduğu gibi fırsatların kullanılabilmesi, direkt veya endirekt maliyetler şeklinde olabilir.

Riskin azaltılmasında bir korunma yöntemidir. Bu yöntem için "Hasar Önleme" terimi daha yaygın kullanılmaktadır. İki şekilde yapılabilir. Kayba yol açabilecek olayın gerçekleşme ihtimali azaltılır yada olay meydana geldikten sonra etkileri azaltılmaya çalışılır. Hasar önleme yöntemleri şöyle sınıflandırılabilir; (3)

- Koruyucu yöntemler (kayba yol açabilecek nedenlerin ortadan kaldırılması).
- Önleyici veya yarı önleyici tedbirler (riskle karşı karşıya olan kişi ve/veya malların korunma altına alınması).
- En aza indirmek (meydana gelen hasarın minimum düzeyde tutulmasını sağlamak).
- Kurtarma (mümkün olduğunca hasarlı malın değerini yada yaralı kişinin melekelerini korumak).
- Eğitim (risk ve insan faktörü hep bir arada olduğu için planlama, üretim, satış sonrası faaliyetlerin tamamında sorumlu kişiler eğitilmelidir).
- Uyulması zorunlu kurallar.

B. İÇ SİGORTA

Rizikoyu taşıyan kişinin aldığı tedbirlere rağmen rizikonun gerçekleşmesi halinde zararlar karşılama ihtimali vardır. İç sigorta, dahili sigorta, riziko ile bizzat karşı karşıya kalan kişi veya kuruluşun tehlikenin gerçekleşme ihtimaline karşı bir miktar fon ayırması ve zararını bu fondan karşılaması demektir.

Türkiye de özellikle kamu kesiminde dahili sigorta uygulaması mevcuttur. İç sigorta ile, sigorta şirketine ödenecek primden tasarruf amaçlanmaktadır. Ancak kişinin veya kuruluşun ayırdığı fon ile gerçekleştirebilecek hasar miktarı arasındaki açık genellikle çok büyüktür. Ayrıca bu amaçla toplanan parada genellikle amacın haricinde kullanılmakta ve ihtiyaç anında nakit mevcut olmamaktadır.

---

(3) Betül ARISOY, Risk Yöntemi ve İnşaat Sigortaları, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 1992, s. 27.

C. RISKİN DEVRİ (SİGORTA)

Elde olmayan ve ne zaman gerçekleşeceği tahmin edilemeyen rizikolara karşı bir güvence olan sigortayı, kanun ve mukavele ile tespit edilen belirli bir riskin aynı derecede tehdidi altında bulunan çok sayıda ve benzer ünitelerin, tesadüfi olarak meydana gelen, para birimi ile ölçülmesi ve istatistiki olarak belirlenmesi mümkün hasarı birlikte karşılamak üzere bir araya getirilmesiyle oluşan bir organizasyon olarak tanımlayabiliriz.

Riski taşıyan kimse sigorta akti ile tehlikeyi sigortacı yani bu işi meslek olarak yürüten kuruluşa devir eder. Sigortacı prim karşılığı riski devralan, riski satan, iktisadi güvence veren kişi veya kuruluş durumundadır.

Sigortacının amacı, oluşabilecek hasarı engellemek veya tedbir almak değildir. Mümkün olduğu kadar fazla aynı riske maruz kişi veya kuruluşa sigorta akti yaparak mümkün olduğu kadar fazla prim elde etmek ve risk gerçekleştiğinde sigorta sözleşmesindeki esaslara göre ödeme yapmaktır.

V. RISKİN ANALİZİ

Riskin gerçekleşme ihtimali, riskin gerçekleşme sıklığı ile belirlenir. Hasar/zarar ihtimalleri ancak hasarın yıl içinde ne sıklıkta olduğu ve geçmiş yılların deneyimleri ile tahmin edilebilir.

Riskin şiddeti ise riske konu olan değerlere göre farklılık gösterir. Yani, sigortalanan malın, varlığın değeri riskin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek ilave masrafla, üretimden uzak kaldığı süre zarfındaki kâr kaybı, üçüncü şahıslara olan hasarlara göre belirlenir.

Hasarları/zararları bir piramit şeklinde düşünürsek, bu piramitte nadir olan büyük zararlar en üst dilimde hasar/ zarar dağılım şemasında daha az yer kaplamakta. Sık olmayan ciddi hasarlar şemada orta dilimde yer almakta ve nadir olan büyük hasarlardan daha fazla yer kaplamaktadır. Sık gerçekleşen küçük hasarlar ise hasar/zarar dağılım şemasında en alt dilimde yer almakta ve en fazla yeri kaplamaktadır.

ŞEKİL 1

Hasar / Zarar Dağılım Şeması

Mesela endüstri bazında çok büyük bir fabrika tesisinde sigorta bedeli çok yüksek olmasına karşın hasarın gerçekleşme oranı ve hasar sıklığı düşüktür. Hasar, büyük bir riskin gerçekleşmesi ile oldukça yüksek olabilir ancak sıklık oranı düşüktür. Bu gruba bir örnek olarak nükleer santrallerin sigortalarını verebiliriz. Nükleer santrallerin sigortalarında riziko sıklığı az ama hasar oranı çok büyüktür.

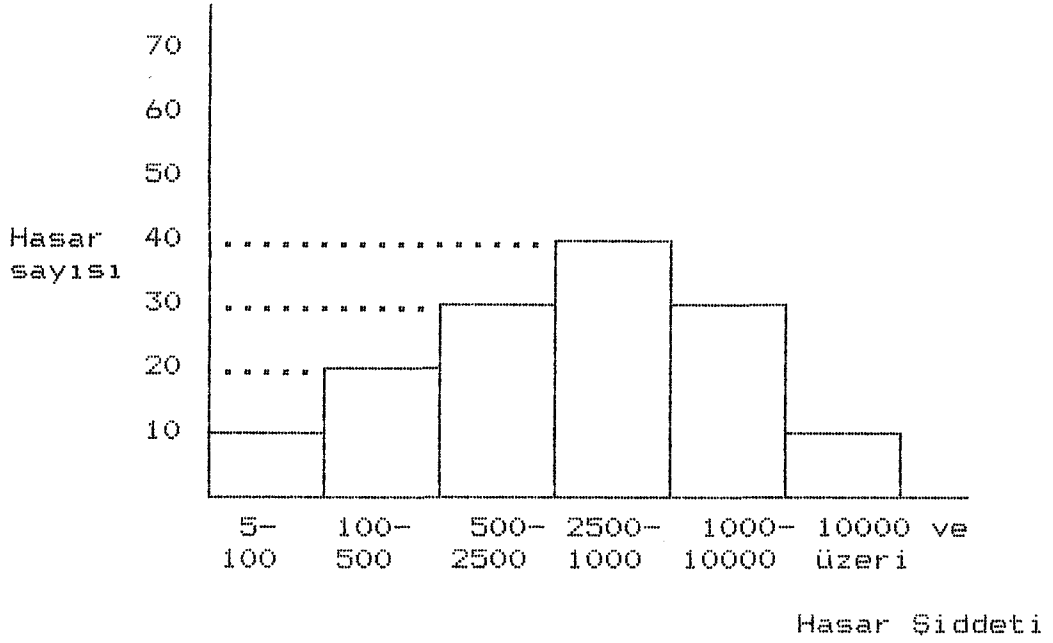
Sık olmayan ciddi zararlar, daha küçük ölçekli fabrikalardaki hasarlar, otobüs, gemilerdeki rizikolarda gerçekleşen hasarlardır.

Sık oluşan küçük zararlar, trafik sigortalarına konu olan hasarlardır. Cam kırılma hasarları gibi hasar sıklık oranları yüksek, hasar tutarları yüksek olmayan ancak sıklık oranı fazla olduğu için piramit içinde ve portföyde önemli rakamlar oluşturan zararlardır.

Bir grafik üzerinde hasar / zarar eğrisi almak için ihtimal (olay adedi) ve şiddet (zarar değeri) parametrelerini kullanırız.(4)

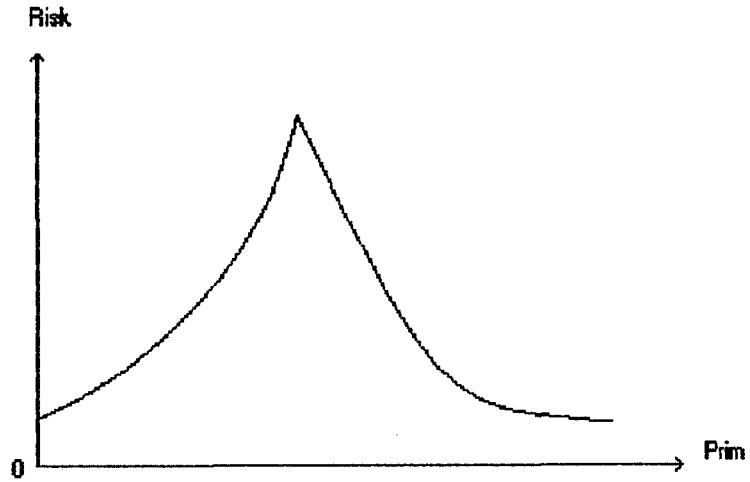
---

(4) Tülin YURDAKUL, Risk Yönetimi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 1991, s.42.

Şekil 2.
Hasar/Zarar Şeması

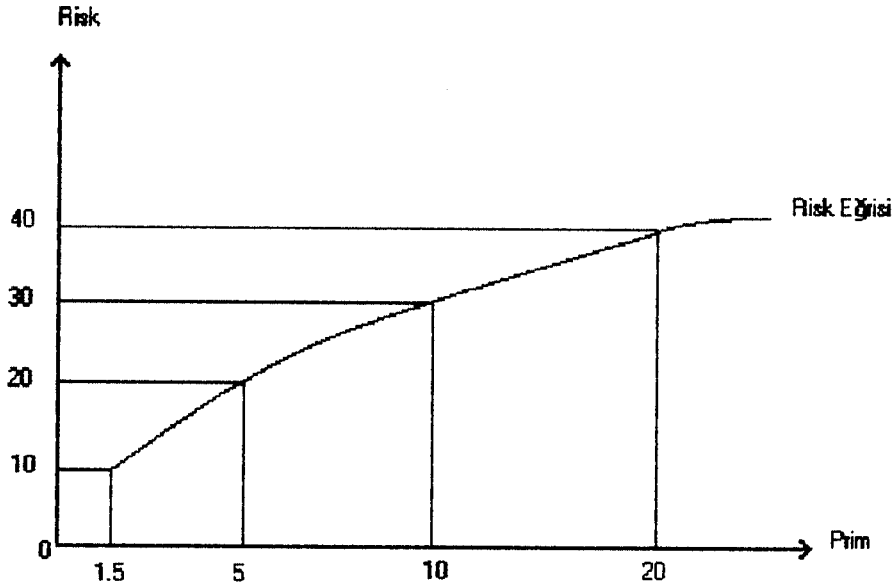
Şekil 2 de görülen Hasar/Zarar grafiğindeki veriler ışığında hasar/risk eğrisini aşağıdaki Şekil 3'te görüldüğü gibi belirleyebiliriz.

ŞEKİL 3
Hasar / Risk Eğrisi

İnsan faktörünün bulunduğu her türlü faaliyette bireylerin kararları, inançları, engellenemeyen sonuç üzerinde sebeptir, etkindir. Şöyle ki, kişi ve kuruluşların içinde buldukları şartlara, risklere ve bunların sonuçlarına olan duyarlılıkları bireysel risk eğrisinin aşağıdaki gibi oluşmasına sebep olmaktadır.

Riskten kaçınan, üzerinde risk tutmak istemeyen kişi veya kuruluş risk oranı arttıkça sigortalanmaya daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bu amaç içinde rizikosunu devredeceği sigorta şirketine daha fazla prim ödemeyi tercih ederek üzerinde risk taşımayıp çoğunu sigorta şirketine devir edecektir.

ŞEKİL 4

Riskten Kaçınan Birey Veya Kuruluşun Risk Eğrisi

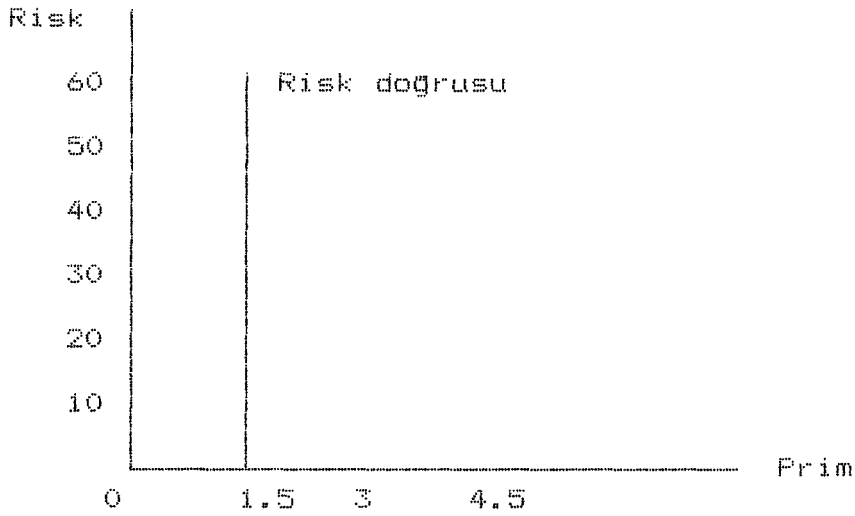
Çizimden de görüldüğü gibi birey 10 birimlik riski için 1,5 prim ödemekte. Risk iki kat artarak 20 birim olduğunda birey risk artışından daha fazla oranda prim ödemeye razı olacak ve 5 prim ödeyecektir. Aynı şekilde riskin % 50 artışla 30 birime birey prim ödemesini iki kat arttıracak ve 10 prim ödeyecektir. Riskin 40 birime ulaştığı durumda ise birey riskin daha fazlasını sigortacıya devretme ihtiyacı duyacak ve prim ödemesini iki misli arttırarak 20' ye çıkartacaktır. Riskten kaçınan bireyin veya kuruluşun risk eğrisinin eğimi gittikçe artan eğimli olacaktır.

Günümüzde bile hala inançları bakımından, sigortayı faiz olarak görüp kesinlikle güvence satın almayı benimsemeyen kişiler mevcuttur. Bunların haricinde ihmalkarlıktan, kadercilikten, eğitimsizlikten sigortalanma

ihtiyacını hssedemeyen veya sigortacılık müessesesine karşı olan bireyler vardır.

Bu kişilerin veya kuruluşların bütçelerinden belkide sigorta için ayrılmış bir pay yoktur. Ancak her kişi veya kuruluşun çok cüzzide olsa bir miktar prim ödemesi olduğunu farz edelim.

Sigortalanma konusunda kayıtsız olan birey veya kuruluşun risk eğrisi aşağıdaki şekilde belirlenebilir.

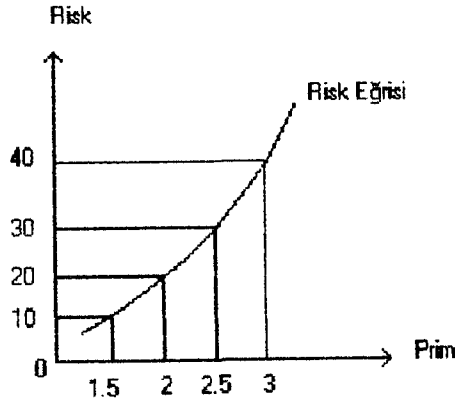
Sekil 5

Riske Kayıtsız Kişi Veya Kuruluşun Risk Eğrisi

Burada risk oranı ne kadar artarsa artsın birey kesinlikle güvence satın almak istememekte ve prim oranında bir artış olmamaktadır. Bu sebeple riske kayıtsız birey veya kuruluşun risk eğrisi riskten ve primden bağımsız, yukarı doğru sert bir şekilde uzanan durumda olacaktır.

Riski seven yani karşılıklıya bulunduğu riskin bir bölümünü üzerinde taşımayı tercih eden, riskin büyük bölümü için sigortalanma ihtiyacı duymayan birey veya kuruluşun risk eğrisi şekil 6'te görüldüğü gibidir.

Burada risk oranı katlamalı olarak artmasına rağmen riskler karşısında sigortalının sigortalanma ihtiyacı aynı oranda artmamakta, azalarak artmaktadır.

ŞEKİL 6

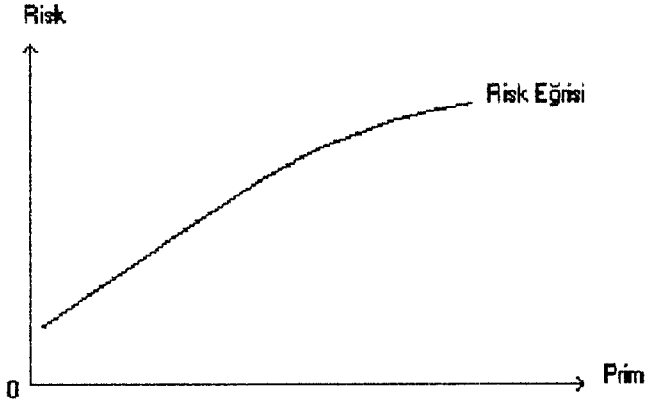
Riski Seven Kişi Ve Kuruluşların Risk Eğrisi

Şekil 6' da görüldüğü gibi birey 10 birimlik risk taşıırken 1,5 prim ödemekte. Risk % 100 artışla 20 birime çıktığında primini aynı oranda arttırmamakta. % 33' lük artışla primini 2' ye çıkartmakta. Riskin % 50 artışla 30 birime ulaştığı durumda ise primin % 25' lik bir artışla 2.5' a yükseltmekte. Risk 40 birime ulaştığında ise prim ödemesi daha da azalarak artmaktadır.

Yani, kişi veya kuruluş riskin büyük kısmını üzerinde tutmayı tercih edecektir. Riskin artış oranında sigortaya devredeceği risk miktarı ve ödeyeceği prim azalarak artacağı için riski seven, riskin büyük kısmını üzerinde tutmayı tercih eden birey veya kuruluşun risk eğrisi yukarıdaki gibi olacaktır.

Kişi ve kuruluşların zevk ve tercihlerini göz ardı ettiğimiz taktirde risk ve primin doğru orantılı olduğu görülmekte. Riskin düşük olduğu durumlarda, branşlarda sigorta primide düşüktür. Örneğin konut sigortalarında risk yüksek olmadığı için prim oldukça düşüktür. Ancak hasarın sıklıkla gerçekleştiği ve orta ölçekli hasar ödemelerinin söz konusu olduğu branşlarda prim oranı daha yüksektir. Örneğin bir kasko sigortasında sigorta konusu aracın sürekli risk altında olması ve gerçekleşebilecek hasar sayısının yılda bir,iki kere ile sınırlı olmaması primin daha yüksek gerçekleşmesine sebep olmaktadır.

Şekil 7' de görüldüğü gibi risk faktörleri ve olasılıkları arttıkça sigorta primide yükselecektir.

ŞEKL 7

Genel Risk Eğrisi

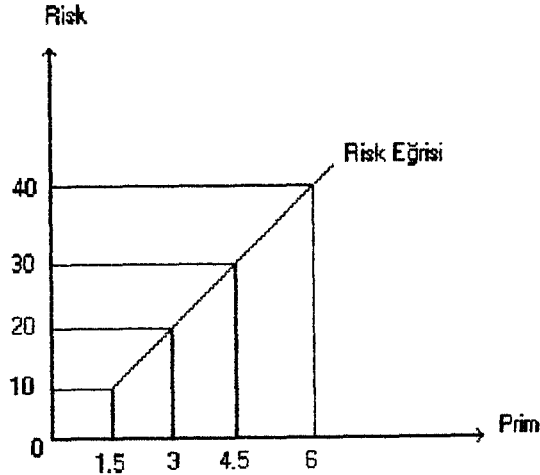
Risk 0 noktasında bulunduğunda sigorta priminin olması zaten düşünülemez. Çünkü kişiler olması muhtemel rizikolara karşı güvence satın alır, sigorta yaptırırlar. Risk faktörünün bulunmaması ihtimali ise yok denecek kadar düşüktür. Çünkü kişinin en azından canı ve azda olsa bir malı vardır. Dolayısıyla risk faktöründe mevcuttur. Doğmamış bir çocuğa hayat sigortası yapılamayacak, sigorta yaptıрма ihtiyacı doğmayacaktır. Boş bir arsayada konut sigortası yapılamayacaktır. Bu durumlarda sigortaya konu olabilecek bir şey bulunmamaktadır ve ancak bu durumda risk 0 olacaktır.

Bunun haricinde rizikoyu hafifletmek amacıyla alınmış tedbirler olabilir. Böylelikle rizikonun gerçekleşme ihtimali azaltılmış olabilir. Ancak riskin tamamen ortadan kalkması mümkün değildir. Şöyle ki, Bir ticarethanenin hırsızlık riskine karşı durumunu inceliyelim. İşletmeye son derece gelişmiş alarm tesisatı donatılmış olabilir ve iş yerinde gece bekçisi bulunuyor olabilir. Bu önlemler caydırıcı ve riski azaltıcı etki yapmaktadır. Ancak gece bekçisini etkisiz hale getirerek ve alarm tesisatının açıklarından yararlanarak hırsızlığın gerçekleşme riski hala vardır. Bu risk içinde sigortalanma ihtiyacı doğar.

Bazı sigorta branşları, primi ne olursa olsun tek bir sigorta şirketi tarafından teminata alınamaz. Bu tip riskler genellikle çok büyük sigorta bedeli ile ifade edilir. Nadiren gerçekleşen fakat gerçekleştiği anda ödenecek hasarın çok yüksek olduğu ve katastrofik hasarlar yaratabilecek risklerdir. Mesela, atom enerji merkezi, çalışmalarını ve uzay araştırmaları merkezi gibi.

Bu tip riskler Pooler tarafından sigortalanır. Pooler, üyeleri tarafından yaratılan sigorta ve reasürans şirketleridir. Belirli bir kategoride katastrofik özelliği olan risklere kapasite yaratmak amacıyla oluşturulurlar.

Sigorta şirketleri arasında rekabet olmaması ve sigorta bedelinin düşmesi riskin gerçekleşme ihtimalini azaltmayacağı veya sigorta bedelinin yükselmesinin riskin gerçekleşme ihtimalini arttırmayacağı için sigorta fiyatı değişmeyecektir. Sadece sigorta bedeli ile sigorta fiyatının çarpımı sonucu net primde artış veya azalışlar gerçekleşecektir. Eğer sigorta konusu üzerinde riski yükseltecek değişiklikler yapılırsa sigorta fiyatı etkilenecektir. Ancak bu şekilde prim yükselecektir. Şekil 8 de poolerlerce sigortalanabilen risklerin eğrisi görülmektedir.

ŞEKİL 8

Poolerlerce Sigortalanabilen Risklerin Eğrisi

I K I N C I B Ö L Ö M

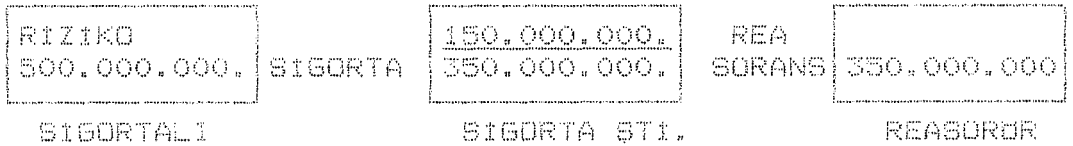
RISK'IN DEVRİ (REASÜRANS)

I. REASÜRANSIN TANIMI - GENEL PRENSİPLERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

A. REASÜRANSIN TANIMI

Reasüransın en basit tanımı, mükerrer sigorta veya sigortacının sigortalı olmasıdır. Dünyada ve ülkemizde sigortanın faydaları ve gerekliliği hemen hemen herkez tarafından kabul edilmektedir. Sigorta şirketleri sigorta işlemlerini yaparak fertlere, kurumlara, özel ve kamu sektörüne teminat vermektedir. Bu sebeple, sigorta şirketlerinde kendilerine teminat aramaları gerekmektedir. Dünyada faaliyet gösteren tüm sigorta şirketlerinin gerek sermayeleri gerekse varlıkları sınırlıdır. Oysa bu sigorta şirketleri kendi mali güçlerinin çok üstünde ve çok sayıda poliçe tanzim ederek teminat vermektedirler. Sigorta şirketlerinin kendi mali varlıklarının üstünde rizikolara bile rahatlıkla teminat verebilme kolaylığı sağlayan bir organizasyon olarak reasürans, sigorta işlemlerinin perde arkasındaki uzantısıdır denilebilir. O halde reasürans, sigorta şirketlerinin üzerine aldıkları rizikoların bir kısmını belli bir komisyon karşılığında, bir veya birden fazla şirkete devretmesidir diyebiliriz.

Reasürans olayını basit bir şema ile açıklayabiliriz.

Yukarıdaki şemayı incelediğimizde bir sigorta şirketinin X bransında 500 milyon sigorta bedelli bir riziko kabul ettiği görülmekte. Bu rizikonun 150 milyon T.L. lik kısmını üzerinde tutmakta, 350 milyonluk kısmını reasürans yolu ile reasüröre devretmektedir.

Sigorta ettiren ile reasürör arasında doğrudan bir ilişki bulunmamaktadır. Zira, sigorta aktinin tarafları sigortalı ile sigortacıdır. Buna karşılık reasürans akdi sigorta akdinin ne tamamlayıcısı nede bu akdi herhangi bir şekilde değiştirebilecek bir anlaşmadır. Reasürans akdi sigortacı ile reasürör arasında yapılan bir akit-tir. Bu akitte reasürör, mevcut anlaşmanın şartlarına

bağlı kalmak kaydıyla sigortacıya karşı sorumludur. Sigortalı herhangi bir konuda reasüröre baş vurma hakkına sahip değildir.

Zaman zaman reasüransla karıştırılan bir kavram olarak koasürans ve çifte sigorta sigortacılıkta çok kullanılan kavramlardır. Koasürans veya müşterek sigorta bir rizikonun iki veya daha fazla sigorta şirketi tarafından müştereken sigortalanmasıdır. Sorumluluk, prim ve hasar önceden belirlenmiş oranlarda paylaşılmaktadır.

Reasürans ile koasürans arasındaki en önemli fark, reasüransta tarafların her ikisinde sigortacı olmasıdır. Yani reasürör ile sigortacı arasında herhangi bir hukuki ilişki yoktur. Oysa koasüransta birden çok sigorta şirketi sigortalıya hisseleri oranında sorumludur. Koasüransa katılan şirketlerden biri Jeran (lider) olarak seçilir. Jeran şirket diğer koasürörler adına prim toplama ve diğer şirketleri bilgilendirmeye yetkilidir. Fakat bu yetki sigortalı ile koasürör arasındaki yasal ilişkiyi etkilemez. Reasürans anlaşmasında sigortalı ile reasürör arasında hiç bir hukuki bağlantı yoktur.

Reasüransın faydaları şu şekilde sıralanabilir,

- Reasüransın sigorta şirketine sağladığı faydaların başında daha büyük rizikolar kabul edebilme kapasitesini arttırması gelir. Sigorta şirketi hasar ihtimali normalin üzerinde olan bir rizikoyu reasürans konusu yapabilir. Böylece o rizikodaki yükünü reasürör ile paylaşarak azaltabilir.

- Sigorta şirketi reasürörle yapacağı anlaşma ile belirli bir sigorta dalında kabul ettiği işlerin belli miktar veya oranda otomatik olarak devrini sağlar ve böylece kabul kapasitesini arttırmış olur. Sigorta şirketi normal rizikolarda kendi mali imkanlarının müsaade ettiginden daha fazlasını kabul edebilir. Otomatik reasüransa devrettiğinden sonra kalan miktar yine kendi sorumluluğunda kalacaktır.

- Kümü (birikim) fazlasını reasüröre intikal ettirebilmesi sebebiyle reasürans, sigorta şirketlerinin bölgeler itibarıyla kabul hacmini arttırır.

- Reasüransın sedan şirkete sağlayacağı diğer bir fayda ise, hasar oranında nispeten bir istirar sağlayabilmesidir. Sedanın temin edeceği katastrofik bir reasürans anlaşmasıyla, karşılaşılabileceği ağır hasarların olumsuz etkilerini muhtelif senelere dağıtması ve böylece şirketin hasar oranlarını dengede tutabilmesi mümkün olur. Bu yöntemle sigorta şirketleri hasar oranlarını sabit tutabilmeseler bile anormal sapmaları önlemiş olurlar.

- Sigorta şirketi verdiği trete reasüransına karşılık aldığı reciprocity sayesinde, portföyündeki rizikoların adedini arttırır. Bu da herhangi bir rizikoda meydana gelebilecek hasarın, şirketin genel hasar oranındaki etkisinin asgaride kalmasına imkan verir.

- Bir sigortacınının karlı bir portföy sağlayabilmesi, kabul ettiği işlerde gerek nitelik gerekse miktar itibarı ile esneklik sağlayabilmesine bağlıdır. Aynı nitelik ve kalitedeki işlerin miktar ve limit itibarı ile daha esnek hale getirilmesi sigortacınının en önemli hedefidir.

- Reasüransın sigortacıya sağlayacağı faydalardan biride mali destek yaratmasıdır. Özellikle yeni ve gelişmekte olan bir şirket reasürörün mali desteğine muhtacdır. Yıl içinde üretim masraflarını ve hasarlarını ödemek zorunda kalmış olan şirkete mecburi olarak ayıracağı cari rizikolar ihtiyatı oluşturması ağır bir yük getirmektedir. Bundan kısmen kurtulmanın tek yolu ise, bölüsmeli reasürans anlaşmalarından birine baş vurmaktır. Reasüröre aktarılan hasar payını alarak ve reasürans komisyonu sağlayarak sigorta şirketi mali açıdan kayda değer destek sağlamış olur.

- Reasüransın faydalarından bahsederken sedanın reasürörden teknik açıdan olduğu kadar eğitim konusunda sağladığı faydaları göz ardı etmemek gerekir. Reasürör sedana teknik açıdan yardım ettiği gibi sedanın kadrolarınının staj görmelerini sağlar, sigorta konuları ve tarifeleri hakkında bilgi verir, sedanın ihtiyacı olan yeni bir sigorta konusunda döküman temin eder, fiyatlandırma konusunda yardımcı olur. Gerektiğinde sedan şirkete teknisyenler göndererek çeşitli konularda yardım sağlar.

- Son olarak, reasüransın farklı bir iş türüne veya bölgeye girebilmek için en kolay ve masrafsız bir yol olduğunu belirtmek gerekir.

B. REASÜRANSIN GENEL PRENSİPLERİ

Reasürans akitlerinin konusu da sigorta olduğu için sigortacılıkla ilgili genel prensipler reasüranstada uygulanmaktadır. Genel prensipler şu şekilde sıralanabilir. Sigortalananabilir menfaat, azami iyi niyet, yakın sebep, tazminat, halefiyet.

1- Sigortalananabilir Menfaat

Bir sigorta aktinde sigortalanan şey mutlaka para ile ölçülebilir olmalıdır. Poliçedeki rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta şirketi sigorta ettirene ödemede

bulunacaktır. Yani sigorta şirketi maddi bir zarara uğrayacaktır. Parayla ölçülebilen bir menfaat ve zarar söz konusudur.

Örneğin, yangın rizikosu için sigortalısına teminat vermiş olan sigorta şirketi bu rizikonun gerçekleşmesi durumunda uğradığı zararın bir kısmını veya tamamını, sorumluluğu devretmiş olduğu oranda reasürörden isteme hakkına sahiptir. Ancak sigortacının sigortalı ile arasındaki başka bir akitten dolayı riziko örneğin, kaza ile ilgili bir riziko gerçekleştiğinde sigortacı bu durumda uğrayacağı zararın tazmini için yangın sigortası konusunda yapılmış olan akite dayanarak reasüransdan zararın tazminini isteyemez (5).

2- Azami İyi Niyet

Sigortalı ile sigortacının uyulması gereken en önemli prensip iyiniyettir. Bu sedan ile reasürör arasında da geçerlidir. Sigorta şirketi, poliçeyi kesmeden önce riziko ile ilgili her türlü bilgiyi almak isteyecektir, sigortalıda satın alacağı poliçesi ile ilgili bilgi almak isteyecektir. Bu sebeple her iki taraf poliçe kesilmeden önce başlayacak hesap ödemesine kadar birbirine azami iyi niyet göstermeli ve yardımcı olmalıdır.

Reasürans anlaşmalarında da sedan şirket gerçekleşmesi imkan dahilinde bulunan bir riziko ile ilgili tüm bilgiyi reasürör şirkete verecek ve böylece ondan sağlıklı bir teminat almanın yollarını açacaktır. sedan şirket ile her durum için kader birliği sözkonusu olan reasürör şirketin riziko ile ilgili her türlü bilgiyi edinmek istemeside doğaldır. Ancak her iki durumunda azami iyi niyet gösterdiği durumlarda sağlıklı reasürans anlaşmalarının oluşturulması mümkün olacaktır. Reasüröre riziko ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmediği durumda, hasar meydana gelmesi durumunda reasürör de hasarın tazmininde iyi niyetli olmayarak ödemeyi gerçekleştirebilecektir. bu durum her iki tarafın birbirine duyduğu güvenin sarsılmasına sebep olacaktır (6).

3- Yakın Sebep

Sigorta şirketleri zararı tazmin ederken, zararın yakın sebebinin sigortalı bir riziko olmasını arar. Hasardaki yakın sebep hasarın oluşmasına ancak etkisi olan

---

(5) H.W BROWN, Risk Theory, Institute of Actuaries Society, London, 1976, s. 71.

(6) Y.Kemal ÇUHACI, "Azami İyi Niyet Prensibi", REASÜRÖR, Milli Reasürans T.A.S. Yayını, Ocak, 1994, s.11

olaydır. Sigorta şirketi ancak yakın sebebi teminat verdiği riziko olan bir sigorta poliçesinden doğacak bir hasarı ödemekle yükümlüdür.

Sigorta şirketi rizikosunun tamamını veya bir kısmını reasüröre devretmiş olduğu için, sigortacının tazminat yükümlülüğüne sebep olan olay, reasüröründe ilgilendirir. Reasürörün hissesi oranında hasarı tazmin edebilmesi için reasürans aktindeki yazılı durumlara bağlı bir rizikonun gerçekleşmesi gereklidir. Aksi takdirde hasar ödemelerini paylaşmak zorunda değildir.

4- Tazminat

Sigorta şirketi poliçede yazılı olan rizikonun gerçekleşmesi durumunda yazılı olan limite kadar tazminat ödemekle yükümlüdür. Reasürans anlaşması yapmış olan sigorta şirketi bu riziko için anlaşmalarındaki yazılı meblağ kadar ve anlaşma şartlarında reasürörden talep etme hakkına sahiptir. Ancak sigorta şirketi poliçedeki yazılı riziko harici sigortalısına jest yapması durumunda reasürörden herhangi bir talepte bulunamaz.

5- Halefîyet

Sigorta akti ile sigorta şirketi teminata alınmış bir rizikonun gerçekleşmesi halinde zararın tazmini ile yükümlüdür. Sigorta şirketi hasarı ödedikten sonra sigortalının yerine geçerek rücu hakkını veya benzer menfaatler sağlayabileceği hakları kullanır. Buna sigorta şirketinin halefîyet hakkı denir.

Reasürörde, reasürans aktinden dolayı hasarın tamamını veya bir kısmını ödemekle sorumlu olduğu için sigorta şirketinden ilgili maddi menfaatleri isteme hakkına sahiptir.

Reasürans uygulaması ile ilgili olarak, taraflar arasında çıkabilecek ve karşılıklı görüşme ile çözümlenemeyecek anlaşmazlıkların giderilmesi için trete hükümlerine tahkim hükmü konulur.

Buna göre, anlaşmanın uygulanması sırasında doğabilecek problemlerde öncelikle tarafların karşılıklı görüşmesi yoluna gidilecektir. Uzlaşma sağlanamadığı takdirde ilgili sigorta veya reasürans şirketlerinin faal veya emekli müdür, müdür yardımcıları arasında seçilecek iki üyeden oluşan hakem heyetine görev verilir. Seçilmiş olan iki hakem, üçüncü bir hakem seçerler. Bu üçüncü hakem ancak diğer iki hakemin anlaşamadığı durumlarda devreye girer. Bu durumda karar çoğunluğun oyu ile belirlenir.

C. REASÜRANSIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Reasüransın tarihide sigortacılığın tarihi kadar eskidir. Kaynaklara göre ilk reasürans anlaşması 1370 tarihini taşıyan bir reasürans anlaşmasıdır. Genova-Bru-ges arasındaki bir nakliyat seferini sigorta eden sigor-tacı kendisini bir başka sigortacıya sigortalatmıştır. 18. ve 19. yy. larda reasürans giderek yoğunlaşmış ancak bütün reasürans anlaşmaları tek tip rizikoları sigorta-layan anlaşmalar olmuştur. Daha sonra sigortacılığın ge-lişmesine paralel olarak reasürans anlaşmalarıda gelişi-miş ve trete çeşitleri dediğimiz şekiller ortaya çıkmış-tır.

Sigorta şirketlerinin reasürans anlaşması karşılı-lığı verdikleri primler kendi primlerinin yani sigortalı-dan aldıkları primlerin çok altında kaldığı için aradaki bu prim farkları bir takım suistimallere sebep olmuştur. Dyleki İngilterede sigortacılığın en geliştiği dönemler olan 1746 ile 1864 yılları arasında nakliyat reasüransı yasaklanmıştı. Bu İngilterede Lloyds'un dahada güçlen-mesine neden olmuştur. 17. yüzyılda Londra'da bir kahve-hanede biraraya gelen gemici ve tüccarların kurduğu bu organizasyon sadece koasürör olarak çalışırken, giderek reasürans ile ilgili önemli bir piyasaya sahip olmuş-tur (7).

Çok ortaklı borsa şirketleri olarak kurulan ilk si-gorta şirketlerinden hemen sonra, Avrupa ana kıtasında yangın sigortasında bir reasürans talebi doğmuştur. O zamana kadar reasürans yalnızca deniz aşırı kargo risk-leri ile sınırlı kalmıştı. Yangın branşı reasüransının başlamasında iki sebebi şu şekilde belirleyebiliriz. Bi-rincisi, borsa gibi hareket eden yerel kuruluşlar olma-dığından bu risklerin koasüransı nakliyat sigortacılığın da daha zordur. Çünkü nakliyat riskleri doğrudan ana li-manlarda bölüşülmekteydi. İkincisi, sigortalanan meblağ-larda sürekli artış nedeni ile risklerin bir kaç şirket arasında paylaşılması son derece önem kazanıyordu. Bir başka nokta ise, dinamik bir şekilde gelişen yeni şir-ketler arasındaki rekabet nedeni ile bu şirketler, büyük risklerin koasüransı yoluyla, rakiplerinin kendi işleri ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmalarını istememiş-lerdi (8).

---

(7) Cetin ALANYA, Reasürans Notları, Mart, 1991, s.13.

(8) Christoph PFEIFFER, Introduction to Reinsurance, Kölnische Rückversicherung and Destek Reasürans T.A.Ş Yayını, İstanbul, 1992, s.23.

Avrupa endüstrisinin gelişmesiyle, reasürans teminatına olan talep 19. yy başında, öncelikle güçlü mali kaynakları olan ve özellikle farklı bölgelerde veya dış ülkelerde büroları olan sigortacılar tarafından karşılanıyordu. İşlemlerin basitleştirilmesi amacıyla, tek tek ihtiyari reasürans teminatlarının yerini portföyleri bütünüyle yada kısmen teminat altına alan yeni tip reasürans treteleri aldı (süresiz reasürans). Bu tip en eski trete 1821 yılında yapılmıştır.

Ancak kısa bir süre sonra, sürekli teminat almak için diğer sigortacılarla yapılan tretelerin giderek artan reasürans talebini karşılamaya yetmeyeceği görüldü. Böylelikle, yalnızca reasürans üzerinde çalışan bağımsız bir şirket 1846 yılında Köln'de kuruldu: Köln Reasürans Şirketi (9). Sonraki yıllarda, başka bağımsız uzman reasürans şirketleride kuruldu.

19. yy süresince, trete ve ihtiyari reasürans metodları birarada götürülmüş ve 20. yy' a gelindiğinde sosyo ekonomik gelişmelere paralel olarak hasarı temel alan anlaşmaların ortaya çıkmasıyla, reasürans metodları iyice çeşitlenmiştir. Hasar fazlası reasürans metodu, özellikle 1906 San Fransisco depreminden sonra katastrofik hasarlara karşı kullanılan en yaygın yöntemlerden biri olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar reasürans şirketleri özellikle Alman şirketlerinin dünya piyasasındaki yeri çok önemliydi. II. Dünya Savaşı ile dış ticaret ilişkilerinin daralması ve genel savaş havası sigorta sektörünü de olumsuz etkilemiştir. Sigorta ve reasürans piyasası bir duraklama içine girmiştir. Savaşın sonra yasaklamalar sebebiyle uluslararası anlaşmalar ve retrosesyonların yapılamaması, komünist ülkelerin devlet sigorta kururuluşları oluşturarak reasürans ihtiyacını minimuma indirmeleri, türlü ülkelerde reasürans tekelinin kurulması ve bu tekellerle çalışmanın zorunlu olması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Yinede şirketler arasındaki karşılıklı iş ilişkileri artmış ve reasürörlere yeni bir hizmet anlayışı yerleşmiştir.

Günümüzde, çalışan branşlarda, ihtiyari trete ve hasar fazlası reasürans yöntemleri çok çeşitli taleplere karşılık verecek duruma gelmiş bulunmaktadır. Büyük ve iyi reasürörler, sigorta şirketlerinin yapamadıklarını yaparak uzmanlaşmış kadro ile hizmet sunmaktadır. Reasürörler, özel rizikoların inceleme ve değerlendirmelerinin

---

(9) PFEIFFER, s. 23.

de, hasar önleyici önlemler alınmasında, hasar ile ilgili uyumsuzluklarda sigorta matematiği ili ilgili hizmetlerde, sedanın personel eğitiminde sedan şirkete yardımcı olmaktadır.

II. REASÜRANSIN FONKSİYONLARI VE ÖNEMİ

Sigortacı kendini neden sigortalar sorusuna verecek cevap, bize reasüransın fonksiyonları hakkında bilgi verir. Reasüransın temel iki fonksiyonundan ilki, sigorta şirketlerinin yaptıkları sigorta işlemlerinden dolayı uğrayabilecekleri zararları azaltmaktır. İkincisi ise, sigorta şirketlerinin akdettikleri sigorta işlemlerinden meydana gelen sorumlulukları bir başka sigortacıya kısmen veya tamamen devretmektir (10).

Bu iki temel fonksiyonun dışında reasürans işlemleri başlıca şu işlemleri yerine getirir. (11).

- Reasürans işlemi ile sigorta şirketi, kendi mali olanaklarının yetersizliği nedeniyle kabul edemediği sigorta işlemlerine rahatlıkla teminat verebilecektir. Bu da sigortacının portföyünün genişlemesine yol açabilecektir ve reasüransı bu fonksiyonu sigortacıya ek bir kapasite yaratacaktır. Böylece sigortacı hasar olasılığı yüksek olan bir rizikoyu, reasürans konusu yapabilecek ve o rizikodaki yükümlülüğünü azaltabilecektir.

- Sigorta şirketinin ödemek zorunda kalacağı risklerin beklenmedik bir şekilde sayıca veya tutarca artması ile birkaç tutarı yüksek olan hasarın meydana gelmesi halinde, reasürans, sigortacının sorumluluklarının bir kısmını veya tamamını devralarak hasarların bu tür ani dalgalanmalarının veya çok yüksek miktarlara ulaşan ödemelerinin sigortacı üzerindeki menfi etkilerini azaltacaktır. Sigorta şirketi, sigortalısına karşı sigortalısına karşı sorumluluklarını yerine getirebilmek için reasürans yolu ile hasarın belli bir reasürör veya reasürörlerden talep edecek ve ödemedede zorlanmayacaktır.

- Reasüransın bir diğer fonksiyonunda, teminat altına alınan rizikonun daha geniş bir coğrafi alana yayı-

---

(10) KILN Robert, Reinsurance in Practice, 3 rd Edition, London, 1991, s.1.

(11) ALANYA, s.11-12.

larak hasar ödemelerinde çoğu zaman ulusal sınırların dışına çıkmasına yardımcı olmasındır. Özellikle, deprem, sel, seylep gibi katastrofik sonuçlar verebilecek felaketlerin ulusal ekonomi üzerindeki etkilerini hafifletebilir.

- Reasürans işlemi sigortacıya mali yönde destek sağlamaktadır. Reasürans yolu ile sorumlulukların belli bir kısmını devreden ve portföyünü büyük hasarlara karşı koruma altına alan sigortacı özvarlığında artışa gitmeden kabul edebileceği sigorta akitlerinin sayısını arttırabilir, vereceği teminatın miktarını yükseltebilir.

Sigortacının reasürans yolu ile reasüröre devrettiği primlere karşılık komisyon ve idari masrafları alması, hasar anında hissesi oranında hasara istihak etmeside sigortacıya mali kaynak yaratmaktadır.

Reasüransın teknik ve mali konuların yanı sıra uzman kadroları sayesinde sigortacıya bilgi aktarımı, sigortacının kadrolarının eğitiminde ve kaza tespitinde yardımcı olması, sigortacılık ve reasürans tekniklerinin uygulanmasına olanak sağlaması gibi çeşitli fonksiyonlarından bahsedilebilir.

Genel olarak reasüransın sigorta sektörü için önemini üç başlık altında toplayabiliriz.

- Şirketlerin çalışma kapasitesini arttırır; Reasüransın en önemli özelliği kapasite yaratmasıdır. Her sigorta branşında, meblağların yüksek olması veya değişik karakterleri nedeniyle, tek bir şirketin yüklenemeyeceği rizikolar vardır. Sigorta piyasalarında, bu rizikolar bölüşme temeli ile birden fazla sigorta şirketi tarafından teminata alınır.

Her bir sigorta şirketi kendi yapısına göre riskin bir kısmını sigortalar, sorumluluk, prim ve hasarlar bu orana göre dağılır. Bu uygulama koreasürans veya müşterek sigorta olarak adlandırılır. Bir takım sigorta piyasalarında ise bir tek sigorta şirketi rizikonun tamamını kendi sigortalar, üzerinde tutabileceği miktarı belirledikten sonra kalan kısmı diğer sigorta ve reasürans şirketlerine tekrar sigortalar (12).

---

(12) BENKTANDER G, Some Aspects of Reinsurance Profits and Loading, Austin Bulletin, 1971, s. 100

Örneğin, A Sigorta Şirketi sigorta bedeli 500 Milyar olan bir fabrikayı yangın rizikosuna karşı sigorta ettirmiş olsun. Bu fabrikanın tamamen yanmış olduğunu düşünelim. A Sigorta Şirketi toplam hasar olan 500 Milyar TL'yi sigortalısına ödemek zorunda kalacaktır. Ancak bu sigorta şirketi bir reasürans anlaşması yaparak rizikonun bir bölümünü reasürör bir şirkete devir etmiş ise sadece üzerinde tutmuş olduğu oran nispetinde ödeme yapacak, geri kalan miktarıda reasürör şirket ödeyecektir. Bir reasürans anlaşması ile sigorta şirketinin, rizikonun % 10'unu üzerinde tuttuğu % 90'ını reasüröre devretmiş olduğunu düşünürsek, 500 Milyar sigorta hasarının % 10 oranında 50 Milyar TL'yi sigorta şirketi ödeyecek kalan % 90'lık oranı yani 450 Milyar'ı ise reasürör şirket ödeyecektir.

A Sigorta Şirketi bu rizikoyu bir reasürör ile paylaşmasaydı belkide sadece bu şirketi sigortalar başka bir rizikoyu sigortalayacak mali gücü kalmazdı. Oysa reasürans yoluyla rizikonun bir kısmını reasüröre devir ederek kendine yeni sigorta işleri almaya mali kaynak yaratmış olmaktadır. Yani bir sigorta şirketi reasürans koruması alarak hem kendini güvenceye alır hemde başka işler yapacak kapasite yaratır.

- Şirket politikalarını istikrarlı kılar (kâr-zarar neticelerinde istikrar sağlar); Sigorta şirketinin kâr-zarar neticeleri zaman zaman farklılık gösterebilir. Kümüllü hasarların artması veya bir kaç büyük riskin gerçekleşmesi veya katastrofik hasarlar nedeniyle şirket zarar edebilir. Tam tersi olup o yıl içinde bu tür hasar oranlarının düşük olması nedeniyle şirketin başarı grafiği oldukça yüksek olabilir. Dolayısıyla şirket ekonomik dalgalanmalar yaşar.

Sigorta şirketi olası maksimum hasar oranlarını saptayıp, reasürans yolu ile riski dağıtarak bu neticeleri dengeler. Reasürans koruması, şirketin yıllık kâr-zarar ilişkileri sebebiyle karşılaşacağı dalgalanmaları en aza indirir. Reasürör kârlı zamanlarda kâra, zararlı devrelerde zarara katılarak zaman içinde sağlıklı bir kâr-zarar dengesinin oluşmasına katkıda bulunur.

- Şirketin mali gücünü arttırır; Sigorta faaliyetinin bulunduğu her ülkede, sigortalı şahısları korumak amacıyla sigorta şirketlerini denetleyen kurumlar vardır. Sigorta şirketlerini denetleyen kurumlar şirketlerin tüm faaliyetleriyle yakından ilgilidirler. Genelde

şirketin mali gücü, ödeme gücü solvency oranı ile ölçülür (13).

Solvency oranı şu şekilde hesaplanır.

$$\frac{\text{SERMAYE + SERBEST RESERVLER}}{\text{TOPLAM NET PRİM}} \times 100$$

Her ülkenin kanunlarına ve ekonomik durumlarına göre belirlemiş oldukları minimum solvency oranları vardır.

A Şirketi;

Sermaye + Serbest Rezervler = 30.000.000.000.- TL.
Toplam Net Senelik Prim = 200.000.000.000.- TL.
Hiç reasüransı yok.

$$\text{Solvency Oranı} = \frac{30}{20} \times 100 = \% 15$$

B Şirketi;

Sermaye + Serbest Rezervler = 30.000.000.000.- TL.
Toplam Net Senelik Prim = 200.000.000.000.- TL.
Reasürans Alımlarında Reasür-
röre Verdiği Prim = 150.000.000.000.- TL.

$$\text{Solvency Oranı} = \frac{30}{(200-150)} \times 100 = \frac{30}{50} \times 100 = \% 60$$

B Şirketi reasürans koruması yaparak ödeme gücünü %300 arttırmış oluyor.

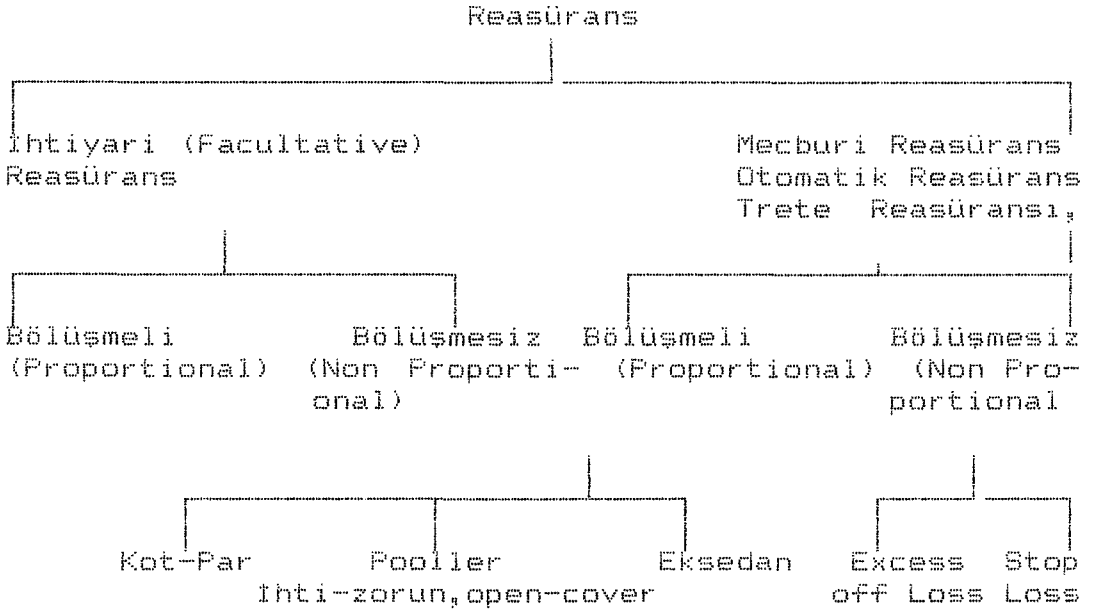
---

(13) DICKONSON G.M, "Solving the Capital Problem" ,
Reactions, Issue, September, 1982, s.5.

III. REASÜRANS METODLARI

A. İHTİYARI (FACULTATIVE) REASÜRANS METODU

Sigorta şirketi ile reasürör arasındaki reasürans metodları aşağıdaki şemadaki gibi gruplandırılabilir.

İhtiyari reasürans metodu bilinen en eski reasürans metodudur. Günümüzde halen uygulanmasına rağmen trete reasüransının gelişmesiyle eski önemini kaybetmektedir. En belirgin özelliği ihtiyari yolla plasmanı yapılacak her bir rizikonun reasürör tarafından tek başına ele alınarak incelenmesidir.

İhtiyari kelimesi seçimlik anlamında kullanılmaktadır. Yani, seden gerekli gördüğü işler üzerinden dilediği reasüröre dilediği miktarda reasürans teklifinde bulunabilir. Seden bu işi dilediği reasüröre teklif etmekte serbest olduğu gibi, reasürörde bu işi kabul edip etmemekte serbesttir. Yani, reasüransın verilmeside, kabul edilmeside taraflar için ihtiyaridir.

İhtiyari reasürans işi teklif eden reasürörün, bu işi kabul edip etmemesi tamamen kendisine kaldığı için reasürör, kararını vermesinde etkili olacak tüm bilgileri sedandan istemeye yetkilidir. Reasürörün karar vermesindeki en önemli unsur, seden şirketin bu işte ne kadar rizikoyu üzerinde tuttuğudur. Sedenin teklif ettiği işte önemli bölümü kendi üzerinde tutması o işin güvenilir

olduğunun veya bu şirketin teklif edilen işi güvenilir gördüğünün göstergesidir. Bu durum reasürörün teklif edilen ihtiyari işi kabul etmesini kolaylaştıracaktır.

Reasürör, bu rizikoların özellikleri ve gerekli bilgileri aldıktan sonra işi kabul edip etmeme kararını verecek, işi kabul ettikten sonra da tüm sonuçların sorumluluğu sadece kendisine ait olacaktır.

Reasürörün işi kabul etmesi ve sedanın hazırlayacağı bir döküman üzerine imza atması ile reasürans işlemi geçerlilik kazanacaktır. Bu dökümana sigorta literatüründe " bülten " adı verilir.

Ihtiyari Reasürans;

- Trete kapasitesinin yetersiz kaldığı yüksek sigorta bedelli rizikoların teminat altına alınmasında

- Teminat altına alınması düşünülen rizikonun trete reasüransı kapsamı dışında kalması halinde

- Sedanın tehlikeli rizikoları treteye devir etmek istemediği durumlarda

- Rizikonun sedanın otomatik reasürans tretelerini aşmaması durumunda (14)

- Şirketler arasında karşılıklı iş alış verişi (reciprocity) olanağı sağlamak amacı ile uygulanmaktadır.

1- Bölüşmeli Ihtiyari Reasürans

Sigorta şirketi ile reasürör tek rizikodaki sorumluluğu önceden belirlenmiş oranda bölüşürler. Reasürörün riziko ile ilgili özellikleri, teminat altına alınan rizikoları, prim v.s gibi konularda gerekli bilgiyi alması ve rizikodaki sorumluluğu kabul etmesi gerekir. Bu anlaşma sedanın hazırladığı Plasman Slip'i (Reasürans Slip'i veya bülteni) imza atması ile gerçekleşir. Bu slipte her türlü bilgi mevcuttur.

---

(14) Cahit NÖMER, Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul, 1977, s.163.

BOLDSMELİ İHTİYARİ REASÜRANS ÖRNEĞİ

İhtiyari Reasürans Slipi

Sigorta Tipi	: Yangın ve Ek Teminatlar
Sigortacı	: A Sigorta Şirketi
Sigortalı	: B Ltd. Şti.
Sigorta Bedeli	: Bina Makina ve Emtea 1.500.000.000. Kâr Kaybı 300.000.000. Toplam Sigorta Bedeli 1.800.000.000.
Riziko Yeri	: Bakırköy - İstanbul
Süre	: 1.12.1994 ten itibaren 12 ay
Orijinal Fiyat	: % 0.25 Bina, makina, emtea için % 0.15 Kâr Kaybı için
Komisyon	: % 25 (Orijinal Brüt Fiyattan)
Sigortacının Kon- servasyon Hissesi	: % 10
Trteye Devreden Oran:	% 20
İhtiyari Reasürör Hissesi	: % 70

Yukarıda orijinal fiyat dediğimiz oran sigorta bedeli ile prim arasındaki ilişkiyi gösterir. Sigortalının ödeyeceği prim sigorta bedeli ile orijinal fiyatın çarpılması ile bulunur. Sigorta şirketi sözkonusu rizikodaki hissesi oranında reasürör şirkete prim devri yapar.

Örneğimizde, sigortalının ödeyeceği prim $(1.500.000.000.- \times \% 0.25 + 300.000.000.- \times \% 0.15 = 3.750.000.- + 450.000.-) 4.200.000.-$ TL dir. Sigorta şirketi bu primin % 70' ini İhtiyari Yangın Reasürans Anlaşması gereği reasüröre devredecektir.

Reasürör, bu riziko ile ilgili olarak sedana, sigorta şirketine bir komisyon öder. Komisyonun oranı rizikonun cinsine, teminat ve bulunan ülkeye göre değişir. Reasüröre yapılan ödeme komisyon alındıktan sonra kalan kısımdan oluşur. Reasüröre ödenecek primin % 25' i düşülerek sonuçta 2.205.000.- TL ödenir.

Genel uygulamada sigorta şirketi, teminat verilen risk ile ilgili bilgileri aylık veya üç aylık dönemlerde gönderir. Karşılıklı muhasebede komisyonlar ve hasarlar aylık veya üç aylık hesaplara aktarılır. Ancak büyük hasarlarda sigortacı hasarı öder ödemez derhal reasürörden hasarının tazminini isteyebilir.

2- Bölüşmesiz (Non- Proportional) İhtiyari Reasürans

Bölüşmesiz ihtiyari reasürans son zamanlarda ortaya çıkmış ve uygulanmaya başlanmış bir anlaşma türüdür. Reasürör belli bir risk için belli bir fiyat karşılığında belli bir miktarı aşan hasarları ödemeyi kabul eder.

Rizikonun reasürans plasmanına birden fazla sigorta veya reasürans şirketi katılabilir. Her şirket kendi fiyatını belirler ve belli miktarı aşan hasara teminat verir. Bu durumda reasürans elibi aşağıdaki gibi olur.

-
- a- Orijinal Fiyat = Toplam Sigorta Bedelinin %0.08'i
b- Reasürans Anlaşmasında Üstlenilecek Miktar =
5.000.000.000.- TL excess 2.000.000.000.- TL
(2.000.000.000.- yı aşan hasarlar 5.000.000.000.-TL
kadar teminat altında olacaktır.)
c- Net Reasürans Primi = 170.000.- TL
-

Bölüşmesiz ihtiyari reasürans anlaşmasının en büyük avantajı primler belli bir oranda paylaşılmadığı için sigorta şirketine daha çok prim kalmaktadır. Diğer bir avantajı ise sigorta bedeli çok yüksek rizikolar için ek kapasite yaratmasıdır.

Bölüşmesiz ihtiyari reasürans anlaşmasının en önemli dezavantajı sigortalının hasar potansiyelinin nispi ihtiyari metoda göre yüksek olmasıdır. Bu durum sigorta şirketi için ek bir kapasite yaratıyor olarak görünse bile trete reasürörleri hasar durumunda daha yüksek risk alanına sahip olacaktır. Bu sebeple ihtiyari reasürans ancak trete reasürörlerinin onayı alınarak uygulanmaktadır.

Ayrıca, eksedan anlaşmasından sonra bir bölüşmesiz ihtiyari reasürans anlaşması yapılacaksa sedanın ikinci bir konservasyon ayırması alternatif bir yöntem olarak düşünülebilir.

İhtiyari reasürans metodunun avantaj ve dezavantajları;

İhtiyari reasüransın hem sedan hemde reasüröre sağladığı avantajlar vardır.

Sedan şirkete sağladığı avantajlar ;

- Portföyde seleksiyon şansını yaratır, bu şans sedanın iyi sonuçlar elde etmesine yardımcı olur.

- Küçük sigorta şirketlerinin limitleri dışındaki büyük rizikoların sigortasını yapabilmek için ek kapasite yaratır.

- Normal trete imkanlarının dışında kalan özel rizikoların reasüransını sağlar.

_ Mevcut trete limitlerinin dışındaki miktarların reasüransını sağlar.

- Rizikonun fiziksel tehlikesi anormal büyüklükte olduğu zaman sedan şirketin ve trete reasürörlerinin sorumluluğunun sınırlı kalmasına yardımcı olur.

- Sedan şirketin sorumluluğunun büyük olduğu, riziko kümülasyonunun fazla olduğu bölgelerde rizikoya maruz kalma olasılığını azaltır.

- Sedanın reciprocity yoluyla aynı nitelikte karşı iş almasını sağlar böylece kapasitesini arttırır.

- Sedanın underwriting ve seleksiyon yöntemlerinde bilgi edinmesini sağlar.

- İstatistikî bilgilerin az olduğu durumlarda konser-vasyon ve trete limitinin az tutulması ve ihtiyari reasüransa başvurulmasını sağlar

Reasüröre sağladığı avantajlar ;

- Sedan şirket gibi reasürörede seleksiyon imkanı verir.

- Uygun fiyatlar ve komisyonlarla iş alma imkanı sağlar.

- Sedan ve reasürörlerin tanışmasına olanak sağlar. Bu nedenlerden ötürü ihtiyari reasüransa hala başvurulmaktadır.

İhtiyari reasüransın sağlamış olduğu avantajlar haricinde dezavantajları da vardır.

Her bir polişe tek tek reasüransa konu olacağı için her seferinde reasürör aramak, bulmak acenteler ve sigorta şirketleri için zaman kaybı yaratır ve idari masraflarının yüksek olmasına sebep olur.

- Sedan şirket, kapasitesini aşan rizikolarda, önce reasürans plasmanını tamamlamak zorunda olduğu için tek-lif sahibine başka bir ifade ile sigorta ettirene kuvertür verememektedir. Sigorta şirketi reasürans koruması

olmadan police kesemez. Buda zaman kaybına yol açar. Bazen sigorta şirketinin işi kaybetmesine bile sebep olabilir.

- Bazı branşlarda, nakliyat branşı gibi terminolojinin değişik yorumlara elverişli olduğu durumlarda ihtiyari teklifler farklılıklar doğurabilir.

- Masrafların fazla olması nedeni ile komisyonlar düşük olup kâr komisyonunun olmaması diğer bir dezavantajdır.

Yukarıda bahsedilen ihtiyari reasürans metodunun dezavantajlarına rağmen günümüzde oldukça yaygın kullanılmaktadır. Bunun da asıl sebebi, endüstriyel rizikoların büyüklüğündeki artış, sedan şirketlerin tretelerinin dengeli sonuçlar vermesi konusundaki hassasiyetleri, endüstriyel işlemlerin karmaşıklığı nedeni ile sigortacı ve reasürör arasındaki görüş alış verişi ihtiyacının artmasıdır denilebilir.

Ihtiyari Reasürans Uygulaması ;

Ihtiyari reasürans metodu ile ilgili açıklamalardan sonra ihtiyari reasüransın uygulanmasını inceleyebiliriz. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse :

Sigorta bedeli 7.000.000.000.- TL olan tekne sigortasında, primin 500.000.000.- TL olduğu ve 900.000.000.- TL bir hasar olması durumunda sedanın konservasyonu 200.000.000.- TL ve 17,5 plenlik bir eksedan tretesi olsun. Buna göre,

Sorumluluğun paylaşımı;

Konservasyon	= 200.000.000.-	%28.57	(<u>200.000.000</u>)
			7.000.000.000
Milli Reasürans	=1.800.000.000.-	%25.71	(<u>1.800.000.000</u>)
			7.000.000.000
Eksedan Reasürans	=3.500.000.000.-	%50	(<u>3.500.000.000</u>)
			7.000.000.000
Ihtiyari Reasürans	=1.500.000.000.-	%21.43	(<u>1.500.000.000</u>)
			7.000.000.000
			<hr/>
	7.000.000.000.-	100	

Örnekte görüldüğü gibi, sedan konservasyonunu yaptıktan sonra önce Milli Reasüransa devretmekte yükümlü olduğu kısmı devir ederek trete limitlerine göre azami 3.500.000.- TL lık kısmı eksedan reasürörlerine ak-

tarmaktadır (15). Sedan kendisine otomatik teminat sağlayan Milli Reasürans ve Eksedan tretelerini kullanmasına rağmen sorumluluğunun tamamını devredememiştir. Bu nedenle kalan kısım için, en yaygın metod olan ihtiyari reasürans metodunu kullanarak plasmanını tamamlamakta ve sigorta bedeli 7.000.000.000.- TL olan tekneye teminat verebilmektedir. Bu türlü reasürans metodlarının olmaması durumunda sigorta şirketi (sedan) belki bütün rizikoyu kendi üstlenmek zorunda kalacaktı belkide bu rizikoya teminat veremeyecekti.

Sorumluluk paylaşımındaki oranlara göre prim ve hasar paylaşımında şu şekilde olacaktır.

Prim Paylaşımı;

Sedan	:	14.300.000.-	(500.000.000 X 0.0286)
Milli Reasürans	:	128.550.000.-	(500.000.000 X 0.2571)
Eksedan Reasürans	:	250.000.000.-	(500.000.000 X 0.50)
İhtiyari Reasürans:	:	107.150.000.-	(500.000.000 X 0.2143)
		<hr/>	
		500.000.000.-	

Hasarın Paylaşımı;

Sedan	:	25.740.000.-	(900.000.000 X 0.0286)
Milli Reasürans	:	231.390.000.-	(900.000.000 X 0.2571)
Eksedan Reasürans	:	450.000.000.-	(900.000.000 X 0.50)
İhtiyari Reasürans:	:	192.870.000.-	(900.000.000 X 0.2143)
		<hr/>	
		900.000.000.-	

Sedan, Milli Reasürans, trete ve ihtiyari reasürör veya reasürörleri sorumlulukları oranında prime ve hasara iştirak etmektedir.

B. TRETİ REASÜRANSI METODU (OTOMATİK REASÜRANS)

İhtiyari reasürans metodunun kullanılmasının bir takım dezavantajları olduğu görülmektedir. Bu dezavantajları minimize etmek amacıyla geliştirilen yöntem trete reasüransıdır. Her iki taraf içinde mecburi niteliktedir. Önceden yapılan anlaşmaya (treteye) dayanarak se-

---

(15) 16.10.1991 tarihinde T.C. Resmi Gazete de yayınlanan Bakanlar Kurulu 91/2276 Sayılı kararı gereği Türkiye de faaliyette bulunan yerli, yabancı tüm şirketlerin konservasyon miktarı ayırdıktan sonra, belirli bir miktarı Milli Reasürans T.A.Ş.' ne devretmek zorundadır.

dan şirket rizikonun belli bir miktarını yada oranını devretmek (sesyon vermek), reasürörde kabul etmek zorundadır.

Reasürörün, devredilen rizikoyu taktir etmek hakkı ortadan kalkmış, taahhüt edilen işin kalitesini kontrol imkanı kalmamıştır. Otomatik devir, otomatik teminat yaratır. Bu sebeple reasürörün tatminkar bir denge sağlayabilecek gerekli iş hacmini elde etmesi gerekir. Bu dengeyin iyi olması sedan tarafından kabul edilen riziko dengesine ulaşmasına ve maruz kalınabilecek ağır rizikoları karşılayabilecek prim hacminin sağlanmasına bağlıdır. Bu şartların gerçekleşmesi halinde reasürör bu işten uzun süre içinde kâr sağlayabilir.

Sedan şirket tarafından yazılan tüm direkt işler yada koasüransla kabul edilen veya fakültatif reasürans yoluyla alınan işler özel şartlarla belirlenen tretelerle teminat altına alınır.

Trete reasüransı, ihtiyari reasüransa oranla daha kolay ve masrafsızdır. Ancak sedan şirketin kabul politikası, geçmiş deneyimleri, yöneticilerin görüşleri, portföy dağılımı bu tür reasüransta reasürör açısından son derece önemlidir.

Reasürans treteleri, bölüşmeli (proportional) ve bölüşmesiz (non-proportional) olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kot-par (Quota Share), eksedan (Surplus) ve Pool ve ihtiyari-zorunlu (facultative/obligatory) treteler bölüşmeli tretelerdir. Excess of loss ve stop loss/agree-gate excess loss treteleri ise bölüşmesiz tretelerdir. Excess of loss treteleri kendi içinde başına ve katas-trofik olmak üzere ikiye ayrılır.

1- Bölüşmeli Trete Reasüransı

Bölüşmeli trete, sigorta şirketi ile resürör arasında akdedilen bir anlaşmadır. Bu anlaşma ile sigorta şirketi trete limitleri içindeki bütün reasürans işlemlerini devretmeyi, reasürörde bunları kabul etmeye razı olur. Azami iyi niyet prensibi asgariye iner. Rizikonun reasüransı esası vardır. Trete limitleri, para, coğrafya brans ve bölüm bazında belirlenir. Bu limit ile otomatik bir koruma sağlanır. Bu trete kapsamındaki bütün rizikoları devretmek sedan için zorunludur. Sedan teklif edilen her rizikoyu değerlendirdikten sonra teminat verebilir. Reasürör her rizikoyu tek tek incelemek gereği duymaz ve trete kapsamına giren her rizikoyu kabul eder, reddetmek veya fiyatı yükseltmek gibi seçenekleri yoktur. Yani, reasürör iyi rizikoları kabul ettiği gibi kötü rizikolarada katlanır. Sedanın her bir riziko ile ilgili sigorta bilgilerini gösteren bordroları göndermeli-

dir. Ancak uygulamada bordro gönderimi idari masrafları arttırdığı için uygulanmaz.

Reasürör anlaşmayı imzalayarak, sigorta şirketinin sigortacılık politikasına tamamen bağlanır. Bu nedenle, trete reasüransında sigortacının yönetim metodları, önceki deneyimleri, sigortacılık prosedürleri, hasar/prim oranları v.s gibi şirketle ilgili durumlar tek tek risklerin değerlendirilerek reasürans anlaşmasıyla teminata alınmasından daha çok önemlidir. İhtiyari reasüransın en önemli dezavantajı olan maliyet ve zaman faktörleri trete reasüransı ile en aza indirilmiştir.

Reasürans komisyonu, sedanın istihsal masraflarına, trete hizmetlerine, sedanın vergilerine karşılık olarak reasürör tarafından verilen miktardır.

Trete reasüransına özgü en önemli kavramlardan biri kâr komisyonudur. Tretenin kârlı sonuçlar verdiği yıllarda reasürör sedan şirketi ödüllendirmek amacıyla kârın bir kısmını sedanla paylaşır. Tretenin kâr getirmesi, sedan şirketin işi ele alışıyla, politikasıyla, becerisiyle ilgili olduğu için trete kâr ediyor ise sedan bu sebeple ödüllendirilir. Kâr komisyonu, sliplerde sedanın şirket tarafından alınan normal komisyona ilaveten ödenir.

En basit şekliyle şu şekilde hesaplanır;

GELİR;

- 1- Cari yılın primleri
- 2- Bir önceki yılın kazanılmış primleri
- 3- Bir önceki yıldan gelen muallak hasarlar

GİDER;

- 1- Cari yılın ödenen komisyonları
- 2- Cari yılda ödenen hasarlar
- 3- Cari yılın kazanılmamış prim rezervleri
- 4- Cari yılın sonundaki muallak hasarlar
- 5- Reasürörlerin masrafları
- 6- Daha önceki yıldan veya yıllardan herhangi zarar
- 7- Çeşitli masraflar

İlk yılın kâr komisyonu hesabında bir önceki yıldan muallak hasarlar, bir önceki yılın kazanılmamış primleri ve önceki yıldan devreden zarar kalemleri dikkate alınmaz.

Gider miktarını aşan gelir yıllık net kârı belirtir ve kâr komisyonu bu kârın bir komisyonu olarak belirlenir.

Eger ilgili yıl için giderler, gelirleri aşarsa zarar var demektir ve sedan şirkete kâr komisyonu ödenmez. Gelecek yıl trete ister kâr ister zarar etsin, bir önceki yılın zararı, o yılın kâr komisyonu hesabına gider olarak girer ve zarar yerini kâra bırakıncaya kadar sonraki yıllardada mutlaka hesaba girer. Ancak, belli bir zaman diliminden sonra (3 yıl- 5 yıl gibi) zarar otomatik olarak iptal edilir ve hesaba alınmaz.

Örnek;

31.12.1993 YILI KAR KOMİSYONU

GELİR;

a- 1993 Yılıının Primi	200.000.000.000.-
b- 31.12.1993 İtibariyle Hasar Rezervleri	75.000.000.000.-
c- 31.12.1993 İtibariyle Kazanılmış Prim Rezervleri	90.000.000.000.-
	<hr/>
	365.000.000.000.-

GİDER;

a- 1993 Komisyonu	65.000.000.000.-
b- 1993 Yılıında Ödenen Hasarlar	100.000.000.000.-
c- 31.12.1993 İtibariyle Kazanılmış Prim Rezervleri (%40)	100.000.000.000.-
d- 31.12.1993 İtibariyle Hasar Rezervleri	82.500.000.000.-
e- Reasürans Masrafları (%5)	5.000.000.000.-
f- Önceki Yıldan Devreden Zarar	-
g- 1993 Kârı	12.500.000.000.-
	<hr/>
	365.000.000.000.-

Sedan şirkete ödenecek kâr komisyonu tretede % 15 olarak belirlenmişse kâr komisyonu olarak sedan şirkete 12.500.000.000.- X %15 = 1.875.000.000.- TL ödenir.

Bazı trete anlaşmalarında kâr komisyonu yerine eşel komisyon uygulanır. Eşel komisyonda hasar/prim oranlarına göre reasürans komisyonu uygulanır.

Eşel komisyonda hasar/prim oranı ile reasürans komisyonu arasındaki ilişkinin aşağıdaki tablodaki gibi olduğu farzedilirse aylık, üç aylık, altı aylık hesaplarda geçici komisyon uygulanır (Mesela %30) ve yıl sonunda gerçek sonuçlara göre ayarlama yapılır.

ESEL REASURANS KOMİSYON TABLOSU

HASAR / PRIM ORANI	REASURANS KOMİSYONU
% 40 dan küçük ise	% 40
% 40 - % 47	% 39,5
% 47 < % 48	% 39
% 48 < % 49	% 38,5
% 49 < % 50	% 38
% 50 < % 51	% 37,5
% 51 < % 52	% 37
% 52 < % 53	% 36,5
% 53 < % 54	% 36
% 54 < % 55	% 35,5
% 55 < % 56	% 35
% 56 < % 57	% 34,5
% 57 < % 58	% 34
% 58 < % 59	% 33,5
% 59 < % 60	% 33
% 60 dan fazla ise	% 30

Hasar / prim oranı trete yılı sonunda şu formülle hesaplanır.

Cari yılda ödenen + Cari yıl sonundaki + Bir önceki yıl
hasar hasar rezervleri hasar rezervi

Cari yılın + Bir önceki yılın kaza- + 0 yıl sonundaki
net primi nılmamış prim rezervi kazanılmamış prim
rezervi

Örnek: Hasar / Prim Oranı

1993 Yılı'nın Primi (P ₁)	200.000.000.000.-
1993 Yılı'ndaki Kazanılmamış Prim Rezervi (P ₁₁)	80.000.000.000.-
1992 Yılı Sonundaki Kazanılma- mış Prim Rezervi (P ₁₁₁)	40.000.000.000.-
1993 Yılı'nın Ödenen Hasar (L ₁)	100.000.000.000.-
1993 Yılı Sonundaki Muallak Hasarlar (L ₁₁)	60.000.000.000.-
1992 Yılı Sonundaki Muallak Hasarlar (L ₁₁₁)	40.000.000.000.-

$$\text{Hasar / Prim Oranı: } \frac{L_1 + L_{11} - L_{111}}{P_1 + P_{111} - P_{11}}$$

$$\begin{aligned} & 100.000.000.000.- + 80.000.000.000.- - 40.000.000.000. \\ = & \frac{100.000.000.000.- + 80.000.000.000.- - 40.000.000.000.}{200.000.000.000.-} \\ & 140.000.000.000.- \\ = & \frac{140.000.000.000.-}{240.000.000.000.-} = \% 58 \end{aligned}$$

% 58 hasar / prim oranına göre reasürans komisyonu % 34 olacaktır.

% 30 geçici komisyon hesabı ile ;
200.000.000.000.- X % 30 = 60.000.000.000.- TL.

% 4 fazlalık için;
150.000.000.000.- X % 4 = 8.000.000.000.- TL. olur.

Böylece ilgili yıl için toplam 68.000.000.000.- TL reasürör tarafından sedana reasürans komisyonu olarak ödenecektir.

a) Kot-Par (Quota-Share) Tretesi

Kot-Par reasüransı, bölüşmeli reasürans metotları içinde uygulaması en kolay olanıdır.

Kot-Par tretesinde sedan şirket ve reasürör arasındaki anlaşma ile reasürör sedan şirketin kabul ettiği her bir riskin belli bir oranını kabul eder, sedan şirkette her policede bu oranı reasüröre devir etmeye zorunludur. Reasürör sorumluluğa iştirak ettiği oranda hasara katılır ve primden pay alır. Primden reasürans komisyonu düşülür.

Örneğin sedan şirket yangın sigorta poliçelerinde % 60 lık kot-par tretesi yapmış olsun. Bu durumda sedan şirket bir yıl boyunca her bir yangın poliçesinden % 60 lık kısmını reasüröre devredecek % 40 lık kısmını üzerinde tutacaktır. Sedan ve reasürör sorumluluğu paylaştıkları bu oranda hasar ve primde ortak olacaklardır. Bu durumda reasürör sedanın o yıl içinde yapmış olduğu tüm yangın poliçelerine % 60 oranında iştirak edecek ve hasarın % 60 ında kabul etmiş olacaktır.

Sedan şirket ve reasürör her policede otomatikman paylaşım katıldıkları için kader birliği içinde olacaklardır. Sedanın o yıl içinde kâr etmesi ile reasürörde kâr edecek, zarar etmesi halinde reasürör de zarar edecektir.

Reasürör, sedanın aktettiği poliçelerin sigorta bedellerinin çok yüksek olabileceğini göz önüne alarak

trete şartları arasında azami sorumluluk limitini de belirtmelidir. Aksi halde, sedan şirketin çok yüksek meblağlarda reasürans devretmesi reasüröründe maddi yönden karşılayamayacağı sorumluluklar yaratabilir.

Kot-Par tretesinde mutlaka "sigortalanan her bir riskin % 80 ine kadar. Ancak 800.000.000.000.- TL yi aşmayacak şekilde" ibaresi bulunmalıdır.

Sedan şirket kendi konservasyon (saklama) payında tuttuğu miktarı tekrar sigortalayamaz. Yukarıdaki trete-
de % 80 reasürans, % 20 konservasyon sözkonusudur. Sedan şirket bu konservasyon oranınıda ihtiyari reasürans yolu ile başka reasüröre devredebilecek olsa kendisi hiç sorumluluk altına girmemiş olacaktır. Kötü riskleri tamamen devir etme yoluna gitmiş olacaktır. Bu sebeple, konservasyon miktarının tekrar devir edilememesi özenle dikkat edilen bir husustur.

Kot-Par tretesinin daha iyi anlaşılması amacıyla sorumluluk limitlerini, primin ve hasarın paylaşılmasını örnek ile açıklayabiliriz.

Kot-Par tretesinin başlıca şartları şöyle olsun:

- _ Tretenin limiti her bir policede : 750.000.000.-TL
- _ Sedanın konservasyonu : % 45
- X reasürörün payı : % 30
- Y reasürörün payı : % 25

Police A, Sigorta bedeli 1.000.000.000.- TL,
Police primi 1.500.000.- TL, yıl içinde police hasarı
15.000.000.- TL ise mevcut Kot-Par tretesine göre;

Sorumluluğun Paylaşımı;

Sedan	337.500.000.-	% 33,75	(337.500.000/1 Milyar)
Reasürör X	225.000.000.-	% 22,50	(225.000.000/1 Milyar)
Reasürör Y	187.500.000.-	% 18,75	(187.500.000/1 Milyar)
	<hr/>		
	750.000.000.-		
İhtiyari	250.000.000.-	% 25	(250.000.000/1 Milyar)
	<hr/>		
	1.000.000.000.-	100	

Policedeki sigorta bedeli trete kabul limitini aştığı için ihtiyari reasürans metoduna başvurulmuştur. İhtiyari reasürans metoduna başvurulmaması durumunda sedan 250.000.000.- TL lık ilave sorumluluk yüklenmek zorunda kalacaktır.

Primin Paylaşımı;

Sedan	506.250.-	(1.500.000 X % 33.75)
Reasürör X	337.500.-	(1.500.000 X % 22.50)
Reasürör Y	281.250.-	(1.500.000 X % 18.75)
İhtiyari	375.000.-	(1.500.000 X % 25)
	<u>1.500.000.-</u>	

Hasarın Paylaşımı;

Sedan	5.062.500.-	(15.000.000 X % 33.75)
Reasürör X	3.375.000.-	(15.000.000 X % 22.50)
Reasürör Y	2.812.500.-	(15.000.000 X % 18.75)
İhtiyari	3.750.000.-	(15.000.000 X % 25)
	<u>15.000.000.-</u>	

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi Kot-Par reasüransı metodu sadece otomatik bir teminat sağladığı gibi otomatik reasürans olanaklarının yetersiz kaldığı durumlarda ihtiyari reasürans metodu ile sedanın iş kabul kapasitesi artmaktadır.

KOT-PAR TRETESİ ÖRNEĞİ

Sedan Şirket	: A Sigorta Şirketi
İşin Maliyeti	: Yangın ve Ek Teminatlar
İşin Bölge Sınırı	: Türkiye- Kıbrıs
Trete Tipi	: Kot-Par
Trete Limiti	: Sedan şirketin kabul ettiği her riskin %40'ı
% 100 için maksimum sorumluluk	: Risk başına 750.000.000.000.-
Tahmini Prim Geliri	: (%100) 15.000.000.000.- TL
Komisyon	: % 30
Kâr Komisyonu	: % 10 - Reasürör masrafı % 5
Prim Rezerv Deposu	: % 40
Depo Faizi	: % 4
Portföy	: Primin % 35'i
Peşin Hasar Limiti	: % 100 sigorta bedeli için 500.000.000.- TL.
Bordrolar	: Aylık gönderilecek
Hesaplar	: Trimestriyel dönemlerde
Yürürlük Tarihi	: 1.Ocak. 1994
İptal İhbarı	: Her yıl 31 Aralıktan 3 ay önc
Broker Komisyonu	: % 2.5

Kot-Par tretesinin sağladığı avantajlar ;

- Kot-Par tretesinin uygulamadaki kolaylığı en avantajlı yönüdür. Trete şartlarında anlaşılıp tretenin imzalanmasından sonra bütün sorumluluk miktarı sedan ve reasürör veya resürörler arasında otomatikman paylaşılacaktır.

- Reasürans işleminin trete şartlarına uygun olarak tamamlanmasından sonra tek tek her poliçe için prim ve hasar dağılımı belirlenmeyecektir. Böylece şirket personelinin emeğinden tasarruf edilmesi sağlanmaktadır.

- Sedanın her bir işine reasürörün otomatikman katılması sedan ve reasürör arasında tam bir kader birliği yaratmaktadır.

- Reasürör her bir riziko üzerinden sabit bir pay almaktadır, risk seçimi sözkonusu değildir. Sedanın o branştaki bütün poliçelerine katılım oranında iştirak eder. Bu sebeple reasürörün portföyü genişler.

- Kot-Par tretesi sigortacı için bir olay sonucunda örneğin, fırtına veya dolu sigortalarında bir çok küçük veya orta ölçekli hasarların meydana getirebileceği kümül durumlara karşı etkili bir koruma sağlar. Yani tek bir rizikonun belirlenmesinin güç olduğu durumlar için en güzel metot olabilir.

- Yeni kurulmuş veya küçük sigorta şirketleri başlangıçta sorumluluklarının büyük bölümünü reasüre ederler. Bu şirketler için en etkili metod olabilir.

- Kot-Par tretesinde konservasyon düşük tutularak reasürörlere devredilen kısmın yüksek tutulması sağlanır ve katastrofik olayların üzerindeki etkileri azaltılabilir.

Kot-Par tretesinin dezavantajları ;

- Sedan şirket ile reasürörün yapmış olduğu trete, sedan şirketin mali gücünün yetebileceği poliçelere bile reasürans zorunluluğu getirmekte. Bu da kârlı poliçelerin primlerinden ve kârlı dönemlerdeki primlerden reasüröre kârların devri anlamına gelir. Sedan şirketin öz varlığının gelişmesini yavaşlatır.

- Sedan şirketin konservasyon oranı sabit olduğu için toplam portföy içindeki hasar/prim oranı aynı kalacak, reasüransın büyük hasarların etkisini azaltma avantajından yararlanılamıyacaktır.

b) Eksedan (surplus) Tretesi

Eksedan tretesi olarak adlandırılan reasürans metodu en yaygın kullanılan metottur. Eksedan tretesinde, sedan saklama payını aşan kısmını reasüröre devretmek, reasürörde, sedanın saklama payının üzerinde belirlenen eksedan tretesi sorumluluğunun yüklenmek üzere anlaşılırlar.

Eksedan tretesinde sedanın konservasyonuna "plen", "line" veya "dilim" denilmektedir. Sabit bir bedel ile gösterilir, 1.000.000.- TL gibi. Trete reasüröbelerine yüklenilebilecek azami sorumluluk miktarı bu plenin katları veya yüzdesi olarak belirlenecektir.

Kot-Par tretesi ile eksedan tretesi arasındaki en önemli farklılık, reasürörün her bir poliçeye iştirak etmeyip sedanın konservasyonunu aşan kısım için devreye girmesidir. Yani, sedan konservasyonunun altındaki sigorta bedelleri için rezervasyon yapmayacaktır.

Sedan şirket her poliçe için konservasyonunu ayrı ayrı tespit edecek reasüransa devredeceği sorumluluk ve prim ayrı ayrı hesap edilecektir. Yani eksedan reasürans metodu, sedan şirketin kendi kabul kapasitesini maksimum kullanma imkanı veren, reasüransa ihtiyaç duyduğu anda sedana otomatik olarak kapasite yaratan bir mecburi reasürans metodudur.

Terete reasürörlerine yüklenebilecek sorumluluk miktarı plenin katları olarak ifade edilmektedir. Eksedan tretesi dediğimizde, bu genellikle 20 veya 30 plenlik bir kapasiteye sahip tretedir. Sedan şirketin tuttuğu konservasyon miktarınının 20 veya 30 katı demektir.

Örneğin, sedan şirketin bir riziko için üzerinde tuttuğu konservasyon miktarı 2.500.000.000.TL için bir plen 2.500.000.000.TL demektir. Eksedan tretesi 20 plenden oluşuyor ise bu branşta treteye devredilebilecek maksimum limit $2.500.000.000.X 20 \text{ plen}=50.000.000.000\text{-TL}$ dir

Sigorta bedeli 25.000.000.000.-TL olan bir rizikoda sedan şirketin konservasyonunun 8.000.000.000. TL olduğu farzedilirse $25.000.000.000.- - 8.000.000.000.- = 17.000.000.000.- \text{ TL}$ olacak $50.000.000.000.- \text{ TL}$ yı geçmediği için eksedan tretesine gidecektir.

Eğer sigorta bedeli 75.000.000.000.- TL ise $250.000.000.- X 20 = 15.000.000.000.- \text{ TL}$ eksedan tretesinin maksimum limiti $15.000.000.000.- \text{ TL}$ olacaktır. Kalan miktar olan $9.250.000.000.- \text{ TL}$ için sedan başka reasürans anlaşmaları ile teminat almaya çalışacaktır.

Eksedan tretesinde konservasyonun tespiti genellikle maximum ve minimum konservasyon rakamının belirlenmesiyle olur. Tretede tek bir limit belirlenmiş ise bu maximum konservasyon limitidir. Sedan şirketin her zaman bu limit kadar sorumluluğu üzerinde tutacak demek değildir. Sedan şirket daha düşük konservasyon ayırabilir. Konservasyonun çeşitli limitlerde tutulabilmesi kalitesi iyi risklerde yüksek konservasyon, düşük kaliteli risklerde düşük konservasyon tutma olanakı verir. Ancak düşük konservasyonlu işlerde eksedana devredebileceği miktar kendi konservasyonu ile orantılı olduğu için düşük olacaktır. Konservasyonu yüksek tutarsa eksedan tretesine devride yüksek olacaktır.

Konuyu bir örnekle açıklayabiliriz,

Sigorta bedeli 40.000.000.000.- TL olan Y otelinin sigortası için prim 50.000.000.- TL olsun. Sedanın konservasyonunu 600.000.000.- TL tespit ettiği, I Eksedandan 40 plenli, II Eksedandan 25 plenli eksedan tretesi olduğu kabul edilirse. Bu durumda, sorumluluğun ve prim paylaşımı aşağıdaki gibi olacaktır.

Sorumluluğun Paylaşımı ;

Sedan	600.000.000.-	% 1.5(600 Milyon/40 Milyar)
Milli Reasürans	7.400.000.000.-	%18.5(7.4 milyar/40 Milyar)
I. Eksedan	24.000.000.000.-	%60 (24 Milyar/40 Milyar)
II. Eksedan	8.000.000.000.-	%20 (8 Milyar/40 Milyar)
	<hr/>	
	40.000.000.000.-	100

Sedan, kendi konservasyonunu 600.000.000.- TL olarak belirlemiş ve reasüransa mecburi prim devri ise 7.400.000.000.- TL olarak belirlenmiştir. Sedan kendisine otomatik reasürans imkanı veren I. ve II. eksedan tretelerine kalan miktarın sorumluluğunu devredecektir. Ancak, öncelikle I. eksedana gerekli devir yapılacak daha sonra hala devredilmesi gereken miktar var ise II. eksedana devredilecektir. I. eksedanı atlayarak II. eksedana devir yapamaz. I. eksedan tretesinin limiti 40 plen ile sınırlanmıştır ve azami 24.000.000.000.- TL lik sorumluluk devir edilmiştir. II. eksedana azami devir imkanı 15.000.000.000.- TL dir.

Ancak I. eksedana yapılan devirden sonra 8 Milyar lik sorumluluk fazlası mevcuttur ve II. eksedana bu miktarın devri yapılmaktadır.

Bu gibi durumlarda sedan şirket Milli Reasüransa, I. ve II. ek sedana gerekli sorumluluk devirlerini yap-

miştir. Ve bu reasürörlerin koruması sedan şirketin rizikosuna yetmiştir. Eğer sigorta bedeli bu reasürörlerin katılım oranlarını aşmış olsaydı sedan şirket kalan riziko için ihtiyari reasürans yapmak ihtiyacı duyacak ve kendisine bir ihtiyari reasürör arayacaktı.

Primin Paylaşımı ;

Sedan	750.000.-	(50.000.000.- X % 1.5)
Milli Reasürans	9.250.000.-	(50.000.000.- X % 18.5)
I. Eksedan	30.000.000.-	(50.000.000.- X % 60)
II. Eksedan	10.000.000.-	(50.000.000.- X % 20)
<hr/>		
50.000.000.-		

Primin reasürörlere devri yukardaki şekilde gerçekleşmiştir. Sorumluluğa katılan ve primden pay alan sedan ve reasürörlerin bir hasar anında hasara katılımını oranları ölçüsünde belirleyelim.

Sigortalı otelin 900.000.000.- TL. lik bir hasara uğradığı durumda hasarın paylaşımı aşağıdaki şekilde olacaktır.

Hasarın Paylaşımı ;

Sedan	13.500.000.-	(900.000.000.- X % 1.5)
Milli Reasürör	166.500.000.-	(900.000.000.- X % 18.5)
I. Eksedan	540.000.000.-	(900.000.000.- X % 60)
II. Eksedan	180.000.000.-	(900.000.000.- X % 20)
<hr/>		
900.000.000.-		

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi reasürans metodları ile geniş bir kapasite olanağı ile bir veya birden fazla reasüröre rizikolar devredilmekte ve karşılığında katılım oranlarında prim devri yapılarak hasar anında reasürörlerin hasara iştirak etmesi beklenir. Yani, sigorta şirketi büyüklü küçüklü rizikoları tek başına üstlenir. Bu rizikoların bir kısmını üzerinde tutar, kalan kısmını reasürans metodları ile reasürörlere devreder ve teminat verdiği rizikoyu dağıtır.

Ek sedan tretesinde bir reasürans elipi ile anlaşma şartları belirlenir.

EKSEDAN TRETESİ ÖRNEĞİ

Sedan Şirket	: A Sigorta Şirketi A.Ş.
İşin Maliyeti	: Yangın ve ek teminatlar.
İşin Bölge Sınırı	: Türkiye - Kıbrıs
Trete Tipi	: I. Eksedan tretesi
Plen için Maximum Limit	: 800.000.000.- TL. PML risk başına

Plen Adedi	: 40 Plen
Tahmini Plen Geliri	: 12.000.000.000.- TL.
Komisyon	: % 7,5 (Net fiyat üzerinden)
Kâr Komisyonu	: % 15 - Reasürör masrafları % 5 zararın devri 3 yıl
Prim Rezerv Deposu	: % 40
Depo Faizi	: % 4
Portföy	: % 35 prim % 90 hasar
Pesin Hasar Limiti	: 200.000.000.- TL.
Bordro	: Yok
Hesaplar	: 6 aylık
Geçerlilik Tarihi	: 01.Ocak.1994
iptal ihbarı	: Her yılın 31.Aralık tarihinden 3 ay önce bildirilmek üzere
Brokeraj	: % 2,5
İstatistikler	: Son 5 yılın istatistikleri ili- şiktir

Bölüşmeli reasürans treteleri çeşitlerini açıklarken bölüşmeli reasüransta yer alan bazı kavramları açıklamakta fayda vardır.

- Prim Rezerv Depoları ; Sedan, reasürörün hasar ödemesi ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmesi için o branşta kazanılan primin bir miktar oranını reasüröre vermeyerek üzerinde tutar, gelecek yıl devreder. Ancak aynı yıl yeni yılın prim rezervini tutmaya devam eder.

- Muallak Hasar Rezerv Depoları ; Sedan, trete yılı sonunda halen muallak olan hasarların tazminatlarının ödenmesi için reasürörün sorumluluklarını yerine getirmesinin garantisi olarak muallak hasar rezerv deposu adı altında bir miktar tutar. Sedanın tutmuş olduğu muallak hasar rezervi, muallak hasarın genellikle % 100 veya % 90 oranında miktarıdır. Rezerv depoları anlaşma ile belirlenmiş ise her iki tarafta buna uyum zorundadır.

Depolar sedan şirket tarafından tutulur fakat vade sonunda bu paralar reasüröre ödenir. Bu süre içinde reasürör kendine ait olan parayı kullanamamakta, yatırımdan mahrum olmaktadır. Bu yüzden reasürör sedan şirketten faiz alır. Almış olduğu faizle yatırım yapmadığı zaman için zararını kompanse etmiş olmaktadır. Bu zamana kadar uygulamada depo faizleri hep düşük tutulmuştur. Faiz oranları, sedan şirket ile reasürör arasında yapılacak anlaşmaya bağlıdır (16).

- Prim Bordrosu ; Sedan şirket belli bir dönem içinde tretteye devretmiş olduğu risklerin özelliklerini bir bordro ile reasüröre bildirir. Bu prim bordrosu olarak adlandırılır. Bordrolar reasürörlere belirli dönemlerde düzenli olarak gönderilir.

- Hasar Bordrosu ; Sedan şirketin, tretteye devretmiş olduğu risklerin hasar durumunu gösteren bir ekstrelerdir. Bu ekstrede hasar yeri, miktarı, ödenen hasar, muallak hasar gibi bilgiler mevcuttur.

- Hesap Ekstresi ; Sedan şirket ile reasürörün iş ilişkilerinin muhasebe özeti düzenli periyotlarda hazırlanır. Bu ekstrelere muhasebe yılını baz alan hesaplar olarak iki çeşittir.

- Peşin Hasar Limiti ; Bir tretteye ait prim ve hasarlar genellikle 3'er aylık veya 6'şar aylık ekstretelerle muhasebeleştirilirler. Peşin hasar limiti dahilindeki hasarlar bu dönemlerde ekstrelenir. Ancak büyük hasarlarda sedan şirket reasürörlerden hisselerine düşen paranın ödenmesini isteyebilir. Bu hasar miktarının peşin hasar limitini aşması gereklidir.

- Trete iptal ihbarı ; Treteler belli bir tarihte sona ermek üzere hazırlanırlar. Taraflardan birinin tretteyi iptal etmek istemesi durumunda bu isteğini 3 ay önceden bildirmesi gereklidir.

- Broker Komisyonu (Brokeraj) ; Reasürans brokerleri, sedan şirket ile reasürör arasında aracılık yapan şirketlerdir. Aracılık işi sonucu komisyon alırlar. Bu komisyon, tretteye devredilen primlerin sabit bir yüzdesi olarak reasürörce ödenir.

- Sorumluluk Limiti ; Reasürörün her bir riziko için sorumlu olduğu parasal limit, sorumluluk limitidir. Bu sigorta bedeli veya PML (olası maximum hasar) ile ifade edilir.

Eksedan Tretesinin Avantajları ;

- Sedan şirket, konservasyonunu aşan kısımları reasürans yolu ile devreder. Riskin tamamını üzerinde tutabiliyor ise tretteye hiç devir yapmaz ve primin tamamı şirkette kalır. Böylelikle gereksiz prim kaybını önlemiş olur.

- Kalitesi yüksek rizikoları daha yüksek, kalitesi düşük, riski fazla rizikolara daha az konservasyon ayıran sedan şirket reasürörlerden daha fazla kâr elde eder.

- Sedan şirket, para ile ölçülebilen maximum bir limiti üzerinde tuttuğu için portföy homojen kalır.

Eksedan Tretesinin Dezavantajları ;

- Özellikle reasürör açısından, sedan şirketin rizikosu hafif olan işlerden fazla, rizikosu düşük olan işlerden daha az konservasyon tutarak reasürörün tehlikeli işlere katılımını arttırmaktadır.
- Sedan şirket için en büyük dezavantaj idari masrafların çok yüksek olmasıdır.
- Bir olaydan doğacak hasarların kümülasyonu sonucu ugranabilecek hasarı karşılamada yetersiz kalmasıda bir dezavantajdır. Mesela, bir sel sonucunda zarar gören 30 evin sigortacısının aynı şirket olduğunu farzedelim. Sedan şirket her bir riziko için konservasyonu kendi kaynaklarından ödeyecektir. Dolayısıyla sedan şirket 30 defa aynı hasarı ödemiş olacaktır. Özellikle bu dezavantaj nedeni ile daha sonra açıklanacak olan bölüşmesiz reasürans metodunun gelişmesi ve kullanımı yaygınlaşmıştır.

c) Pooler ve ihtiyari-Zorunlu (Facultative-Obligatory)
Ve Open-Cover Treteler

Pooler; Reasürans pool'ü prensipte pool üyelerinin belirli branştaki primlerinin tamamını veya bir kısmını müşterek bir fon oluşturmak amacı ile bir araya getirmesidir. Prim hisseleri oranında hasarı bölüşürler. Pooler, üyeleri tarafından yaratılan sigorta ve reasürans şirketleridir.

Pooler belirli bir kategoride katastrofik özelliği olan risklere kapasite yaratmak amacı ile oluşturulurlar. Atom enerjisi riskleri gibi rizikolar sadece pool yöntemi ile sigortalı olabilir.

Ancak poolerin en önemli dezavantajı, olası hasarlara karşı risk birikiminde büyük tehlike potansiyeli oluşmuş olmasıdır. Bu tip hasarları karşılamak için üyelerin kaynakları yeterli olmayabilir.

Pooler iki şekilde sınıflandırılabilir.(17)

- Koasürans Pooleri; Bir sigorta pool'ünde, pool merkezi, pool'e katılan üye şirketler adına polişe keserek direkt iş kabul edebilir, daha sonra aldığı iş anlaşması çerçevesinde belli oranlarda üyelerine devreder.

---

(17) Klaus GERATHEWOHL, Reinsurance Principles and Practice, Volume - I, Bühl/Baden, 1980, s. 122.

Bu sistemde, üye şirketlerin her biri ayrı ayrı sigortaliya karşı katılım hisseleri kadar sorumludur. Pool merkezi yada üye şirketlerden biri pool yöneticiliğini üstlenebilir. Yönetici, pool kapsamına giren konularda, pool anlaşmasında tespit edilen şartlar dahilinde üyeler adına polise tanzim ederek, fiyat belirleyerek direkt iş kabul edebilir.

Katastrofik hasar olasılığı yüksek olan yada tek bir şirket için masrafların fazla olduğu, özel teknik ve uzmanlık gerektiren rizikolarda ve sigorta sonuçlarının kârlı olmadığı branşlarda masrafları asgariye indirmek amacıyla ulusal düzeyde koasürans poolleri kurulabilir. Örneğin, atom pool'ü, uçak pool'ü, tabii afet pool'ü gibi.

- Reasürans Poolleri; Burada koasürans poollerinin tersine pool'e katılan her şirket önce kendi adına polise tanzim ederek direkt iş kabul eder, daha sonra bu işin tamamını veya bir kısmını pool anlaşmasında tespit edilen metotlarla pool'e devreder. Pool de toplanan primler tekrar anlaşmada belirtilen usullerle üyelerine tekrar devir edilir. Üye şirketlerden pool'e prim devri, kot-par veya eksedan gibi bölüşmeli veya hasar fazlası gibi bölüşmesiz reasürans metodu ile yapılabilir.

Ölkemizde reasürans poollerinin başlıcaları Milli Reasürans T.A.Ş. tarafından yönetilmekte olan F.A.I.R. (Federation of Afro Asian Insurers and Reinsurers) ve E.C.O. (Economic Cooperation Organization) ve kararname (teblig işleri) poolüdür. Bu pooler dış piyasalardan da iş kabul edebilmektedirler. Ölkemizde ayrıca Yeşil Kart Reasürans Pool'ü ve tasfiye halinde olan Türk Hava Pool'ü ile Türk Atom Sigorta Pooleri mevcuttur.

İhtiyari - zorunlu ve open cover treteleri; İhtiyari - zorunlu treteler ismindende anlaşılacağı gibi her iki anlaşmanın özelliğini taşırlar. Bu anlaşmaya göre, sedan şirket, ihtiyari risklerde olduğu gibi belirlenmiş branşlarda reasürörlere ihtiyari devir yapma insiyatifine sahiptir. Yani, gerekli görüyorsa ihtiyari devir talep eder. Ancak sedan şirket ihtiyari deviri gerekli görmüş ise reasürör bu devri kabul etmek zorundadır, yani reddetme seçeneği yoktur.

Bu anlaşma, genellikle eksedan kapasitesinin dolmuş olduğu zaman ve durumlarda otomatik bir reasürans imkanı sağlar. Bu açıdan eksedan tretesine benzer. Ancak sedan şirket kendisine daha avantajlı yöntemler bulursa bunları uygulama serbestisine sahiptir.

Sedan, işi devretmekte veya devretmemekte serbest olduğundan seçme hakkı ona bırakılmıştır. Bu iki treteye verilebilecek azami limitler plen veya parasal bir limitle ifade edileceğinden her iki tretede de aynı şeyi ifade etmektedirler. Aralarındaki temel fark, open - cover metodunda sedan

konservasyon tutmaksızın rizikonun tamamını treteye devredebileceklerdir. Bir diğer fark ise ihtiyari - zorunlu tretelerde azami limitler plien adedi ile ifade edilirken, open - cover tretelerde azami limit çoğunlukla mutlak bir meblağ ile ifade edilir (18).

Sedan şirket açısından bu tip tretelere sahip olmak büyük bir güvencedir. Çünkü, kot - par ve eksedan tretelerinin limitlerini aşan kısımlar için masraflı olan ihtiyari reasürans yerine mevcut open - cover veya ihtiyari - zorunlu tretelerine devir yapabilecektir.

Bu tip tretelerde sedan şirket ile reasürörün birbirini iyi tanımaları ve güvenmeleri gerekmektedir. Özellikle reasürör açısından sedan, rizikosu ağır olan işleri treteye yükleyebilir ve reasürör büyük zararlara uğrayabilir.

2- Bölüşmesiz Trete Reasüransı

Bölüşmeli trete reasüranslarının karakteristik özelliği, reasüransa konu olan poliseler için ödenen hasarların, sorumluluğun ve primin paylaşıldığı oranda, sedan ile reasürör arasında paylaşılmasıdır. Bölüşmesiz trete reasüransının karakteristik özelliği ise, reasürörün ödemesinin yalnızca ve tek başına hasar ödemesi ile belirlenmesidir. Yani, tek tek rizikonun veya alınan primin oransal bir bölümünün olmamasıdır. Bu tip trete reasüransında prim, sedanın portföyünde topladığı yıllık primin yüzdesi olarak belirlenir (16).

İlk olarak 1800 lü yıllarda mali mesuliyet sigortalarında uygulamaya başlanmış daha sonra diğer branşlardada uygulanmaya başlanmıştır.

Bölüşmesiz trete metodlarına geçmeden önce bu tretelere konu olan bazı kavramları açıklayalım.

Bu tip tretelerde sedan şirket yerine sigorta şirketi veya reasürans yoluyla teminat alınan şirket tanımları kullanılır.

- Limit; Belli bir miktardan sonra reasürör tarafından sigorta şirketine ödenecek miktardır.

- Muafiyet ; Para cinsinden veya yüzde cinsinden saptanan miktardır. Bu miktar sigorta şirketinin belli bir süre içinde belli bir hasar olayında üzerinde tutacağı miktardır. Reasürör bu miktarın açıldığı taktirde devreye girer.

---

(18) ALANYA, s. 48.

- Fiyat ; Reasürörün bölüşmesiz trete portföyünün prim gelirine uygulayacağı ve teminat için kendi alacağı primi hesaplayacağı orandır. Taban fiyat olarak belirlenebilir veya portföyün durumuna bağlı olarak minimum veya maximum fiyat olabilir.

- Asgari Depo Primi ; Reasürör belirli branşta aktettiği bölüşmesiz trete anlaşması için bir fiyat belirlemiş ise bu ona prim getirecek orandır. Ancak bu prim üstlenilen risk için yeterli olmayabilir. Reasürör bu durumdan korunma için minimum bir prim rakamı verir. Buna asgari depo primi denir.

- Teminatın ikamesi ; Reasürörün ödemeyi taahhüt etmiş olduğu hasarlar ödendikçe, sigorta şirketince sağlanmış olan teminat azalacaktır. Azalan teminatın eski bedeline getirilmesi için ek prim alınır. Teminatta kısmi azalma olmuşsa, bazen gün her sabı uygulaması ile teminat eski limitine getirilir. Bazende teminat süresine bakılmaksızın % 100 prim üzerinden yeniden eski bedele yükseltme yapılır. Buna teminatın ikamesi denilir

- Şartlar ; Teminat için ilgili kizozlarda bölüşmesiz trete şartları açıklanır.

- İstisnalar ; Trete ilgili branşteki her türlü rizikoyu kapsayabilir. İstisna rizikolar trete anlaşmasında belirtilmemiştir.

a) Hasar Fazlası (Excess of Loss) Tretesi

Bölüşmeli trete reasüransı ile bölüşmesiz trete reasüransı arasındaki en önemli farklılık bölüşmesiz trete reasüransının, reasürörün sadece reasüransa konu olan poliçelerde hasar meydana gelmesi durumunda devreye girmesi ve sigorta bedelinden çok sigortalı rizikonun uğrayabileceği hasarlarla ilgili olmasıdır. Sorumluluk, prim ve hasarlar önceden belirlendiği şekilde paylaşılmamaktadır. Yanlızca, reasüransa tabi olan poliçelerin uğrayabileceği hasarlar önceden belirlenmiş miktarı geçerse reasürörün sorumluluğu başlar.

Excess of loss bölüşmesiz tretesine göre reasürör sigorta şirketinin risk başına veya olay başına belirlediği bir limiti aşan bütün hasarları ödemeyi taahhüt eder. Örneğin, sigorta şirketi bir olay için taşıyabileceği hasar miktarını 3.000.000.000.- TL olarak saptamış ve 3.000.000.000.- TL yi aşan bütün hasarların reasürörler tarafından ödenmesini sağlayacak bir anlaşma yapmıştır. Buna göre 4.500.000.000.- TL tutarında bir hasar olursa sigorta şirketi bu hasarın sadece 3.000.000.000.- TL sını ödeyecek geri kalan 1.500.000.000.-TL sını reasürörler ödeyecektir. Hasar miktarı 4.500.000.000.-TL değilse 2.625.000.000.- TL olursa bunun tamamı sigorta şirketi tarafından ödenecek ve reasürörün hiç bir sorumluluğu ol-

mayacaktır (19).

Reasürörün belirlediği alt limiti olduğu gibi üst limitide vardır. Mesela reasürör 4.500.000.000.- TL lık bir üst limit belirlemiş ise 3.000.000.000.- TL ya kadar hasarları sigorta şirketi karşılayacak bunu aşan 1.500.000.000.- TL lık kısmı reasürör üstlenecektir. Örneğin, 9.000.000.000.- TL lık bir hasar durumunda 3.000.000.000.- TL yı sigorta şirketi ödeyecek 1.500.000.000.- TL yı reasürör ödeyecek. Kalan miktarı, 4.500.000.000.- TL yı yine sigorta şirketi ödeyecektir. Fakat sigorta şirketi bu miktarı üstlenmek istemeyip yeni bir excess of loss anlaşması aktatabilir.

Örnek :

Orjinal Hasar Miktarı	:	12.750.000.000.- TL.
Sigorta Şirketinin Ödeyeceği	:	3.000.000.000.- TL (Muafiyet)
Excess of Loss (I. Dilim)	:	4.500.000.000.- TL.
Excess of Loss (II. Dilim)	:	5.250.000.000.- TL.

Riziko başına ve olay başına olmak üzere iki türlü hasar fazlası reasüransı vardır.

1- Riziko Başına Hasar Fazlası (Working Excess of Loss)

Riziko başına hasar fazlası reasüransında sedan her bir rizikoda kendi üzerinde tutacağı konservasyonunu (priority) belirleyecektir. Hasar durumunda, sedanın net konservasyonunu aşan kısım için reasürörün sorumluluğu başlayacak ve trette belirtilen limitlere kadar devam edecektir. Bu türlü bir hasar fazlası anlaşmalarının, yürürlük süresi içerisinde birden fazla çalışması olasılığının yüksek olması bunların çalışan hasar fazlası (Working Excess of loss) olarak adlandırılmasını sağlamaktadır.

Reasürörler özellikle katastrofik olaylarda risk başına teminatlarda pek çok kez ödeme yapmak zorunda kaldıklarından, bu durum hem pahalıya gelmekte hemde prim düşük kalmaktadır.

11- Olay Başına (Katastrofik) Hasar Fazlası

Bu anlaşmalar bilinen veya bilinmeyen kümüllerin ve tabii afetlerin bir olay sonucunda vereceği zararları teminat altına almaktadır. Yani, sedanı kontrolü mümkün olmayan büyük hasarlara karşı korumaktadır.

---

(19) J. TUMA, Excess of Reinsurance, C.II, Aldermanburry, London, 1946, s. 48-55.

Aynı olaydan dolayı en az iki rizikonun hasara maruz kalması, reasürans uygulamalarında bir afet olarak kabul edilmektedir (20). Aynı sigorta şirketini tarafından sigortalanmış ve aynı gemide bulunan birden fazla aracın geminin batması sonucu zarar görmesi, sigorta şirketi açısından afet, felakettir. Yani, katastrofik bir olaydır.

Sedan konservasyonunu yüksek tutarak kendini güvence altına almak istediği durumlarda tek bir dilimlik (Layer) katastrofik hasar fazlası anlaşma yapabileceği gibi portföyün büyüklüğüne göre daha fazla dilimler içeren katastrofik hasar fazlası anlaşmaları yapılabilir.

Sedan, nakliyat konservasyonunu yüksek tutarak 3 dilimlik bir katastrofik hasar fazlası anlaşması yapmış olsun. Konservasyonunu 100.000.000.- TL ile sınırlandırmış olsun ve trete şartlarında şu şekilde belirlenmiş olsun.

100.000.000.- 'u aşan 100.000.000.- TL için I. Dilim
200.000.000.- 'u aşan 400.000.000.- TL için II. Dilim
600.000.000.- 'u aşan 600.000.000.- TL için III. Dilim

Sedanın azami net konservasyonu 100.000.000.- TL olup reasürörlere 1.100.000.000.- TL' lik azami hasar miktarı yüklenebilecektir. Yani, 1.200.000.000.- TL lik hasar durumunda sedan şirket 100.000.000.- TL sini karşılayacak, reasürörlerce 1.100.000.000.- TL si karşılanacaktır.

Bu hasarın 1.500.000.000.- TL olması durumunda,
Sedan 100.000.000.- TL.
I. Dilim 100.000.000.- TL.
II. Dilim 400.000.000.- TL.
III. Dilim 600.000.000.- TL.

1.200.000.000.- TL.
Sedan 300.000.000.- TL.

1.500.000.000.- TL.

Görüldüğü gibi sedan, katastrofik hasar fazlası trete dilimlerinin tüm limitlerini kullandığı halde trete limitlerinin yetersiz kaldığı için 300.000.000.000.- TL. meblağı kendisi üstlenmek zorunda kalmıştır.

Hasar fazlası tretelerinin en önemli kısmı fiyatlandırma-
dır. Fiyatların sedana mali yük getirecek kadar yüksek veya reasüröre zarar verecek kadar düşük olmamasına dikkat edilir. Prim, beklenen hasar durumunun kötüleşmesi olasılığını, katastrofik hasar ihtimalini, idari masrafları ve kâr marjını karşılayabilmelidir.

Fiyatın tespitinde, sedanın geçmiş yıllara ait istatistiklerinin güvenilir olması çok önemlidir. Bu istatistiklerde muallak hasarlarında dikkate alınması gereklidir. Ayrıca, enflasyonist ortamın etkileride gözönünde bulundurulmalıdır.

Hasar fazlası anlaşmalarında prim tespiti şu üç şekilde uygulanabilir ; (21)

- Sabit Prim (Fixed Premium) ; Burada adındanda anlaşıldığı gibi sabit bir prim sözkonusudur, yıl sonunda ayarlama yapılamaz. Dolayısı ile son derece gerçeğe yakın tahminler üzerinden hesaplama yapılır.

Prim çoğunlukla peşin ödenir ve yıl sonunda net prim veya hasar durumu ne olursa olsun prim aynı kalmaktadır.

Bu sistem genellikle geçmiş yıllara ait istatistiki değerlerin bulunmadığı yeni portföylerde kullanılır.

- Sabit Fiyat (Fixed Rate) ; Tahmini elde edilen prim geliri-nin anlaşmada yer alan sabit bir fiyat ile çarpılması sonucunda elde edilir.

Tahmini rakamlar üzerinden belirlenen bu prim asgari depo primi olup peşin olarak veya eşit taksitler halinde genellikle 1. Ocak / 1 Temmuz tarihlerinde sedan şirket tarafından reasüröre ödenmektedir. Yıl sonunda gerçekleşen yıllık prim geliri üzerinden tekrar ayarlama yapılır. Bu sistem katabastofik hasar fazlası anlaşmalarında uygulanabildiği gibi, çalışan hasar fazlası anlaşmalarındada kullanılabilir.

- Değişken Fiyat (Variable Rate) ; Değişken fiyat sistemi çalışan hasar fazlası anlaşmaları için daha uygun bir sistemdir. Diğer sistemlerde olduğu gibi anlaşmanın başlangıcında asgari depo primi peşin veya eşit taksitler halinde reasüröre ödenir. Burada farklı olarak minimum ve maximum fiyatlar olmak üzere iki fiyat vardır. Bu fiyatlar yıl sonunda Hasar Maliyeti (Burning Cost) esasına göre primin hesaplanmasında kullanılır. Bu sistemin temel amacı anlaşmanın maliyetini hasar durumuna göre ayarlamaktır denilebilir.

Bu sistem sedan içinde, reasürör içinde avantajlıdır. Sedan anlaşmaları yaparken geçmiş yılların istatistiklerine dayanarak hasarın düşük olduğu dönemlerde anlaşmanın maliyetini düşürebilir. Reasürörde, hasar durumunun yüksek olduğu dönemlerde maliyeti arttırarak zararını önleyebilir. Hasar maliyetine göre prime yıl sonunda ayarlama yapılırken reasürörün kendisini güvenceye alabilmesi ve idari masrafları kar-

---

(21) Candan DZCAN , Reasürans Piyasasında Hasar Fazlası Anlaşmaları, İstanbul, 1986, s. 10.

şılayabilmesi için yükleme (loading) yapılır. Hasar maliyetinde belirlenen prime % 60, % 70, % 80 gibi oranlarda yükleme yapılır ki maliyeti arttırarak tüm faktörleri karşılayabilecek gerçekçi primler elde edilsin.

Hasar fazlası anlaşmalarında, reasürörün sorumluluğu aşağıdaki faktörlere bağlıdır. (22)

- Sedan tarafından kabul edilen portföyün hacmi ve çeşitleri
- Her bir rizikoda sedanın net konservasyonu
- Tretenin tipi
- Ödenecek hasarların alt ve üst sınırlarının tretede açıkça belirtilmesi gereklidir.

Reasürörün sorumluluğunun tespitinde en önemli faktör nihai net hasar klozu'dur. Reasürörün bir hasara iştirak etmesi için nihai net hasarın net konservasyonu geçmesi gereklidir.

Bu kloza göre, (23)

- Bir olayın sebep olduğu hasarların karşılanması için yapılan çeşitli ödemelerin toplamı tespit edilmelidir.
- Hasarın araştırılması ile ilgili olarak sedanın personelinin yaptığı hizmet karşılığı masraflar dikkate alınmaz.
- Mevcut ise diğer reasüranslardan temin edilen iştirakler hasar toplamından düşülmelidir.
- Hasardan kurtarılan kıymetler ve sigortalı nesnenin hasardan sonraki değeri hasar toplamından düşülmelidir.

Bu esasların uygulanması sayesinde nihai net hasar miktarı tespit edilir.

Yani nihai net hasar yıl içinde sedan tarafından ödenen miktardan (ekspertiz ve hasar) iptal ve sovtajların çıkarılması ile ortaya çıkan miktardır.

Hasar Fazlası Reasüransının Avantajları ;

- Sedan net konservasyonunu aşan hasarlar için belirlediği alt ve üst limitler arasındaki miktarı belirleyerek sorumluluklarını dilediği gibi sınırlandırabilir.
- Sedan şirket excess of loss tretesi primini ödedikten sonra sadece büyük hasarları bildirerek excess of loss tretesine i-sabet eden hasarları reasürörden talep edecektir. Yani, sedan

---

(22) ÖZCAN, s. 15.

(23) NÖMER, s.199.

ve reasürör açısından idari masraflar düşüktür. Her bir riziko için konservasyon tesbiti, reasürans çalışması yapmayı paylaşım için zaman kaybetmeyecektir.

Hasar Fazlası Reasüransın Dezavantajları :

- Bu treteler sedana büyük hasarlarda bir koruma yaratmaktaysa da sedanın net konservasyonunun altında kalan hasarların artması ile sedan aşırı yük altına girebilir.

- Eger sedan hasar olasılığının yüksek olacağını düşünerek düşük bir konservasyon tesbit etmiş ise hasar durumunda reasüröre fazla yük kalmış olacaktır. Bu da idari masrafların artmasına sebep olacak ve hasar fazlası reasüransının avantajlarından birini ortadan kaldıracaktır.

- Hasar fazlası reasüransında, sedana ek bir kapasite yaratacak prim depoları, komisyonlar sözkonusu değildir. Ancak reasürörün karlı olduğu durumlarda trete şartlarında yer alıyor ise kar komisyonu reasürörden talep edilebilir.

EXCESS OF LOSS TRETESİ ÖRNEĞİ

Sigorta Şirketi	A Sigorta A.Ş.
İşin Cinsi	Yangın ve Ek Teminatlar
İşin Alanı	Türkiye-Kıbrıs
Trete Tipi	Risk Başına Excess of loss 2.dilim
Limits	Herbir hasarda 10.000.000.000,-TL'ya kadar
Mua-Fiyet	10.000.000.000,-TL. her bir hasarda
Fiyat	Prim gelirinin %0.25
Periyod	1 Temmuz 1974'ten itibaren 12 ay içinde meydana gelen hasarlar
Asgari Depo Primi	600.000.000,-TL.
Şartlar	(1) Nihai net hasar klozu (2) Net saklama payı klozu
Brokeraj	%10
Bilgi	1974 tahmini brüt gelir primi 370.000.000.000,-TL. En büyük hasar 1988'de 7.500.000.000,-TL.

KATASTROFİK EXCESS OF LOSS TRETESİ ÖRNEĞİ

Sigorta Şirketi	A Sigorta Şirketi A.Ş.
İşin Mahiyeti	Yangın ve Ek Teminatlar
İşin Alanı	Türkiye-Kıbrıs
Trete Cinsi	Katastrofik Excess Of Loss 4 Dilim
Teminat	Sigorta Şirketinin net konservasyonunda kabul edilen bütün rizikolar
Limit	Her bir hasarda 4.000.000.000,-TL'ya kadar

Muafiyet	Her bir hasarda 2.000.000.000,-TL.
ikame	iki tam ikame, I. ikame %100 ek primle II. ikame %75 Ek primle ikame miktarına kadar sadece gün hesabıyla
Fiyat	Prim gelirinin %0.15'i
Periyod	1 Ocak 1993'ten itibaren 12 ay içinde meydana gelen hasarlar
Asgari Depo Primi	(6 aylık ayarlama) 2.000.000.000,-TL.
Şartlar	1. Nihai Net Hasar Kızı 2. Net Saklama Payı Kızı 3. Excess Of Loss Tretesi istisnaları 4. Müteakip 72 saat Kızı
Brokeraaj	%10
Bilgi	1992 yılı için tahmini brüt geliri 16.000.000.000,-TL. 2.000.000.000,-TL'yi aşan büyük hasar yok En büyük hasar 875.000.000,-TL.
Risk başına maksimum konservasyon	200.000.000,-TL.

b) Stop Loss Ve Aggregate Excess Loss (Hasar Oranı Fazlası Tretesi)

Stop Loss Tretesi sigorta şirketinin belli bir süre içerisinde belli branşta belirlenmiş hasar miktarından fazlasını kaybetmesini önlemek amacıyla yaratılmıştır. Bu miktar genellikle % cinsinden belirtilir ve sigorta şirketinin o branştaki gelirine dayandırılır.

Reasürör, tek bir hasarın tazmininden sorumlu değildir. Reasürör tek bir hasarın belirli bir alt limiti aşması halinde sorumluluğa ortak olmakta, bütün hasarların toplamı daha önce sigorta şirketi ile mutabık kalınan oranı aşması halinde, aşan kısım kadar sorumlu olmaktadır.

Önceden tesbit edilen alt limit, sedanın koruma altına aldığı branşta elde ettiği konservasyon primi gelirinin belli bir yüzdesi olarak ifade edilir.

Bu tip tretede "sedanın ..... branşındaki yıllık hasar oranı, tazminat miktarının, konservasyon priminin %90'nını aşması halinde" ifadesi yer alır.

Hasar oranı fazlası reasürans metodunda da, hasar fazlası reasürans metodunda olduğu gibi reasürörün sorumluluğu bir üst limitle sınırlandırılabilir. Örneğin, "konservasyon priminin %90'nını aşan, %110'nunu aşan, %95'ini aşan" gibi trete metninde yer alabilir.

Burada sedanın önceden belirleyeceği prim tahmininin gerçekçi olması gereklidir. Aksi takdirde tahmindeki yanlışlık sedanın aleyhine olabilir.

Bir örnek ile açıklamaya çalışalım, Treteye göre sedanın elde edeceği prim gelirinin %80'ini aşan hasarların %150'sine kadar ödeyecektir. Tahmini prim geliri ise 2.000.000.000,-TL. olsun.

2.000.000.000,-TL. X %80 = 1.600.000.000,-TL.

2.000.000.000,-TL. X %150 = 3.000.000.000,-TL.

Bu durumda reasürörün sorumluluğu 1.400.000.000,-TL. ile sınırlı kalacaktır. Yani hasar 1.600.000.000,-TL'ya kadar sedanın sorumluluğunda olacak, bu miktarda reasürör devreye girecektir. Reasürör 3.000.000.000,-TL.'ya kadar hasarları sedana ödeyecek 3.000.000.000,-TL.'nın üzerindeki hasarlar yine sedana kalacaktır.

Yani bu reasürans treteleri genellikle bir anlaşma süresince geçerli olur. Hasar miktarının gerçekleşmiş hasarlar olması sözkonusudur. Bu da yıl içinde ödenen hasarlara cari yılda ayrılan muallak hasarların ilavesi ve bir önceki yıl ayrılan muallak hasarların çıkarılmasıyla bulunur.

Prim gelirinin de kazanılmış gelir olması gereklidir. Bu da cari yıl içinde elde edilen primlerden cari rizikolar ihtiyatlarının çıkarılması ve bir önceki yıla ait cari rizikolar ihtiyatlarının ilavesi ile belirlenir. İşte gerçekleşen hasar miktarının, kazanılmış prime oranı hasar prim oranını verir.

STOP LOSS TRETESİ ÖRNEĞİ

Sigorta Şirketi	A Sigorta Şirketi A.Ş.
İşin Sınıfı	Dolu
Teminat Sahası	Türkiye-Kıbrıs
Trete Cinsi	Stop Loss
Teminat	Türkiye ve Kıbrıs sınırları içinde sigorta şirketlerinin dolu işleri ile ilgili kabul
Limit	%110 hasar oranını aşan bütün hasarların %90'ını maksimum %150 hasar oranının %90'ına kadar ödenecek Reasürör 65.000.000.000,-TL.'nin %90'ından fazlasını hiçbir durumda karşılamayacaktır.
Fiyat	Brüt prim gelirinin %20'si
Süre	1 Ocak 1994'ten itibaren 12 ay
Asgari Depo Primi	170.000.000,-TL.
Sartlar	Sigorta Şirketinin saklama payı limiti %10
Brokeraj	%10
Bilgi	1994 net tahmini brüt prim geliri 100.000.000.000,-TL.

Toplam hasar fazlası (Aggregate Excess Of Loss) tretesi de Stop Loss tretesi gibi çalışır. Ancak sigorta şirketi bir miktar belirlemek yerine, yıllık primin bir yüzdesi olarak gerçek para rakamlarıyla belirtilen yıllık hasar oranını öne sürer.

Stop Loss Tretesinin Avantajları :

- Özellikle, "tek bir riskin" tanımının güç olduğu zamanlarda veya "bir hasarın" tanımının güç olduğu zamanlarda kullanılacak en uygun metottür.
- Sigorta şirketi bir branşta yeni çalışmaya başlamış ise yeterli tecrübe ve istatistikî bilgilere sahip değil ise toplam hasarı belirli bir seviyede durdurmak isteyebilir ve bunun içinde en uygun metod stop losettür.

TOPLAM HASAR FAZLASI ANLAŞMASI ÖRNEĞİ

Sigorta Şirketi	A Sigorta Şirketi A.Ş.
İşin Cinsi	Bütün işleri
Teminat Bölgesi	Türkiye-Kıbrıs
Trete Cinsi	Toplam hasar fazlası
Teminat	Sigorta Şirketinin yazdığı bütün işlerinde konservasyonunda kalan miktarın teminatı
Limit	1994 yılındaki bütün hasarlarda 150.000.000.000,-TL'yi aşan hasarlar 225.000.000.000,-TL'ye kadar karşılanacak. Net hasar oranı %125'i aşmadıkça reasürörün devreye girmemesi konusunda mutabık kalınmıştır.
Fiyat	Gross net prim gelirinin %0.10'u
Süre	1 Ocak 1994'ten itibaren 12 ay
Asgari Depo Primi	112.500.000,-TL.
Brokeraaj	%10
Bilgi	1994 tahmini brüt prim geliri 240.000.000,-

O Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

DEVREDİLMEYEN RISK - RISK'İN SAKLAMA PAYI (KONSERVASYON)

I. KONSERVASYONUN TANIMI VE REASÜRANS İÇİNDEKİ YERİ

Bilindiği üzere, sigorta bireyler grubunun eşit katılımlar sistemi yoluyla, gruba dahil bireylerin karşılaşılabileceği belirli ölçülebilir riskleri azaltma ya da ortadan kaldırma olanağı veren bir mekanizmadır. Bu tanımlamadan sigortanın iki ana ögesi ölçülebilir menfaat ve zarar doğuran olayın belirsizliği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın temel konularından olan "konservasyon" incelenirken ikinci unsurdan sık sık bahsedilecektir. Bu sebeple bu kavrama kısaca değinmekte fayda görmekteyiz. Niteliği belirlenen, ancak ileride gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmediği için belirsiz olarak kabul edilen riziko sigortanın ana konusu olup "büyük sayılar yasası" ve "olasılıklar hesabı" teknikleri yoluyla çok sayıda rizikoyu prim denilen güvence paylarıyla bir araya getirip güvence fonları oluşturmak, bu fonların başka güvence fonlarıyla kaynaştırıp dağıtarak geniş bir sistemde oluşan toplam fon içinde risklerin dengelenerek belirgin hale getirmeye çalışılması da sigortacılığın uğraşı alanıdır. Türk Ticaret Kanunu'nun 1278 ve 1378 maddelerine göre, "sigorta ettiren veya sigortalının kasıt ve hilesi sonucu meydana gelmiş olaylar tehlike niteliğinde değildir" dolayısıyla sigorta kapsamı dışındadır.

Rizikonun belirlenme süreci, ilk aşamada sigortacının çeşitli risklere prim karşılığı devralarak, bu primlere bir havuzda toplaması (pooling), ilk elden risk yöneticiliği yapması sonra risk dağılımı yöntemlerini kullanarak (reasürans, koasürans, resiprosite, poollere katılma gibi) risk olasılığını genel dengeye oturtmasıdır.

Bu süreç içinde sigortacı bazı rentabilite hesapları yaparak, topladığı prim hasılatından bir bölümünü devretmeyecek, kendi tasarrufunda tutacak. Buna orantılı olarak tazminat sorumluluğu üstlenecektir. İşte sigortacının (seda-nin) kendi üzerinde tutmuş olduğu bu bölüme "SAKLAMA PAYI", "KONSERVASYON" denilmektedir.

İşte, reasürans ihtiyacı hareket noktasından çıkarak, konservasyonu reasüransa verilmesine gerek kalmayan miktar, diğer deyişle, şirketin gerçek kapasitesini ifade eden miktar diye tanımlayabiliriz. Buna paralel bir başka tanım da

konservasyon, bir policeyi risk yada riskler grubunu etkileyen herhangi bir hasarın gerçekleşme durumunda şirketin ödemeye hazır olduğu miktardır biçiminde olabilir. Konservasyonun hesaplanmasına şekil veren diğer ana öğeler gözönüne alınarak yapılan bir başka tanım ise şudur; Konservasyon, direkt sigortacının sermaye ve ihtiyatlarını, portföy özelliklerini, ödenti gelirini, rizikonun özelliğini ve bazen de yasal düzenlemeleri gözönünde tutarak her rizikoda kaybına katlanmak üzere üzerinde tutabileceği tutardır (24).

II. KONSERVASYON TESBİTİNDE HEDEF VE AMAÇLAR

Konservasyon tesbiti, sigortacının yıllık hasar oranında beklenmeyen ani artış veya azalışların etkilerini azaltacak reasürans hedeflerini belirlemek, yıllık iş sonuçlarında, parasal gelirden beklenmeyen dalgalanmaları önlemek için yapılır. Konservasyon saptaması ile istatistik ölçülerle karşılanabileceği tahmin olunan hasar talepleri ile gerçekte karşılanılabilecek hasarlar arasındaki sapmanın yarattığı masraflar ile gelirler arasındaki açığı kapama olanağını bulabilmektedir.

Konservasyon ve reasürans miktar veya oranları, reasürans fiyatı ile hasar tahminleri arasındaki bağ bize konservasyon-reasürans-reasürans fiyatı saptamalarında genellikle hasar gerçekleşmelerine dayanan tekniklere götürür. Bu iki temel teknik, ex ante (ön) ve ex post (arka)'dır. İlk usule göre reasürans fiyatı ihtimallere ve istatistiklere dayanır. Ex post usulde ise, sedan şirketlerin ve reasürans tretelerinin deneyimleri de gözönüne alınarak revizyona gidilir. Eger geçmiş dönemlerde hasar oranları yüksekse reasürör yüksek ödenti isteyecek ve sedan şirketin üretim giderlerini bile karşılayamayacak kadar yetersiz komisyonlar ödeyecektir.

Sedan şirketin stratejisi, üzerine aldığı risklerin bireysel değerlendirmesini yaparak hasar olasılığının yüksek olduğu rizikonun kendi üzerinde tutacağı yükü kısıtlamak, küçük ve orta ölçekli prim taleplerindeki dalgalanmaları, katastrofik bir olayda çeşitli risklerin kümülasyonu olasılığını karşılayabilecek mali gücü koruyabilecek kararları almak olacaktır. Sedan şirketin reasürans hedeflerine yönelik saptamalarında, doğal olarak kendine en kârlı konservasyon tutma seçeneğini verebilen tipte reasürans ile reasürans fiyatı belirleyici etken olacaktır.

Konservasyon belli bir seviyede saptandığında, bunun etkisi sadece sigortacının ticari faaliyeti üzerinde değil, solvabilitesi (yükümlülüğü karşılayabilmesi), yatırım amacı

---

(24) Teoman TORON, "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.365, Temmuz-1990, s.39.

ile ayrılan orijinal gayri safi prim payı, şirketin likiditesi, masrafların genel oranı gibi değerler üzerinde görülür. Bu yüzden sabit bir konservasyon oranından bahsedilemez. Her rizikonun özelliğine göre bir belirleme isabetli olmaktadır.

Ayrıca sadece sedan şirketin konservasyon düzeyini saptadığını söyleyemeyiz. Reasürörün istek ve ihtiyaçları da eşit şartlarda etkilidir.

Sedan şirket konservasyonunu belirlerken subjektif olarak geleceği değerlendirir, hasar oranı, enflasyon, ekonomik durum, fırtına, doğal afetler gibi faktörleri gözardı edemez.

Sedanın bir tek riziko yada rizikolar grubunun iş kabulü (underwriting) sırasında kendi hesabına kaybını göze aldığı miktar olarak tanımlanabilen konservasyonun tanımındaki temel unsurları belirleyelim; (25)

- Konservasyonda tutulan net bir miktarın olması; sedan şirketin net sorumluluğu genel olarak sedanın konservasyonunu ifade ederken, bölüşmeli reasürans metodlarında konservasyon veya plendiye, hasar fazlası metodlarda ise net konservasyon veya ilk risk şeklinde ifade edilmektedir. Sigortalının konservasyonu olan muafiyetin "deductible" ve "franchise" adlı iki tipi vardır. Bunlardan birincisi, poliçe meblağından, belli bir miktar veya oranın hasar ödemesi dışında kalmasıdır. İkincisi, belli bir miktar veya orana ulaşmayan hasarların ödenmemesi, ancak limitin aşılması halinde hasarın tamamen ödenmesidir.

- Konservasyonun belirli bir miktar ile ifade edilmesi; Konservasyon ya sigorta bedelinin bir oranı yada risk/hasar başına bir miktardır. Örneğin sedan cam kırılması branşında tüm sigorta tutarlarının %30'unu, iyi inşa edilmiş konut yangın poliçelerinde 100.000,-TL.'lik miktarı, motor branşında 15.000,-TL.'lik miktarı konservasyon olarak tutabilir.

- Konservasyon tesbitinde sorumluluğun göze alınması; Sedan hedefini elindeki mali olanaklar ve portföyünün özellikleriyle sınırlandıracak, bazen maksimum konservasyonu saptayacak yasal düzenlemeler de mevcut olacaktır.

- Sedan şirketin kabul ettiği rizikolar için kendi üzerinde tutabileceği sorumluluğun belirlenmesi; Sedan şirket ya sigorta bedelinin bir oranını yada risk veya hasar üzerine anlaşmaya varılmış bir miktarı kendisi için tutacağını ifade eder. Bu bağlamda, başka bir reasürans tretesinin temelini teşkil eden konservasyonun yeni bir trete ile teminata alınmasında ilk reasüröre bilgi vermek gerekmektedir.

---

(25) Teoman TORUN, "Konservasyon Saptanması", SIGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.366, Ağustos-1990, s.40.

- Yazım (iş kabulü) sırasında, konservasyon miktarının belirlenmesi; Riziko başına veya hasar başına konservasyon miktarını sedan, sigırtalıya karşı taahhüt altına girmeden belirlenmesi gerekir.

- Riziko grubunun tanımlanması; Çeşitli dallarda meydana gelen kümülasyonları ve katastrofik hasar olasılıklarını ifade etmektedir.

III. KONSERVASYON TESBİTİNDE TEMEL TEKNİKLER

Farklı riziko ve olaylar için farklı konservasyon tesbiti yapılması çok doğaldır. Bu açıdan, farklı sigorta branşlarında değişik konservasyon tabloları düzenlenmesinde yarar vardır. Bu tablolarda en yüksek konservasyon limitlerinin nasıl belirleneceği incelenmeye çalışılacaktır.

A. OLASI EN BOYUK HASAR (PML-PROBABLE MAXIMUM LOSS)

Toplam hasarın tahmini mümkün olan sigorta dallarında konservasyon tesbitinde herhangi bir problem çıkmamaktadır. Örneğin, hayat, ferdi kaza, tekne sigortalarında bir insan ölebilir, sakat kalabilir veya bir tekne bataabilir. Diğer yandan mal sigortalarında sık sık mutabakatsızlık görülebilir. Bu sebeple olası en büyük hasar (PML) kavramı oluşmuştur.

PML kavramı şu şekilde tanımlanabilir, bir olaydan doğmuş olup gerekli dikkatle ve hesaba katılması gereken tüm rizikolarla birlikte takdir ve tahmini yapılan büyük olası zarardır denilebilir(26).

Doğal olarak bu tanım PML'nin doğru sonuç verdiği anlamına gelmeyecektir. Fiilen karşılaşılan hasar, en yüksek tahmin edilenden yüksek olabilir. Buna karşılık tutarsız yorumlardan kaynaklanan isabetsiz tahminler ihtimalini asgariye indirilmesinde önemli bir adımdır. Yeter ki sağlıklı verilere dayandırılınsın ve gerek sedan şirket gerekse reasürör aynı tahmin metodlarını kullansın.

Sadece sedan şirket tarafından belirlenmiş dolayısıyla kendi inisiyatifine kalmış PML, reasürörün sorumluluğunu da etkileyecektir. Ancak, reasürör yetersiz gördüğü PML'leri dikkate almayarak kendi PML'sini retrosesyona uygulayabilir. Retrosesyoner de, reasürör sigorta bedelindeki sorumluluğu üzerinden retrosede edilmiş tutara göre sorumlu olacaktır.

PML'nin optimum şekilde belirlenmesi için ya çeşitli komitelerin ve çalışma gruplarının tavsiyelerine uyulacak

---

(26) Klaus GERATHEWOHL, Reinsurance Principles and Practice, Volume I, Bühl/Baden, 1980, s.96.

yada bazı şirketlerce yapılmış kılavuzlar örnek alınarak FML bulunabilecektir.

Olası en büyük hasar (FML), ya toplam sigorta meblağının bir yüzdesi veya mutlak miktar olarak ifade edilir. Örneğin, FML 100.000.000.- TL. dir yada toplam sigorta bedelinin % 20 sidir.

FML'nin güvenilir tahmininin yapılması ile sedanın konservasyonunu, sadece kurumsal bir sorumluluk ölçüsü olarak sigorta bedeline göre yapmasına, hatta sigortalının tamamı bu hesaba göre uygun oluyorsa, reasüransa baş vurmaya gerek kalmayacaktır. Bir başka noktada değişik tip ve kapsam arz eden poliçelerden oluşan bir FML'nin uygulanmasıyla konservasyon homojen hale gelebilir.

Örneğin dört farklı poliçeyi ele alırsak;

Police	Sigorta Bedeli (milyon)	FML Yüzdesi	FML Tutarı (milyon)
1	200.000.-	100	200.000.-
2	1.000.000.-	20	200.000.-
3	2.000.000.-	10	200.000.-
4	10.000.000.-	2	200.000.-

Bir sedan en iyi riziko kategorisi için bir eksedan reasürans tetesinde konservasyonun 1.000.000.- TL. olabileceği sonucuna varırsa, aynı mutlak 1.000.000.- TL'lik miktar yukardaki tabloda gösterilen aynı riziko kategorisine giren tüm dört poliçe için reasüransa tabi tutulacaktır. Bu da her durum için tahmini yapılmış FML'nin tam yarısı olacaktır. Bütün tahminlerde olduğu gibi, yukarıda ele alınan rakamlarda yanlış olabilir. FML çok yüksek tahmin edildiğinde ya gereksiz yere işin fazlasını reasüre edecek yada fazla iş kabulüne yanaşmayacaktır. Çok düşük FML tahmini ise, sedanın beklediğinden çok fazla harcama yapılmasına sebep olacaktır.

FML tahminleri özellikle yangın sigortasında özel önem taşımaktadır. Çeşitli vesilelerle mühendislikte de bu usulle konservasyona teşebbüs edilir. Ancak FML'nin mühendislikte kullanılması pek başarılı olmamaktadır. Çünkü, bu dalda sigortalı olmuş eşya çok komplike olup, çok sayıda rizikolara maruzdur. Bu rizikoların her biri her zaman FML bakımından değerlendirilecektir. İlk hasar esasına dayanan sigortalarda (mühendislikte olduğu gibi FML tahmininin yapılması için gerekli kriterleri bulunmayan sigortalarda), bütün hasarların tamamen total hasar olduğu ferdi kaza ve hayatta, total hasarların sık sık meydana geldiği özellikle deniz ve havacılık gibi hayat dışı branşlarda ve keza tüm rizikolar teminatının alışagelmış bir biçimde uygulanması bakımından kısmi hasarların yüzdesinin tayini için güvenilir kıstasların bulunmadığı

sigortalarda PML tahminleri konservasyon belirlemede tamamen uygunsuz düşmektedir (27).

B. RIZIKO BAŞINA (PER RISK) KONSERVASYON

Reasürans ve konservasyon planlamasında en önemli teknik problemlerden biri doğru konservasyon tespitidir. Konservasyon sınırı çok düşük tutulursa, şirketin konservasyon tutma potansiyelinin bir kısmı israf edilmiş ve gerekli olmadığı halde aşırı reasürans yapılmış olacaktır. Bu limitlerin çok yüksek olduğu durumlarda da şirketin yüksek hasar oranları karşısında zor durumda kalması söz konusu olabilecektir. Az gelişmiş ülkelerdeki sedan şirketler ellerinde yeterli ve güvenirli veriler bulunmadığı için kendilerini daha fazla güvence altına almak istemektedirler. Bu yüzden aşırı reasürans koruması almak eğilimindedirler.

Uygulamada, genellikle şirketler en yüksek konservasyonu sermayelerinin ve serbest ihtiyatlarının bir yüzdesini alarak tespit etmektedirler.

Bu şirketlerin kapasitesi geliştikçe konservasyon limitinde buna paralel olarak artan sermaye ve serbest ihtiyatlara aynı yüzdeyi uygulamak suretiyle arttırılır.

Riziko başına konservasyonun doğru bir şekilde belirlenmesine yardımcı olacak unsurların en önemlileri şunlardır;

- Sedan şirketin ödenmiş sermayesi ve serbest rezervleri; Şirketin sermayesi, sahip olduğu serbest ihtiyatlar ve kaydettiği primler o sedan şirketin büyüklüğünü belirler. Sedan şirketin kaydettiği prim hacmine kıyasla sermayenin ve serbest ihtiyatların yetersiz kalmasının yaratabileceği problemler reasürans koruması ile çözümlenebilir.

- Konservasyon tespitine konu olan sigorta branşının ortalama kârlılığı; Şirketçe alınan prime dahil edilen emniyet payı ne kadar büyükse, sigorta şirketinin o sigorta branşı ile ilgili belirleyeceği konservasyonda o kadar büyük olacaktır. Rizikonun kârlı oluşu sedan şirketi daha fazla konservasyon tutmaya yönlendirecektir.

- Likidite durumu; Şirketteki hasarları acilen kendi hesabına tasfiye etmesine imkan veren likit aktiflerin miktarı (nakit, banka mevcudu, tahvilat ve kolaylıkla paraya çevrilebilen esham) konservasyonun belirlenmesinde önemli bir unsurdur.

- İşlerin coğrafi dağılımı; Konservasyon tespit edilirken,

---

(27) Teoman TÖRÜN, "Konservasyon Saptanması", SIGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S. 367, Eylül - 1990, s. 38.

söz konusu branştaki işlerin coğrafi dağılımı göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer işler tek bir coğrafi bölgeye dağılmış ise o bölgede gerçekleşebilecek katastrofik hasarların meydana gelme olasılığı ile seden şirketin yüksek bir konservasyon tutması risklidir.

- Konservasyon tespitine konu olan işlerle ilgili idari masraflar; Bazı sigorta branşlarında seden şirketin idari masrafları çok yüksek olabilir. Bu durumda, seden şirket düşük bir konservasyon tutarak daha yüksek reasürans koruması alır. Böylece daha yüksek reasürans komisyonu almak suretiyle masrafların bir kısmını karşılamış olur.

- İdari teşkilatın tecrübesi; Eğer seden şirketin teknik kadrosu riziko yönetimi konusunda başarılı ve rasyonel bir tablo çiziyor ise teminat verdiği işlerde önemli bir miktarı üzerinde tutmayı tercih edebilir.

Bazı büyük şirketler tarafından uygulamada takip edilen amprik kaideler şu şekilde verilebilir. (28)

- Riziko başına veya hasar başına konservasyon sermaye ve serbest ihtiyatların minimum % 1'i, maksimum % 5'i civarında olabilir.

- Hasar başına konservasyon ilgili branşta kendi hesabına tutulmuş primlerin büyük şirketlerde % 1'i, küçük şirketlerde ise % 10'u kadar olabilir.

- Şirketin en önemli branşında konservasyon likit aktiflerin 1/5'i civarında olabilir.

C. OLAY BAŞI (PER LOSS EVENT RETENTION) KONSERVASYON

Pek açık olmayan fakat yaygın bir nosyon olan "rention per loss event" tek bir olaydan doğan bir hasarın iki veya daha çok riski ilgilendirecek şekilde kümül oluşturmasıdır.

Konservasyonu risk ve hasar başına tespit ettikten sonra şirket, her katastrofik olay başına bir karar almalıdır.

Her katastrofik olay için konservasyon saptarken, böyle olayların sık sık gerçekleşmeyeceği ve uzun aralarda şirketlerin yeterince özel rezervler biriktirebileceğini unutmamak gerekir. Bazı ülkelerde murakabe otoriteleri, her yıl primlerin belli bir oranının ayrılması ve katastroftan etkilenmeyecek mülke yatırılması konusunda ısrar etmektedirler. Olay başı konservasyon, bu amaç ile toplanmış toplam rezervlerden karşılanabileceği gibi, kapital rezervlerinin belli bir mik-

tarından da karşılanabilir. Böylece olay başı rezervasyon, riziko başı yada ferdi hasar için tutulan konservasyonun bir kaç katı olur(29).

Hasar fazlası (excess of loss) denen şey sedan sigortacıyı böyle kümülasyonlara karşı korumayı hedeflemiş reasürans türüdür.

Riziko başına konservasyonun hasar başına konservasyona eşit olup olmayacağı tahmin edilen veya edilmeyen kümülasyon olasılıklarının gerçekleşmesine bağlıdır. Bu çeşitli branşlarda konservasyon kurallarındaki farklılıkların belirlenmesine sebep olur. Gerçekten olay başına konservasyon konusunda söylenenler bütün branşlar için geçerlidir. Riziko başına konservasyon kurallarındaki farklılaşma, kümülasyon tehlikesinin kabul edilen rizikoların tipi ile yakından ilgilidir.

Uygulamada olay başına konservasyon ile riziko başına konservasyon arasındaki ilişkiyi ölçmek zor isede kuramsal olarak böyle bir ölçü vardır. Uygulamada PMN'nin yangın branşında kullanılan FML'ye çok benzediği, PMN'nin tahmininde kıyaslamaya esas olduğu belirtilmelidir.

Uygulamadaki deneyimlere göre, branşlar arası kümülasyon sık görülmeyen ve istatistiki bakımdan önemsiz bir durumdur. Buna karşılık endişe eden şirketler için, branşlar arası olası kümülasyon hali dolayısıyla konservasyonda yapılacak indirim genellikle %1.5'tan fazla olmayacaktır. Konservasyonun da indirim yapılacak branşların tespiti için kümülasyon ihtimali olan bütün branşların çift çift listesinin yapılması sonra bunların içinden en olası olanının, arkasından ikinci derecede olası olanının işaret edilmesi yoluna gidilir. Böylece branşların kümülasyon ihtimal eğrisi listesi elde edilir. Bu listelerin tersine sıralanmasına göre saklama paylarında indirim yapılır.

Bir portföydeki çeşitli riskler, farklı derecelerde hasara maruzdur. Özellikle hasara daha yakın riskler yüksek primli, daha az maruz olan riskler daha düşük primli olacaktır. Bu sebeple sedan şirketin hasar olasılığı derecesine göre bir kademelendirme yapması zorunludur. Konservasyonu kademelendirmek için sedan şirket tarife primi ile ifade edilen istatistik ölçülerle belirlenmiş tehlikeye maruz olma derecesini uygulayabilir, %0.2 prim oranlı riskler için konservasyon X olsun. Buna ters orantılı olarak %0.4 primlide 1/2X, %0.1 primlide 2X konservasyon uygulanacaktır. Bu usul genellikle yangın reasüransında kullanılır.

---

(29) Teoman TORUN, "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S. 367, Eylül - 1990, s. 39.

IV- REASÜRANS METOTLARI YÖNÜNDEN KONSERVASYON TESPİTİ

Reasürans teminatının ihtiyari veya zorunlu olarak verilebileceği daha önceki bölümlerde belirlenmiştir.

İhtiyari reasürans, poliçe bazında arz ve talep konusu olduğu için direkt sigorta olarak değerlendirilir, konservasyon tespitinde önemi olmaz.

Trete - zorunlu (otomatik) reasüransta, reasürör belli bir branşta sedanın yazdığı tüm işleri sözleşme dahilinde limitine kadar taahhüt eder. Sedan şirket poliçe yazımında, seçiminde, fiyatlandırmasında ve hasar taleplerini çözümü şekillerinde serbesttir. Ağır ihmal ve hile dışında müdahale etmez.

Trete reasüransının bölüsmeli ve bölüşmesiz türleri içindeki çeşitleri itibarı ile konservasyon özelliklerini incelemeye çalışalım.

A. BÖLÜŞMELİ TRETelerde KONSERVASYON

Bölüşmeli reasürans tretelerinde, sedan şirket konservasyonu aşan bölümü devretmeyi, reasürörde bu bölümü kabul etmeyi taahhüt eder. Böylece reasürör kazanılan primden oranı doğrultusunda pay aldığı gibi treteye sede edilen risklere düşen masraflara ve hasar ödemelerinde payı oranında ortak olur. Genellikle yangın sigortalarında ve mali mesuliyet sigortaları harici kaza sigortalarında uygulanır.

1- Kot-Par Tretesinde (Quota-Share Reinsurance) Konservasyon

Bölüşmeli reasürans şekillerinden kot-par, sedan ile reasürör arasında saptanmış bir orana göre devir anlaşması esasıdır. Bu anlaşma ile reasürör, olası en büyük hasarı dikkate almaksızın tüm riskleri belli bir yüzde ile paylaşır. Buna karşılık, primde kendi payını alır. Eksedan tretesinin aksine sigorta bedelini homojenleştirmez, hasar fazlası teminatının aksine aşırı hasarları karşılamaz, tam bir kader paylaşımı söz konusudur.

Branştaki tüm riskler belli bir yüzde ile reasüröre devir edilir. Sedan için iyi risklerin çoğunu kendi üzerinde tutması, reasüröründe kötü riskleri almak istememesi mümkün değildir. Sedanı dikkatli risk seçimine yönlendirdiği için reasürör için kârlıdır ve komisyonu eksedan tretesinden yüksektir.

Gerek hasar sıklığı değişimleri sonucu hasar oranlarındaki dalgalanmaların etkisini azaltmak gerekse orta ve küçük ölçekli zararların giderlerini kontrol altına alabilmek için olsun belli bir branştaki portföy için kot-par reasürans me-

toduna başvuracak sedan, Şu iki hususa dikkat etmelidir; ilgili branşta katlanacağı hasarın mutlak miktarı ve reasürans dönemi içinde bu branŐa kabaca ne oranda hasar isabet edeceğidir (30).

Burada ilk soruya verilecek cevap iki faktöre bağlıdır; ilki, sedanın primi üzerinden hasar ödemelerine ayırabileceği fonlar, ikincisi ise, sadece bir değil iki hatta daha fazla üst üste gelen yıllarda zarar kaydedilip edilemeyeceğinin tahmin edilmesidir. Örneğin tek branşta çalışan sedan Şirketin 100.000.000.- TL. yıllık geliri ve 30.000.000.- TL solvabilite marđı olsun. Şirket 30.000.000.- TL'lik solvabilite oranının tamamı kadar zarara katlanmayı kabul edemez. Çünkü, o zamana kadar kazanılmış deneyimler ve beş yıl ardarda zararlı bir performans, tahmini kârı aŐacađı izlenimini versede, solvabilite marđının 1/4'ünden fazla bir hasara katlanılmama kararı verilmiş ise Şirket beş yıllık dönemde 7.500.000.- TL. her yıl için 1.500.000.- TL'den daha az hasar ödeme hesabı yapmalıdır.

Sedan Şirket birden çok branşta çalıŐıyor ise durum daha farklıdır. 100.000.000.-TL'lik primin 30.000.000.- TL'lik solvabilitesinin üç bağımsız branŐa dağıldığını, branşların primlerinin 50.000.000.- TL, 30.000.000.- TL ve 20.000.000.- TL olduğunu varsayarsak, branşlar birbirinden farklı rizikoları kapsayacak, sedan iyi sonuçlar veren çok az hasarla karşılaşılan branştaki olumlu etkilerden yararlanarak diğer branşların katlanılabilecek limitlerini arttırabilecektir. Diğer bir nokta, her branşta öngörölen zararlı dönemlerin uzunluklarının farklı olmasıdır. Sigortacı 50.000.000.- TL primli bir branşın zararının beş yıl, diğerlerinin üç yıl süreceğini tahmin ediyorsa solvabilitesinin 1/3'ünü karşılık olarak ayıracak, katlanabileceği yıllık hasar tek branşta çalışan bir Şirket gibi 1.500.000.- TL. değil 2.000.000.- TL olacaktır. Demekki, katlanılabilecek maksimum yıllık hasar tamamen eldeki solvabilite marđına ve tahmini yapılabilen yıllara bağlıdır denilebilir.

Kot-par konservasyon tespitinde sedanın yanıtlanması gereken bir soru ise ne kadarlık hasar yüzdesi beklendiğidir. Sedan Şirket 2.500.000.000.- TL'lik bir rizikoya teminat vermiş olsun. Sedanın bir branşta katlanabileceği toplam hasar miktarı 100.000.000.- TL olsun ve %3'lük hasar oranı beklesin. Bu durumda sedan reasürans yapmak istemeyecektir.

Tahmin edilen hasar oranının %5 olduğu bir durumda ise (2.5 Milyar X 0.05 = 1.25 Milyar TL.) sedan işin %25'lik kısmını devredecek %75 gibi büyük kısmını üzerinde tutabilecektir. Çünkü, kendisi tek başına hasarın 100.000.000.- TL'lik kısmını rahatlıkla karŐılayabilmektedir.

Kot-par tretesinde konservasyon tespiti geçmiş deneyimlere dayanırsada bazen yanıltıcı olabilir. Özellikle motor sigortalarında istikrarlı gibi görünen bir dönem sonunda aniden yüksek hasar oranlarına geçildiği gözlenmektedir. Bunun için hasar oranı dalgalanmaları yüksek sigorta dallarının diğer sigorta dalları portföyü içinde homojenize edilmesi gerekir.

Sonuç olarak kot-par konservasyon tespitinde şu özellikleri görüyoruz. (31)

- Bir çok olumsuz etken aynı zamanda ortaya çıkıp birbirinin etkisini yoğunlaştırabilirler ve kısa süreler içinde hasar giderlerinde kayda değer artışlara neden olabilirler. Bu olgu rastgele dalgalanmaların hakim olduğu iş dallarında değil üçüncü şahıs sorumluluk sigortası gibi küçük ve orta ölçekli zararlardaki değişiklik riskinin en önemli faktör olduğu dallarda söz konusu olabilir.

- İsabetli bir kot-par konservasyon saptanmasının, geçmişteki bir dönemdeki kâr ortalamasına ve standart sapmaların hesaplanmasına yer verilmesiyle mümkün olacağı ileri sürülmektedir. Bu sedan şirketi bazı durumlarda gereksiz kot-par reasürans anlaşmaları yapmaktan korusada temel ihtimaller kümüle olduğundan olumsuz eğilim ve rastgele değişikliklerden korumaz.

- Gelecek için kararlar alınırken geçmiş göz önünde bulunduruluyor isede, özellikle değişimin tehlike oluşturduğu branşlarda ekonomik konular gibi dış faktörlerinde göz önünde bulundurulması gereklidir. Bu yaklaşım konservasyonun belirlenmesinde bir çok subjektif faktörlerin rol oynamasına sebep olur. Sonuç olarak, konservasyon seviyesinin iyi olup olmadığı kullanılan bilimsel metotların çeşitlilik veya karmaşıklığına değil, kararın ekonomik sonucuna bağlıdır.

Kot-par'ın yapısı rizikoları baz aldığı için konservasyon derecelendirilmesi yapılamamaktadır. Çünkü kot-par reasüransında amaç, sedanı karşılayamayacağı rizikolara karşı korumaktır. Sigortalı nesnelere boyutunun büyümesi, yeni yapı tarzları ve farklı materyal kullanımları farklılıklar yaratır.

Kot-par reasüransında konservasyon derecelendirmesi yapmanın yolu yukarıda belirlediğimiz değişikliklerden pek etkilenmeyen alt grupları belirlemektir. Bu yaklaşım uygulamada farklı riziko unsurlarına tabi alt kategorileri bir kot-par tretesi ile koruma altına aldığı durumlarda kullanılabilir. Bu motor ve mali mesuliyet poliçelerinde mümkün değildir.

2- Eksedan (Surplus) Tretesinde Konservasyon

Bu reasürans tipinde otomatik devir ve kabul söz konusudur. Sedan şirket, rizikonun kendi üstünde tuttuğu konservasyonunu aşan kısmı reasüröre devir edecektir.

Bir eksedan tretesinde normalde değişik miktarlarda konservasyonlar bulunur. Bunlar sedanın risk seçimine göre belirlenir. Hasara en uzak rizikolar I. sınıf kabul edilir ve bunlara en yüksek konservasyon uygulanır. Hasar oranı artışı ile sınırlandırılmış gruplar oluşturulur. Oluşturulan konservasyon tablolarına göre eksedan tretesinde konservasyon tutulur.

a) Eksedan Konservasyonu

Eksedan tretesinde konservasyon sigorta bedeli veya olası en büyük hasar (PML) esasına göre belirlenir.

Dilim (Plen) olarak öngörülen limit sigorta bedeline göre saptanmış ise treteye devir edilecek maksimum tutar kesinlikle sınırlanmıştır. Sedan şirketin konservasyonu 50.000-TL ise ve 10 plenlik bir tretenin kabul edebileceği azami miktar 500.000.- TL'dir. Rizikonun iyi veya kötü olması sedanın tutacağı miktarı ve treteye devredeceği miktarı değiştirmez. Sedan 50.000.- TL'den fazla miktarı tutamaz ve treteye 500.000.- TL'den fazlasını devredemez.

Eksedan reasüransının amacı, hasardaki büyük dalgalanmaları karşılamaktır. Bu metod hasar olasılığının (ruin probability) daima belli bir noktanın altında olmasını gözetiyor. Tahribat ihtimali, bu konuda belirli bir dönemde, genellikle bir yıl, portföy üzerine düşen hasar yükünün kullanılabılır prim artı büyük hasar dalgalanmalarını dengelemek için kullanmaya hazır rezervlerini asma ihtimalini ifade etmektedir. Aktüeryal tabiriyle, hasarların toplam dağılımının bilinmesi, farklı iş branşlarında temel hesaplama faktörlerinin, hasar sıklığı hakkındaki ayrıntılı istatistiklerin bilinmesi gerektiği için ve bunların tespiti oldukça güç olduğu için hasar olasılığının kesin olarak belirlenmeside oldukça güçtür.

Branşların çoğunda sağlıklı istatistikler olmadığı gibi teknik ilerleme ve enflasyon gibi riziko faktörlerindeki değişimlerde yapılan hesaplarda sapmalara neden olur. Belirlenecek olan konservasyon oranı doğal olarak ülkeden ülkeye, branştan bransa geçişebilecek, maksimum ve minimum sınırlar dahilinde belirlenebilecektir. Belirlenecek sınırlar içinde sedan tercihini şu esaslara göre yapabilecektir; (32)

---

(32) GERATHEWOHL, s. 132-133.

- Kullanılabilir fonlar; Sigorta şirketinin arzuladığı ve kullanabileceği daha fazla kaynak için daha yüksek konservasyon belirlenebilir. Sedanın kaynakları ne kadar çoksa konservasyonda aynı ölçüde yüksek olacaktır. Sedan şirketin solvabilitesi ile maksimum konservasyon arasındaki bu ilişki tartışmasız olup, bazı hallerde murakabe makamını belli limitler empoze etmeye sevkeder. Örneğin, ABD'deki sedan şirketlerin maksimum konservasyonu solvabilitesinin %10'unu aşmamaktadır. Bu durumda şirketin portföy içeriği ihmal edilmiş olmakta. Küçük portföylü şirketler büyük hasarlarda solvabilitesinin küçük bir bölümünü harcarken, geniş portföylü şirketler bazen %100'e kadar harcama tehlikesine maruz kalabilmektedirler.

- Prim hadlerinin genel seviyesi; Belirli konjonktürel dalgalanmalara paralel olarak prim hadlerinin artıp azaldığı durumlarda, düşük prim zamanlarında sedan daha az konservasyon tutarak sorumluluğunun daha fazlasını reasüre edecektir. Çünkü bu durumda primin büyük bir bölümü küçük ve orta ölçekli hasarlar için kullanılacak ve büyük hasarlara yeterli kaynak kalmayacaktır.

- Büyük hasarların ortalama sıklığı ve bunların sedanın toplam hasar ödemelerindeki payı; Tekne sigortaları gibi branşlarda toplam hasarlar tüm hasar ödemelerinin %10-20 si civarındadır. Kısmi hasarların %90'dan fazlası küçük taleplerdir. Küçük hasarlar, kayda değer ölçüde büyük hasarlar oluşturmakta ve buda konservasyon tespitinde önemli olmaktadır.

b) Sabit ve Dereceli Konservasyonlar

Bilindiği gibi eksedan (surplus) treteler, sedan şirkette konservasyonu aşan kısmı, dolayısıyla iyi rizikoları konservasyonunda tutma olanağı vermektedir. Böylece tüm mal tretelerinde ve nakliyat/tekne sigortalarında eksedan, reasürans treteleriyle saptanmış konservasyonlar, genelde sedan şirket tarafından hasara maruz olma derecesinin göre kademelendirilir. Ağır riskler için düşük, hafif rizikolar için yüksek konservasyon limitleri belirlenir. Riziko grubu bir bütün olarak ele alınarak çeşitli yılların istatistiklerine başvurulur. Geniş bir zaman aralığında X'lik bir hasar oranı belirlenir. Bireysel riziko teorisi rekabet şartları altında tutulacak prim politikası ile de etkinliğini kaybeder. Düşük primler uygulandığı durumlarda yüksek konservasyondan kaçınılır. Rizikonun şiddeti kavramı ortadan kalkar. İstatistikteki değer taşıyan yüksek hasar sıklığı veya yüksek talep ortalaması primin seviyesini belirleyecektir. Bu şöyle bir formülle ifade edilebilir, $P = f \times a$ (P riziko primi, f sigortalananmış her 100 riziko için hasar sıklığı, a her hasar olayındaki hasar ortalaması) (33).

---

(33) GERATHEWOHL, s.135.

Riziko grupları sınıflandırılırken ve bunların dalgalanmalarının tahmini yapılırken her grubun iş hacmi dikkate alınmalıdır. Ancak, teknik olarak sadece iş hacmi tek faktör olarak dikkate alınmamalıdır. Yani, riziko adedi sebebi ile riziko grubu ağır veya hafif olarak nitelendirilmemelidir. Hayat ve sadece ölüm rizikosunu kapsayan kaza sigortalarında toplam hasar sözkonusu olduğu için nispeten basit matematik modellerle dalgalanmaların genişliği, dolayısı ile konservasyon haddi saptanabilir.

Konservasyon aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi en iyi riziko kategorisinde %100 olarak saptanabilir.

Hasar Olasılığı (%)	Konservasyon (%)
1	100
2	71
3	58
4	50
5	45
6	41
7	38
8	35
9	33
10	32

Bu tablo, aşağıdaki formüle göre taleplerin ikili dağılımı esasına dayanılarak yapılmıştır.

$$R_{11} = R_1 \times \frac{\sqrt{Q_1}}{\sqrt{Q_{11}}}$$

R_1, R_{11} : I. ve II. risk kategorilerinin konservasyonları
 Q_1, Q_{11} : I. ve II. risk kategorilerinin hasar ihtimalleri

Risk Grubu	Prim Haddi %10	Konservasyon	Tutulmuş Prim
I	0.50	200.000.-	100
II	0.66	150.000.-	100
III	1.00	100.000.-	100
IV	2.00	50.000.-	100
V	4.00	25.000.-	100
VI	5.00	20.000.-	100

Konservasyonu alt gruplara ayırmanın bir başka formülü ise;

$$\text{Riziko Başına Konservasyon} = \frac{\text{Emniyet Yüklemesi} \times \text{Riziko Primi}}{\text{Değişim}}$$

Bu formulün uygulanmasında problem emniyet yüklemesinin hesaplanmasıdır.

Sedan ile reasürör arasında yapılan treteye limitler tablosunun eklenmesi gereklidir. Sedan şirket yaptığı riziko değerlendirmesine göre konservasyonunu belirlemekte serbest ise de bu kararını treteyi imzalamadan almak zorundadır. Sedan şirketin yeni çıkardığı poliçe için konservasyon tespit edilmiş olduğunu farzedelim. Bu arada hasar gerçekleştiği takdirde bu tablolaradaki konservasyon miktarları örnek olarak kabul edilecektir.

Konservasyon riziko başına belirleniyor ise sedan tek bir riziko üzerindeki kümülasyonları mümkün olduğunca belirlemeye çalışacaktır. Eğer konservasyon poliçe başına belirleniyor ise poliçeyi dikkate alarak teknik ve yönetsel bir çalışma yapacaktır.

B. BÖLÜŞMESİZ TRETelerde KONSERVASYON

Bölüşmesiz tretelerde sedan ile reasürör arasındaki sorumluluk paylaşımı sigorta bedeline değil hasarlara dayanır. Sedanın bir veya daha fazla branştaki portföyün tamamının üzerinde belli bir oranda, belli bir takvim yılı içinde meydana gelebilecek hasarlardan bölüşmeli reasüransın yetmeyeceği miktarı karşılamak için reasüröre prim ödenir. Yani, prim devrinin derecesi portföyün tamamını kapsar.

1- Hasar Fazlası (Excess of Loss) Trete Konservasyonu

Sedanın net konservasyonunu aşan kısımlarda hasar fazlası treteler devreye girer. Bu tretede fiyat reasürörce hesaplanır. Trete herhangi bir rizikoyu değil branşın tümünü teminat altına alır.

Motor ve mali mesuliyet sigortalarında tek reasürans şeklidir. Net konservasyon sedanın mali gücüne göre belirlenir.

a) Çalışan Hasar (Riziko Başına Hasar) Fazlası Trete Konservasyonu

Gerçek hasarlara dayanması açısından yapılacak priorite (hasar fazlası reasüransta konservasyona verilen isim) saptanmasında risk başına ve hasar başına tutulan konservasyon arasında fark bulunmamaktadır.

Böylelikle, sedan şirket küçük ve orta ölçekli hasar taleplerinin yükünden kurtulacaktır.

Sedan, prioriteyi (net konservasyonu) bir eksedan tretesinin aynı portföyü teminat altına aldığı konservasyon miktarından daha düşük temin edebilir. Konservasyon tespitinde

temel faktör hasar dalgalanmaları olacaktır. İkincisi ise, hasarların derece bakımından dağılımı olacaktır.

Örneğin, A ve B olmak üzere iki portföyün harcama oranları hemen hemen aynı seviyede kalmış olduğunu ve her iki portföyün tecrübelerine dayanarak hasar oranında %10'dan fazla sapma gerçekleşmediğini varsayalım. Bu iki portföyün harcama oranı yaklaşık %27 olsun.

Sütun I		Sütun II	
Hasar ödemeleri (000.- TL)		Portföy içindeki toplam hasarların %'si olarak sütun I de gösterilen hasar ödemeleri	
En Az	En Çok	Portföy A	Portföy B
0	25.000.-	45	50
26.000.-	50.000.-	15	20
51.000.-	75.000.-	19	15
76.000.-	100.000.-	10	8
100.001.-	fazlası	1	7

A portföyü için 100.000.000.- TL'lik priorite belki çok fazla olacaktır. Çünkü, tüm hasarların %99 konservasyon altında olacaktır. Buda ortalama hasar oranı ve gider oranının birlikte ağır dalgalanmalarının aşırı şekilde dikkate alınmasıdır. 75.000.000.- TL'den 80.000.000.- TL'ye kadar net konservasyon tüm hasarların %10'unu karşılayacağı için daha yerinde bir tercih olacaktır. Buna karşılık 100.000.000.-TL'lik bir konservasyon B portföyü için uygun olabilir. Çünkü burada tüm hasar masraflarının %7'si 100.000.000.- TL'sini kapsamaktadır.

Riziko başına hasar fazlasında net konservasyon tespiti ile ilgili ikinci sorun, sigortalama açısından eksedan reasüransında olduğu gibi aynı net konservasyon derecelendirimini kullanmak gerek, yoksa tüm risk grupları için tekdüze konservasyonun mu tercih edileceğidir. Bu sorunun yanıtı teminatla yerine getirilebilecek amacın ne olduğuna, dolayısı ile portföyün yapısındaki risk koşullarına bağlıdır.

Örneğin bir sedan şirket, 100.000.000.- TL'lik net konservasyon tespit etmiş ve bu meblağ brüt primlerin %3'ünü oluşturuyor ise ve her yıl iki veya üç hasara dayanabiliyor ise bu hasar adedi 4'e, 5'e çıkmadıkça hasarların hangi kategoriye girdiği hakkında değerlendirmeye gerek duymayacaktır. Hasarlardaki artış, bazı riziko gruplarının daha duyarlı olması ve buna ek olarak portföyde büyük hasarlara daha fazla maruz kalacak riziko gruplarının payının artması halinde mümkündür. Bu açıdan portföyün net konservasyonunu aşan hasarlar olasılığının daha fazla olduğu riziko grupları içerip içermediğinin tespiti önem taşır. Başka bir ifade ile branşlar itibariyle çeşitli hususları göz önünde tutmak gerekmektedir.

Bir çok yapısal nedenlerden dolayı, mali sorumluluk sigortalarında riziko başına hasar fazlası anlaşmalarında net konservasyonları derecelendirmek oldukça güçtür. Bu anlaşmalar ilk riziko esasına göre hazırlanırlar ve çok yüksek standartta sigorta bedelleri vardır. Bunlardan hangi poliçenin özellikle yüksek hasarlara maruz olduğu belirlenemez. Ayrıca, sorumluluk teminatlarındaki hasar sıklığı, risk kategorileri oluşumuna meydan bırakmayan ahlaki muhatara etmenlerine dayanmaktadır. Bu nedenle, sorumluluk sigortalarını koruyan riziko başına hasar fazlası anlaşmalarına derecelendirilmiş konservasyon uygulanmamaktadır.

Yüksek hasar duyarlılığına göre riskleri gruplamanın gücü, mal ve deniz sigortalarında olduğu gibi önemli değildir. Her ne kadar üçüncü şahıs sorumluluk sigortalarında olduğundan daha kolay isede başka nedenlerden dolayı konservasyon tablolarının bu durumlarda derecelendirilmesi yapılmamaktadır. Yangın, deniz, mühendislik gibi hazırlanan konservasyon tablolarında riskin ağır veya hafif olduğunu gösteren isabetli değerlendirme yapmaya olanak veren çeşitli ölçütler bulunmaktadır. Ancak çalışan hasar fazlası anlaşmalarında net konservasyonlar derecelendirilirken önemli olan ağır, hafif riziko ayırımı yapabilmek değil, büyük hasarlardan etkilenme olasılığının bulunup bulunmadığının tahmin edilmesidir. Spesifik riziko gruplarında büyük hasarların dağılımına olanak veren istatistikî bilgiler yetersiz kalmaktadır (34).

b) Olay Başına (Katastrofik) Hasar Fazlası Trete Konservasyonu

Bu tip treteler sedan şirkete aynı olaydan kaynaklanan müteaddit hasarların kümülasyonuna karşı teminat vermektedir. Diğer bir ifade ile konservasyonu afetlere (katastrofa) karşı korur.

Sedan şirket, her poliçe başına veya münferit riziko için konservasyonunu x miktarı olarak tespit ederken belli bir olayda uğrayabileceği olası en büyük hasar sınırını belirler. Ancak, bunu belli bir poliçe çerçevesinde yapar.

Olay başına konservasyon deyimi, bir kaynaktan doğan bir olayın birden fazla rizikoya, dolayısı ile poliçelere yayılan etkisinin karşılanmasını öngören konservasyon önlemlerini ifade etmektedir.

Bir branştaki çeşitli rizikoların kümülasyonu dikkate alınarak yapılan konservasyonlarda, bu rizikoların kümülasyonunun hiç tahmin edilmeyen tesadüfî bir olgu ortaya çıkardığı

---

(34) TORON, s.39.

için kendisini çok şiddetli hissettirdiği gözlenmektedir. Her ferdi riziko için konservasyonlar teminat formlarına göre ve faaliyet sonuçlarının önceden tahmin edilebilir dalgalanmalarına göre tesbit edilecektir. Bazı faaliyet branşlarında riziko başına uygulanan bu konservasyonların tutulan toplam yıllık primlerin çeşitli yüzdeleri ile oluşturulduğu olguları dikkate alınarak sedanın hesapları bir hasar olayı ve çok sayıda riziko ile alt üst olabilir.

Sonuç olarak hasar kümülasyonlarının kuramsal olarak mümkün olduğu fakat pratikte olası görünmediği tüm branşlarda olay başına hasar fazlası anlaşmaları teminatı altındaki net konservasyonlarının ancak iki üç rizikonun bir olaydan etkileneceği bir düzeyde tesbiti gereklidir. Ancak kümülasyon ender de olsa, olasılığın daha fazla olduğu ve büyük hasarlar yaratabileceği bazı branşlarda tedbirli olmak gereklidir. Örneğin kaskoda bir olayın istatistikî olarak iki veya üç arabaya zararı olmaktadır. Ancak bir kasırga olayında bazen onlarca aracın kazadan etkilenebileceği gerçeği gözönünde tutularak kaskoda uygulanan net konservasyonların hasar kümülasyon teminatlarının orta büyüklükteki bir arabanın değerinin beş on katı kadar uygulanması gereklidir. Bu kasırga sigortasında, olay başına hasar fazlası anlaşmaları teminatları için net konservasyonlar genellikle riziko başına konservasyonların üç katı dolayındadır. Ancak ortalama hasar bir tek riziko için tesbit edilen sigorta bedelinin çok altındadır.

Nakliyat/Tekne sigortalarında özel bir durum sözkonusudur. Bu sigortalarda olay başına hasar fazlası anlaşmaları pek bulunmaz, riziko başına hasar fazlası anlaşmalarında ise istatistik olarak çok düşük oranda hasar olayını karşılayacak düzeyde tutulur. Reasürörün sorumluluğunda iki rizikonun kümül olduğu durumu kapsayacak ölçüde tesbit edilmesi yeterli görülür. Bu rizikolarda her risk bağımsız bir gemi olarak belirlenir ve konservasyonlar da buna göre belirlenir.

Çeşitli branşlarda rizikoların kümülasyonunu incelediğimizde doğal afetlerin çok sayıda branşlarda bir arada hasarlara sebep olduğunu görürüz. Örneğin, bir fırtına, yangın, ferdi kaza, motor, nakliyat, sağlık ve hayat poliçelerini aynı anda etkileyebilir. Görülüyor ki, bir tek sigorta hattının hedefini aşırı derecede aşan bu tip bir hasar olayı sigortacının yıllık sonuçlarını etkiler. Bu gibi durumlarda tek ve aynı doğal olayın farklı branşlarda hasar yaratması haline uygulanabilir. Hasar fazlası teminatı, sigortacının önceden beklediği toplam rakamı aşabilir. Bir tek branştaki çeşitli hasarların kümülasyonuna karşı koruma sağlayan olay başına hasar fazlası teminatının aşılması olasılığına karşılık, net konservasyon düzeyi şirketin prim dışında ek fonlarına dayanır (özellikle hissedar fonları ve dalgalanma ihtiyatı). Böyle bir olayın çeşitli branşları etkilemesi olasılığı gözönünde tutularak çeşitli branşlar için alınmış olan ayrı ayrı reasürans teminatlarının yeterliliği de kümülasyonları önleye-

bilir. Bu faktörleri gözönüne alarak çok hatlı teminatlar için konservasyon, her olayın niteliklerine göre belirlenir denilebilir.

Bir başka husus çok hatlı teminatlar yerine bir hattaki kümülasyon teminatlarının dikkatle seçilmesinin hasar kümülasyonlarını kontrol etmede daha etkili olup olmayacağıdır. Çok büyük portföyler haricinde, belirli doğal olaylara fazla maruz kalan alanlarda böyle çok hatlı kümülasyonlar için güvenilir istatistik veri sağlama dönemi, gerekli prim hesabına yarar sağlamayacak derecede uzun olabilir.

2- Hasar Oranı Fazlası (Stop Loss) Trete Konservasyonu

Sedanın yıllık geliri baz alınarak yıl içindeki hasarların bu prim gelirinin belirli bir yüzdesini aşması halinde devreye giren bu trete, bir branşta yıllık dönem sonuçlarını, hasardaki sayı ve maliyetle önemli artışlardan doğan negatif bir sapmaya karşı korur.

Hasar Oranı Fazlası tretelerinde konservasyon tesbit edilirken karşılaşılan ana problem, bu tretenin sedanın konservasyonunda kalan hasar deneyimini değiştirme özelliğidir. Kot-Par tretesinde konservasyona düşen hasarlar Kot-Par seviyesine göre mutlak değer olarak reasüranstan etkilenmelerine rağmen, sedanın hasar/prim oranı aynı kalacaktır. Hasar oranı fazlası anlaşmasında ise durum farklıdır. Sedanın konservasyonuna isabet eden hasar oranı dengelendiğinden, sedan ile reasürörün sonuçların farklılığı pesinen programlanmıştır.

Belirlenen net konservasyon çok düşükse, konservasyonda kalan işlerden sedan kâr edecektir. Sedanın idari ve üretim masrafları ile hasar oranı fazlası primi ve diğer yandan yatırım için gerekli olan pay ayrıldıktan sonra net konservasyon olarak tesbit edilen hasar oranı öyle bir seviyede olmalı ki, sedan artık konservasyona isabet eden işlerden zarar noktasına ulaştığı zaman hasar oranı fazlası teminatı devreye girsin. Hiçbir durumda net konservasyon seviyesi sedana kâr getirecek bir oran olmamalıdır.

Primlerdeki kayda değer artış ve etkili tasarruf yöntemleri, genel masrafları aşağı çekerken prim gelirinde görülen durgunluk veya yüksek maaş zamları bunun tam tersi yönde etki yapar. Makro düzeyde alınan ekonomik önlemlerin de teknik dışı gelirlerde direkt veya endirekt etkileri bulunur. Bu etkenler sonucunda bir sene içinde yatırımlardan elde edilen net gelirler önemli ölçüde değişir.

Bu etkenlerden iki sonuç çıkarılabilir. Birincisi, trete reasürörünün verdiği teminat daha başlangıçta sedana kâr garantisi verecek şekilde değildir. İkincisi, sedanın kâr, zarar noktası bir çok dış faktörlere bağlıdır ve bir seneden diğerine farklılıklar gösterebilir. Hasar oranı fazlası tre-

teleri için konservasyon tesbiti son derece güçtür. Beş yıllık sonuçları göstermekte olan tablodan bir örnek vasıtasıyla açıklamaya çalışalım;

	Ortalama Değer	Azami Değer	Asgari Değer
Brüt Hasar Oranı	%85	%90	%68
Gider Oranı	%23	%25	%20
Brüt Prim Yüzdesi Olarak Mevcutlar Üzerinde Net Hasılat	%7	%9	%5

Örneğimizde sedan şirket %85'lik hasar oranına varan net konservasyon alacaktır. Ortalama genel gider oranı %23 ve ortalama net yatırım geliri %7 alınırsa %85'lik hasar oranının üstünde sedan zarar edecektir. $\%85 + \%23 = \%108$ ve $\%108 - \%7 = \%101$ hesabıyla zarar ettiği görülmektedir. Gerçekte bu durumda zarar %1'den daha fazladır. Çünkü hasar fazlası anlaşmaları içinde emniyet ücreti adı altında bir ücret ödenir. Bir başka açıdan reasürörün, genel giderlerinin %23'ten düşük ve yatırım gelirinin %7'den fazla olması durumu da hesaba alınmalıdır. Sedan şirket için en iyi sonuçlar dikkate alınırsa (%9 yatırım geliri ve %20 masraf) reasürör, ancak %90'lık bir net konservasyon oranının sedana kâr garantisi vermemek için geçerli olduğunu bilecektir. $\%90 + \%20 = \%110$ $\%110 - \%9 = \%101$. Sedan için yine kâr garantisi yoktur.

Sedan için son beş yılın azami hasar oranı net konservasyon alan bir trete cazip değildir denilebilir. Bu sebeple fırtına veya dolu branşlarına nazaran daha az hasar dalgalanmalarına maruz kalan nakliyat ve motor gibi branşlarda hasar oranı fazlası tretelerine oldukça az rastlanır.

Hasar dalgalanmalarının önemsiz olduğu branşlarda hasar oranı fazlası treteleri ender olarak uygulanırsa da, uygun konservasyon tesbitinde karşılaşılan güçlükler, sedanın da kendi tretesine küçük bir oranda bile olsa katılmasıyla bir miktar giderilebilir. Böylelikle, reasürör %100 değil, %90-95 hasarı kabul etmiş olmaktadır. Net konservasyonun, hasar oranı ile gider oranı toplamından az olması durumunda kâr garantisi sözkonusu olmaktan çıkacaktır. Bu prosedürün uygulanmasıyla olası kâr garantisi, hasar oranı azalır. Bir noktadan sonra sedan da zarar tehlikesine girer.

	I. Durum	II. Durum
Net Konservasyon	%85	%85
İdari Masraflar	%20	%18
Hasar Oranı Fazlası Primi	%3	%3
	%108	%106
Net Yatırım Geliri	%7	%7
	%101	%99

II. durumda, yani %85'lik net konservasyon, idari masrafların %18'e düşmesi ile sedan %1 kâr sağlar. Ancak treteye göre reasürör %85'in üzerindeki hasar oranlarına isabet eden hasar tutarınının %90'ını ödemekle yükümlü ise, sedan %86'lık hasar oranı durumunda %0.9 kâr edecektir. Bu durumda, sedanın kâr zarar noktası %95 hasar oranında olacaktır. Sedana çok geniş olasılık dilimi dahilinde az da olsa kâr olanağı sağlayacaktır. Yani bu prosedür bile hasar dalgalanmalarının az olması durumunda problemi çözmeye yetmeyecektir.

Sedanın kendisini koruyan treteye katılması yalnızca net konservasyonun tesbitinin zor olduğu durumlarda değil, tüm hasar oranı fazlası tretelerinde kullanılması, kümül kontrolünün geliştirilmesi yönünde de yararlıdır.

V. BRANŞLAR YÖNÜNDEN KONSERVASYON TESBİTİ

A. YANGIN SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ

Sedan şirketin konservasyon tesbitinde temel hedefi, sigortalama rizikosunu minimize etmek, sigortalının emniyetini maksimize etmektir. Uygulanacak konservasyonun belirlenmesinde evrensel bir formül bulunmadığını belirtmiştik. Ancak belirli koşullarda en iyi çözümün sağlanmasına yardımcı olacak bazı modeller geliştirilebilir.

Örneğin kollektif riziko kuramı taraftarları, çeşitli istikrar kriterleri yolundan konservasyon saptanması için tematik metodlar uygularlar. Sonuçta sedanın konservasyon, prime, bunun içindeki emniyet şarjmanına ve garanti fonlarına dayanır.

Risk teorisine dayanan modeller üzerine konservasyonu ortaya çıkarmak için aktüeryal formüller uygulayan çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Hasar haddi olasılığı her riziko kategorisi için aynı olacağından ve dolayısı ile yüksek risk ihtimali olandan yüksek fiyat daha az tehlikeye maruz olandan daha az fiyat alınması sözkonusu olduğundan konservasyonları kademelendirmenin gereksiz olduğu düşünülebilir. Bunun için kabul edilen ölçüt risk primi haddinin isabetli belirlenip belirlenmediğidir. Böylece uygun şekilde fiyatlandırılmış tüm riskler için uniform bir konservasyon uygulanacaktır. Risk teorisine göre yapılan hesaplamalarda, bazı önemsiz istisnalarla konservasyon, prim bünyesindeki emniyet şarjmanı ile orantılı oluşturulmuştur. Özellikle yangın ve FLOP (Yangın kâr kaybı) sigortalarına bu formüllerin uygulanmasında her risk kategorisindeki prim içindeki emniyet şarjmanının yerini dikkate almak gereklidir. Emniyet marjını dikkate aldığımızda, sadece nisbeten uzun bir süre içindeki ortalama talep hacmi değil, hasar gerçekleştirmelerindeki dalgalanmalar da hesaba katılmalıdır. Büyük dalgalanmalar prim tesbitini güçleştirir. Emniyet marjı, tesbiti de güç olduğu için pratikte konservasyonun derecelendirilmesinde her zaman kul-

lanılan bir faktör olmayıp genellikle standardilize edilir. Tüm sigorta tarifesinde sabit değer olarak ele alınır (35).

Bu konuda çalışma yapan bazı matematikçiler tarafından yapılan matematiksel araştırmalar, yüksek ortalamalı hasar oranları olan riziko kategorilerinin düşük ortalamalı hasar hadleri olan kategorilerden daha yüksek dalgalanmakta olduğunu göstermektedir. Böylece istatistiki verilere dayanarak dalgalanmaların ortalama hasar oranlarıyla doğrudan orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla, sedan dengeli bir portföy için dalgalanması yüksek risk kategorilerinde daha az, dalgalanması düşük olan kategorilerde daha fazla konservasyon tutacaktır.

Risk kategorilerinde hasar dalgalanmaları bekirlenirken şu hususlar gözardı edilmemelidir. Çok adette risk içeren kategoriler daha az, az adette risk içeren kategoriler daha fazla dalgalanmaya maruzdur. Yani, risk açısından hacim genişliği istikrarlı ölçütlere imkân sağlar.

Ancak uygulamada risk kategorileri minimize edilerek sigorta portföyünün hacmi dikkate alınmaktadır.

1- Prim Hadlerine Dayanan Konservasyon Tabloları

Bu esas, yangın ve FLOP'ta primlerin uygun tesbit edildiği, riske maruz olma derecesini ve risk faktörlerini yansıttığı anlayışına dayanır. Yüksek prim ağır riske, düşük prim az riske karşısındır. Yüksek primliye az, tersine çok konservasyon uygulanır. Burada prim hadlerinin istatistik hasar gerçekleştirmelerini sağlıklı biçimde yansıttığı ve sigortalanan risklere orantılı olduğu varsayılır. Ama eskimiş tarife yada rekabet şartlarında değişik uygulamalar olabilir. Sağlıklı bir prim haddinin %0.3 olması gerekirken yarı fiyat uygulanabilir. Yani %01.5 olabilir. Diğer yandan, reasüransa verme güçlüğü karşısında konservasyon daha da yüksek olabilir(36).

Yangın ve FLOP sigortası için (ikisinin kombine konservasyon tesbitine dayanan) riziko primleri hadleri esası üzerine verilmiş örnek konservasyon tablosunu incelemeye çalışalım.

---

(35) GERATHEWOHL, VOLUME II, s.72.

(36) GERATHEWOHL, VOLUME II, s.73.

	Ortalama Riziko Prim Hadleri %0	Konservasyon Mutlak Miktar veya PML
Sınıf 1	2,5'a kadar	5.000.000.000,-TL.
Sınıf 2	2,5 - 5 arası	4.000.000.000,-TL.
Sınıf 3	5 - 7,5 arası	3.500.000.000,-TL.
Sınıf 4	7,5 - 10 arası	3.000.000.000,-TL.
Sınıf 5	10 - 12,5 arası	2.500.000.000,-TL.
Sınıf 6	12,5 - 17,5 arası	2.000.000.000,-TL.
Sınıf 7	17,5 ve üstü	1.500.000.000,-TL.

Buradaki saptamalar hem sadece yangın, hem de yangın ve FLOP birlikte sigortalamalar için geçerlidir. Yalnızca FLOP sigortalaması halinde konservasyon %50 düşecektir.

İki branş için de ayrı ayrı konservasyon tabloları oluşturulursa;

	Yangın Ortalama Riziko Prim Haddi %0	Konservasyon Mutlak Miktar veya PML
Sınıf 1	2'ye kadar	5.000.000.000,-TL.
Sınıf 2	2 - 4 arası	4.000.000.000,-TL.
Sınıf 3	4 - 6 arası	3.500.000.000,-TL.
Sınıf 4	6 - 8 arası	3.000.000.000,-TL.
Sınıf 5	8 - 10 arası	2.500.000.000,-TL.
Sınıf 6	10 - 14 arası	2.000.000.000,-TL.
Sınıf 7	14 ve üstü	1.500.000.000,-TL.

	FLOP Ortalama Riziko Prim Haddi %0	Konservasyon Mutlak Miktar veya PML
Sınıf 1	2'ye kadar	2.500.000.000,-TL.
Sınıf 2	3 - 6 arası	2.000.000.000,-TL.
Sınıf 3	6 - 9 arası	1.750.000.000,-TL.
Sınıf 4	9 - 12 arası	1.500.000.000,-TL.
Sınıf 5	12 - 15 arası	1.250.000.000,-TL.
Sınıf 6	15 - 21 arası	1.000.000.000,-TL.
Sınıf 7	21 ve üstü	750.000.000,-TL.

Tarifelerdeki oransal artış, örneğin %20'lik bir artış bu tablolara aksedecektir. Artışa oranlı olarak %02 derecelendirilmesi %02.40 olacaktır. Bu yöntemin uygulama kolaylığı sigorta sektöründe, dünya çapında uygulanmasına sebeptir. Tablolar uzun süreli oluşturulur ve uygulanırlar, kısa sürede yenilenmeleri gereksiz ve zordur.

2- Riziko Koşullarına Dayanan Konservasyon Tabloları

Sigorta konusunun yangın ve FLOP tehlikesine ne derecede maruz olduğuna, örneğin, inşaat tipine, çatı yapısına, depo edilen malların özelliğine, kullanma tarzına, özel işletme tehlikelerine, riziko mahaline, yangınla mücadele imkanlarına bakılarak rizikonun ne kadar konservasyona olanak tanıdığı tahmin edilebilir.

Sigorta şirketlerinin uyguladığı tarife rehberlerine göre bu kategoriler, unsurlar belirlenir.

Basitleştirilmiş bir model olarak hazırlanan aşağıdaki konservasyon tablosunda görüldüğü üzere, konservasyonların riziko koşullarına göre tespiti sedana, uygulanan faktörlerin sayısı ile artan değişik konservasyonlar verecektir. Bu tabloların hazırlanışı komplikedir ve sigortacının özel olarak belirleyeceği özel şartlara bağlıdır. Ayrıca büyük ölçüde yazım tekniği standardı, şirketin bu işle görevli personeline ve aracılarında sorumluluk anlayışı getirmektedir. Objektif olarak ölçülebilecek risk karakteristikleride olabilir (ant-repolarda yangına karşı imal edilmiş yapı malzemesi kullanılması gibi). Sedanın tamamen kendi değerlendirmesine ve isabetli konservasyon tesbitine kalmış özel riziko koşulları da olabilir (konutlarda kullanılan sentetik malzemenin hasar büyüklüğüne etkisi gibi). Bu usul, bütün zorluklara karşın pratikte ihtiyaçları karşılamaktadır (37).

İşletme Tipi	I. Sınıf İnşaat		II. Sınıf İnşaat	
	I. Sınıf Kuruluş Yeri (000.)	II. Sınıf Kuruluş Yeri (000.)	I. Sınıf Kuruluş Yeri (000.)	II. Sınıf Kuruluş Yeri (000.)
A	1.000.000.	900.000.	750.000.	600.000.
B	900.000.	750.000.	600.000.	450.000.
C	750.000.	600.000.	450.000.	300.000.

Bu konservasyonlar, hem sadece yangın hem de yangın ve FLOP'da uygulanabilir. Sadece FLOP sözkonusu olduğunda konservasyonlar %50 indirilecektir.

Konservasyon tablolarında belirleyici olan kriterlere kısaca değinirsek,

İşletme Tipinin Tanımı;

- A Riziko artırıcı unsurları olmayan işletme (Konut)
- B Önemi az risk artırıcı etmenleri olan işletme (Ticari)
- C Önemi çok risk artırıcı etmenleri olan işletme (Sınai)

İnşaat Sınıfının Tanımı;

- 1.Sınıf İnşaat: Çatıya kadar dış ve iç duvarları, taban ve tavanları beton, taş, tuğla, briket gibi yanmaz malzemelerle yapılan binalar (Kâgir Bina).
- 2.Sınıf İnşaat: Dört dış duvarı ahşap, kerpiç olan binalar (Ahşap).

Kuruluş Yeri Sınıfı Tanımı;

- 1.Sınıf Kuruluş Yeri: Yangın teşkilatının bulunduğu kasabalar, kentler.
- 2.Sınıf Kuruluş Yeri: Çevre özelliğine göre yeterli teçhizatı devamlı hizmete hazır personeli, yeterli su tedarik imkanı ve yangın alarm tertibatı olan, yasal olarak onanmış, gönüllü itfaiye grubu bulunan kent, kasaba vs. yerleşim merkezi.

3- Riziko Kategorilerine Dayalı Konservasyon Tabloları

Pratikte pek yer almamakla birlikte, aslında yangın ve FLOP prim tarifelerine uygulanan çeşitli riziko kategorilerine göre konservasyonları tesbit eden tablolar da bulunmaktadır. Bu tür konservasyonda, sedan her riziko kategorisini tehlike yaratma olasılığına göre sınıflandırır. Böylece bir sigorta akdi sınıfında toplanan tüm riziko kategorilerine uygulanabilir azami konservasyonu belirleyen sigorta akdi sınıfları oluşur.

Akid Sınıfı	Konservasyonlar (Mutlak Miktar veya PML)
1	3.000.000.000,- - 2.250.000.000,-
2	1.875.000.000,- - 1.125.000.000,-
3	950.000.000,- - 550.000.000,-

Bu tablo, hem yangın hem de müşterek sigortalara da uygulanabilir. FLOP halinde konservasyon %50-60 arasında tutulacaktır.

Konservasyonlar, çeşitli riziko kategorilerinin dağıtılmış olduğu akid sınıflarına göre tesbit edilir. Her akid sınıfı içinde konservasyonlar aşağıdaki kıstaslara göre hesaplanır.

- İşletmenin sınıflandırma içindeki yeri ve tipi
- Manzum veya tali riziko artırıcı işletme
- Riziko yeri
- Yangın önlem koşulları
- Çevrenin yarattığı riziko
- FLOP sigortalarında ani yangın gerçekleşmesi veya yayılması ihtimalini doğuran şartlar.

4- Değişebilir Cetvellere Dayalı Konservasyon Tabloları

Enflasyon zamanlarında sigorta bedelinin ve primlerin, fiyatlardaki genel artışları olabildiğince süratle ve isabetle ayarlanmalıdır. Bu, endüstriyel yangın ve glopta mümkün oluyor, basit yangında ise genellikle gecikiyor. Bu durumda, sigorta bedeli gerçek değer gerisinde kalıyor, primler yeterli olmuyor. Yangın sigortası portföylerinde istenen denge yavaş yavaş bozuluyor. Enflasyon eğilimi sigortacıların konservasyon felsefesini de etkilediğinden bu eğilim, hem basit hem de endüstriyel büyük ticari dallara uygulanan konservasyon tablolarına yansıtılmalıdır. Kullanılabilecek yöntemlerden bazıları aşağıda sıralanmıştır; (38)

- Enflasyon haddine uygun olarak konservasyon miktarlarında yıllık revizyon.
- Enflasyon haddi ortalamasının üzerinde ise daha kısa periyotlar.
- Direkt sigortacının konservasyonunun her yıl için örneğin %10'luk marja bağlanması.
- Bir değere yada fiyat endeksine otomatik bağlama şeklinde değişebilir değerlendirme uygulanması.

Tablolarda gösterilen konservasyonlar sigorta poliçelerine referansla endekslenir. Bu da sigortacı konservasyon tablosunu değiştirmedikçe her konservasyon ile reasürans devri arasındaki oranların değişmeyeceğini ve değerlerin gelişmesinden etkilenmeyeceğini garanti altına alır.

Değişebilir değerli sigorta reasüransı, sabit sigorta bedelli risklerde olduğu gibi sabit konservasyonlar tablosuna dayandırılabilir. Bu konservasyonlar, endeksteki değişimleri daha uygun yansıtabilme için (örneğin, fiyatların hareketine dayanan prim endeksi) üç veya dört yıl gibi fasılalarla yükseltilecektir veya azaltılacaktır. Bu usul uygulamaya geçtiğinde, prim endeksinde her değişiklikte sedanın tüm rizikolarındaki prim tutarlarını ve konservasyonunu yeni baştan hesaplanması gerektiği için biraz karışıktır.

Uygulamanın basitleşmesi için değişebilir bedelli sigortaları bir otomatik usul ile ayarlayarak endekslemek uygundur. Konservasyon ve reasürans prim devirlerini sürekli olarak yeniden belirlemek yada konservasyon tutarlarını uzun sürede sabit tutmak ve trete dilimlerinin sayısını arttırmak bir çözüm yoludur.

---

(38) Teoman TÜRON, "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.368, Ekim-1990, s.36.

B-MÜHENDİSLİK SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ

Mühendislik sigortalarında konservasyon tesbiti yapılırken doğal afetleri ve risk kategorilerinin tehlikeye maruz kalma dereceleri dikkate alınarak bu branştaki sigorta tiplerini ayrı ayrı teminata alır.

Konservasyon genellikle özel veya münferit bir risk için verilen sigorta bedeline göre belirlenir. Sedan şirket öncelikle konservasyonu sigorta bedeline göre mi olası en büyük hasar miktarına (PML) göre mi belirleyecektir?

Geniş bir endüstriyel birikimim bütünü için sigorta bedeline göre tesbit uygun olmayıp, makine ve münferit makinelerle ilgili makina garantisi sigortasında konservasyonlar genellikle bir policede toplanan münferit esya gruplarına göre tesis edilirler. Diğer mühendislik sigortalarında (EAR ve EE), mümkün olabildiği ölçüde uygulanan bir metodla her bir yangın alanı için PML'nin ilişkili olduğu sigorta bedelinden aşağı olup olmadığına bakılmaksızın yangın alanlarına göre konservasyon tesbit edilir. Bu çerçevede gruplaşan mühendislik sigortalarının çeşitli tip sigorta teşkil etmelerinden dolayı, yukarıdaki bilgiler ışığında mühendislik konservasyonlarının mutlak meblağa mı yoksa PML'ye göre mi belirleneceği üzerinde durmak, özellikle pratikte mutlak meblağa dayanmakla birlikte PML kriterine göre düzenlenen konservasyon tablolarının varlığı karşısında pek mümkün ve gerekli değildir. Mühendislik branşında PML esasına göre konservasyon tabloları düzenlemenin anlamlı olup olmayacağı incelenirken, bu branşın, mesela yangın sigortasından daha geniş hedefli teminat sağladığı bilinmelidir. Ancak yangında bile PML tahmininin komplike ve hatta güç bir iş olduğu düşünülürse, çok çeşitli riskleri içine alan hatta doğal rizikoları ve üçüncü şahısların sorumluluğunu da içeren mühendislik sigortalarında durum daha da güçleşir. Teminat kapsamı üçüncü şahıs sorumluluğuna da kapsayacak şekilde genişlerse PML'ye göre konservasyon tesbiti tamamen imkansızlaşır(39)..

Sigorta bedeline göre konservasyon tesbitine gelince, sorumluluklar açık seçik belirlenmelidir. Sedan şirket ile reasürör arasında sorumlulukların dağılımı, gerek çok yüksek PML taşıyan riskler için (makine sigortalarında turbo jeneratör gibi) gerekse ilerde teknolojik riskler olarak tanımlanacak olanlar için sigortalanan değerler teminata alınmış çeşitli riskleri mutlak adedinden daha hızlı artacağı için ilerde daha fazla önem kazanabilir. Sonuç olarak, büyük hasarların gerçekleşme olasılığı arttıkça portföy içindeki riskler dengesi bozulmaya devam edecektir. Bu bakımdan ilerde izah olunacak tipik konservasyon tabloları PML'ye değil, sigorta bedeline dayandırılmıştır. Aynı zamanda, çeşitli riskler is

---

(39) GERATHWOHL, VOLUME II, s.160.

branşlarına ve risk kategorilerine göre gruplandırılır. Risklerin farklı konservasyon gruplarına dağılımı ise onların tahmini hasar ihtimallerine ve özellikle büyük hasarlara maruz kalmalarına göre belirlenir. Per risk (her bir risk) için sigorta bedeli olarak ifade edilen düşük konservasyonlar, yüksek hasar ihtimali risk kategorilerine, yüksek konservasyonlar, düşük hasar ihtimali olan risk kategorilerine tatbik olunur (40).

Hasar gerçekleşme olasılığı geniş bir zaman diliminde her risk kategorisi içindeki hasar gerçekleşmelerini gözleme yoluyla belirlenir. Böylece tahmin edilecek zararın hacmi, konservasyonlar belirlenmeden önce gözönüne alınır.

Konservasyon tabloları, reasürans tretelerine bir kloz olarak eklenir. "Sedan şirketin konservasyonu, bu tretenin bir parçası olarak ekli konservasyonlar tablosuna göre belirlenir" denilir.

1- Riziko Kategorilerine Dayalı Konservasyon Tabloları

Çalışma branşına, risk kategorisine ve teminata bağlanan rizikolara dayalı konservasyon, çeşitli makineler, tek başına hizmet veren teknik birimler, tesis ve inşaa projeleri veya iş yönetimi ve portföy kullanımı açısından daha uygun olduğundan her polişe için uygulanabilir.

- Makine Sigortası (41)

Bu sigortada genel prensip, bir işletme veya fabrikada yada en azından bir binanın enerji istasyonunda kendine yeterli bir üretim alanında tesis edilmiş makinalara teminat verilmesidir. Ancak gelenekte, makine sigortası teminatı, daha çok kazanlar, buhar ve su türbünleri, transformatörler gibi enerji üretim makinelerine yoğunlaştırılır. Çünkü bunlar, büyük yatırım gerektiren ve sert işletme şartlarına, ağır zararlara maruz cihazlardır. Aşağıdaki konservasyon tablosu, münferid risk kategorilerinin ve bunların zarara maruz kalmalarının temel değerlendirmelerini vermektedir.

---

(40) Teoman TORUN, "Konservasyon Saptanması", SIGORTA DONYASI DERGİSİ, S.384, Nisan-1990, s.39.

(41) TORUN, s.40.

Sigortalar ve Riskler	Konservasyonlar (000.TL)	
	Minumum	Maksimum
I. MAKINE VE MAKINE GARANTISI SİGORTASI		
1-Buhar Kazanları		
-Infilak rizikosu dahil ise	1.500,-	500.000,-
-Infilak rizikosu hariç ise	2.500,-	900.000,-
2-Santiye/Liman işleri makineleri, bütün endüstri yardımcı makineleri	1.500,-	500.000,-
3-Kimya sanayi/matbaa/yıkama tesisleri	2.500,-	900.000,-
4-Maden/cevher/taş işleyen makineler	3.000,-	900.000,-
5-Gıda/tekstil/kâğıt endüstrisi	3.000,-	1.100.000,-
6-Metal/ağaç işleyen endüstri	3.000,-	1.100.000,-
7-Diğer makine/teçhizat	3.000,-	1.100.000,-
8-Stokların bozulması	1.500,-	1.100.000,-
II. MONTAJ SİGORTASI		
1-Tek Makineler	3.000,-	2.250.000,-
2-Çelik İnşaatlar	3.000,-	2.250.000,-
3-Petro kimya imalat tesisleri ve enerji santralleri	5.000,-	4.500.000,-
4-Petro kıya tesisleri	3.000,-	3.500.000,-
III. İNŞAAT SİGORTASI		
1-Regülatörler, kanallar, sapma boruları, su yolu kapakları, hid- roelektrik santralleri, barajlar, limanlar, dalgakıranlar, iskeleler, sulama projeleri gibi inşaat işle- rine giren işler	3.000,-	2.500.000,-
2-Fabrika binaları, soğuk hava depo- ları, yüksek fırınlar, demir-çelik tesisleri, enerji santralleri hariç sanayi bina yapıları	3.500,-	2.500.000,-
3-Toprak siper, setler, yollar, demir- yolları, havaalanları, su hatları, kanalizasyonlar, su rezervuarları, sulama projeleri gibi işler	3.000,-	2.500.000,-
4-Meşken ve büro binaları ile idari binalar, büyük mağazalar, oteller, tiyatro, yüzme havuzları	5.000,-	4.500.000,-
5-İnşaat makine ve teçhizatı, inşaat alanı itibariyle	5.000,-	4.500.000,-
IV. ELEKTRONİK CİHAZ SİGORTALARI		
1-Elektronik cihaz (yangın hariç) her tesis için		
-Bakım teminatı olan cihazlar	2.500,-	5.000.000,-
-Diğer elektronik cihazlar	2.500,-	2.500.000,-
2-Elektronik cihaz (yangın dahil) her tesis için doğal afetlere özel maruziyet dahilinde deprem, sel gibi	2.500,-	5.000.000,-

Görüldüğü gibi tablo, konservasyonu her makine için ayrı belirliyor, sigortalama nisbeten dar bir alanla sınırlandırılıyor. Bununla birlikte, bir hasar olayında alan içinde bulunan makinelerin de etkilenme olasılığı olduğundan her makine için konservasyon sedanın azami zarar miktarı için kabul edebileceği sorumluluğun yarısı olarak tesbit ediliyor.

Burada bir olayda en fazla iki makinenin tahrip olacağı veya diğer makinelerin kısmen hasara uğrayacağı varsayılmıştır. Makine sigortasında karşılaşılan zararların %95'i kısmi hasarlardan meydana geldiği için bu konservasyonu kabaca hesaplama metodu ilke olarak kabul edilir ve münferit seçim her makinenin hacmi ve hasara maruz olma durumuna göre yapmayı gerektirir. Bu metodun ters bir etkisi, küçük risklerin arzulamadığı halde kümül yaptıkları zararlarda sedan, yükümlülüğün tamamına (veya en azından büyük kısmına) katlanması, reasürörün payının ise ağır şartlarda çalışan pahalı makinelerde yüksek olmasıdır. Her makine için konservasyon tesbiti yönetim masraflarını arttırmaktadır. Çünkü, sigorta poliçesi değil her makine için ayrı ayrı konservasyon tesbit edilmiştir. Yönetim usullerini basitleştirmek için tek bir konservasyon genellikle tüm poliçeye uygulanır ve en fazla rizikoya maruz makine esas alınır. Bu da iki makineden fazlasının hasara uğramayacağı varsayımı gerçekleşmediğinde sağlam bir korumaya sağlar.

- Makine Garanti Sigortası

Burada sigortalanan imalatçıdır. Sigortaya konu olan makine yada tüm endüstriyel komplekstir. Pratikte makine garanti sigorta poliçeleri, makine sigortalarından daha az makineyi kapsadığından reasüransında da problem az olur.

- Montaj ve İnşaat Sigortaları

Montaj sigortasında bir makinenin mi yoksa bir fabrika gibi kompleksin üretim hattının mı konu olduğunun mu belirlenmesi ve konservasyonun buna göre saptanması gerekmektedir.

Bir tek makinenin montaj sigortasının konservasyonu, makine garanti sigortasının konservasyonunun yarısı kadar tesbit edilir. Ancak yangın, doğal afet, tesislerden doğan toplam hasarların ağırlaştırılmış rizikoyu dikkate almamaktadır. Bu sebeple tek makinenin tesisi için konservasyon tesbitinde makine sigortasında en az rizikoya maruz kategori için seçilmiş konservasyonun iki katından fazla uygulanmaması önerilir.

Bir fabrikanın tesisinde ve genellikle inşaat sigortasında yangın, doğal afetler ve infilak rizikoları en uygun konservasyon tesbitinde dikkat edilecek kriterlerdir.

Çok geniş alanlara kurulmuş büyük tesis ve inşaat projelerinin sigortalananmasında bir hasarın rizikonun tamamını

etkilemeyeceği açıktır. Bu gibi durumlarda ya riziko ayrı ünitelere alt bölümler şeklinde dağıtılarak konservasyon her ünite için bağımsız saptanır yada en büyük veya rizikoya en yakın üniteye göre tüm poliçe için tek bir düzey saptanır.

- Elektronik Cihaz Sigortası

Elektronik cihaz sigortasına verilen teminat, şartlara göre değiştiği için konservasyon sigorta türüne göre değişir. Elektronik cihaza ve bilhassa bilgisayar sistemine en fazla etkisi olan rizikolar yangın, doğal afetler, işletme personelinin dikkatsizlik ve ihmalden doğan kısa devre gibi faktörlerdir.

Elektronik cihaz poliçeleri genelde olduğu gibi yangın riskinide ihtiva ediyor ise konservasyonlar tercihen her yangın alanı için ayrı tesbit edilmelidir. Yangı rizikosu hariç olsada, diğer rizikoların (uygun olmayan klimatizasyondan doğan yüksek seviyede rutubet gibi nem, sabotaj, çeşitli tesislerin aynı anda hasara uğrama olasılığı gibi) tek bir konservasyon ve bu tesislerin tamamının bir riziko altında korunması daha akılcıdır.

Eğer elektronik cihaz doğal rizikolara maruz ise konservasyonlar rizikonun mahalline göre münferiden hesaplanır.

2- Tazminat Dönemlerine Dayalı Olarak Kâr Kaybı Sigortasında Konservasyon Tabloları

Özellikle MLOP (Makine Kâr Kaybı Sigortası) poliçelerinde genellikle yıllık sigorta bedeli öngörülür ise de, FLDP (Yangın Kâr Kaybı Sigortası)'nda olduğu gibi zarara maruz kalma ve zarar tutarları, öncelikle kâr kaybı tazminatının ödeneceği azami döneme bağlıdır. Tazminat sürelerine dayalı makine kâr kaybı için örnek konservasyon tablosunda görüldüğü gibi, tazminat dönemlerinde gruplar halinde derecelendirilmesinde iki seçenek ortaya çıkar. İlk olarak, makinanın tamiri veya yenilenmesi uzun süre alacaksa, genellikle tarafların uzun bir tazminat dönemi üzerinde anlaşmaları, ikinci olarak bir yıldan kısa süreli tazminat dönemlerinde, sedandan yıl süresince tek poliçe ile çeşitli zararları ödemesi istenebileceğidir.

Konservasyonlar, sadece tazminat dönemi ve yıllık sigorta bedeline göre değil, tazminat dönemi ve bu dönem için sigorta bedeline göre hesaplanır (42).

---

(42) GERATHWOHL, VOLUME II, s.167.

Yıllık Sigorta Bedeli x Aylar İtibariyle
Tazminat Dönemi - Aylar İtibariyle Süre
Fazlası

Tazminat Dönemi İçin _____
Sigorta Bedeli 12 AY

Tazminat sürelerine dayalı makine kâr kaybı sigortaları
örnek konservasyon tablosu;

Konservasyonlar Yıllık Sigorta
Bedeline Göre

12 aya kadarlık tazminat süresi	500.000.000,-TL.
9 " " " "	600.000.000,-TL.
6 " " " "	750.000.000,-TL.
3 " " " "	1.000.000.000,-TL.

Tazminat süreleri ve sigorta bedeli esasına dayalı ma-
kine kâr kaybı sigortaları için konservasyon örnek tablosu;

Konservasyonlar (Her Tazminat
Devresi İçin Sigorta Bedeli
Olarak)

1 aylık tazminat süresi	125.000.000,-TL.
2 " " "	200.000.000,-TL.
3 " " "	250.000.000,-TL.
4 " " "	300.000.000,-TL.
5 " " "	350.000.000,-TL.
6 " " "	375.000.000,-TL.
7 " " "	400.000.000,-TL.
8 " " "	425.000.000,-TL.
9 " " "	450.000.000,-TL.
10 " " "	475.000.000,-TL.
11 " " "	490.000.000,-TL.
12 " " "	500.000.000,-TL.

Görüldüğü gibi tazminat döneminin kısa olduğu dönemler-
de daha düşük konservasyon, uzun olduğu dönemlerde daha yük-
sek konservasyon uygulanmaktadır.

Örneğin bir kâğıt fabrikası mekanik teçhizatı için ka-
bul edilen sigorta bedeli 60.000.000,-TL., tazminat süresi
9 ay, artık süre 15 gün ise tazminat dönemi için sigorta be-
deli,

$$= \frac{60.000.000,-TL. \times (9 - 0,5)}{12}$$

12

şeklinde hesaplanır. Bu tesbit yöntemleri nisbi önemde unsur
teşkil eden diğer işletme kriterlerinin aynı kaldığı varsayı-
larak, sadece bir makina arızası etkisi hesaplanamaz, revize
edilebilir. Bu makina arızası polişe sahibi tarafından beyan

edilmeli ve tazminat dışı pay alarak, sigorta bedeli içinde bir yüzde ile gösterilmelidir.

C. DİĞER MAL SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ

Zirai sigortalarda her yıl belirlenen ürün fiyat listelerine göre özel fiyat belirlenir. Sigorta bedeli ise ürünün dönüm başı tahmini verimlilik oranına, alanın büyüklüğüne ve ürünün birim fiyatına göre belirlenir.

Bir arsa veya tarla için sigorta bedeli genellikle düşüktür. Bu yüzden her bir arsa veya tarla için konservasyon tesbiti pek mümkün olmamaktadır. Sadece büyük çiftliklerin dolu sigortaları, ihtiyari reasürans tretesi veya eksedan tretesi ile reasüre edilir. Kot-Par ve Hasar Oranı Fazlası Treteleri bu branşlarda zahmetli ve masraflıdır. Bu durumda her çiftlik götürü örneğin 600.000.000,-TL.lik konservasyon uygulamasına gidilir.

Dolu reasüransının ana amacı sedanı, riziko kümüllerinin doğurduğu yükümlülükten korumaktır. Bu hedefi bir eksedan tretesi ile ve konservasyonu münferit tarla ve arazilere göre değil, daha çok bölgesel birimlere dayalı olarak tesbit etmek uygundur. Örneğin, ilçeler, bucaklar gibi daha geniş bölgesel birimlere dayalı olarak tesbit edilebilir. Diğer bir ifade ile 5.000.000,-TL. ile 10.000.000,-TL. arası bir prim kazancı elde etmiş dolu sigortacısı, her bir ilçe için örneğin, 10.000.000,-TL. veya 2.000.000,-TL.lik toplam sigorta bedelini aşan sorumlulukları için eksedan reasürans teminatı aramaktadır. Bu sigortada olay başına konservasyon tesbiti pek geçerli değildir. Çünkü, dolu sağanakları tipik olarak kısa sürdüklerinden ve fırtınalara göre daha dar coğrafi alanda meydana geldiklerinden münferit dolu olayları arasında zaman ölçüsü ve coğrafi yönden bir ayırım yapmakta güçlükler bulunmaktadır. Dolu sağanaklarının fırtına ile birlikte gerçekleşmesi sadece bir-iki dakika sürdüğüne dikkat çekmek gereklidir (43).

Sigortalı alanların yoğun olarak rizikoya maruz olduğu istatistiki olarak belirlenmiş ise konservasyon düşük tutulur ve peşin reasürans primleri ile de korunur.

Hasar oranı fazlası reasüransında konservasyon tesbit edilirken sadece, sedanın bu konuda kâr garantisi olmadığı değil, hasar gerçekleşmelerinin aşırı dalgalanmalarını beklenmedik yıllarda çok yüksek hasar oranları ile karşılayabileceğini de unutmamak gerekir. Bu sebeplerden dolayı hasar oranı fazlası tretelerinde konservasyona isabet edecek oranlar genellikle %100 hatta daha fazla olur.

---

(43) GERATHEWOHL, VOLUME II, s.242.

D. SORUMLULUK VE KAZA SİGORTALARINDA KONSERVASYON TESBİTİ

Üçüncü şahıs sorumluluk sigortasının büyük hasar olasılığına karşı eksedan tetesi ve büyük hasarlara karşı en uygun teminat tipi olarak hasar fazlası reasüransı tercih edilmektedir. Üçüncü şahıs portföyleri sadece büyük hasarlara maruz kalmayıp ortalama hasar talebi miktarındaki enflasyon etkileri karşısında küçük ve orta ölçekli kusurlardaki değişiklik rizikolarına da maruz kaldığında sigorta düzeyinin tesbiti özel bir durum arzeder. Örneğin belli bir yılda büyük hasarlara karşı tek başına koruma sağlaması bakımından yeterli görülen konservasyon, enflasyonla ilgili fiyat, ücret artışı nedeniyle küçük ve orta ölçekli hasarın yüklenmesi söz konusu olabilecektir (44).

Hasar frekansının artması durumunda veya küçük ve orta ölçekli hasarların ortalama miktarının artmasında hasar fazlası anlaşmaları teminatları bile yetersiz kalabilir. Bu tür dalgalanmalar karşılığında sedan kot-par reasüransını tercih edebilir.

Geçmiş dönemlerin hasar gerçekleştirmelerine dayanan ve geleceğe yönelik eğilimleri tahmin edebilen sedan 1 Milyar Liralık bir net konservasyonun büyük hasarlara yeterli olduğunu tesbit etmiş ise 750.000.000,-TL.lik bir net konservasyon fazlası arayacak fakat kendi hesabında ilk üç veya daha fazla hasarı 750.000.000,-TL. ile 1.000.000.000,-TL. seviyesinde tutması gerekecektir.

---

(44) GERATHEWOHL, VOLUME II, s.293.

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARI VE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

I. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARI

A. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDAKİ HUKUKİ TEMELLER

Türkiye'deki sigorta şirketleri, Sigorta Murakabe Kanunu'nun 3.Maddesine ve aynı kanunun 10.Maddesi ile 21.06.1988 tarihli Sigorta Ve Reasürans Şirketleri Çalışma Esasına Dair Yönetmeliğin 21.Maddesi gereğince yıl içinde yapacakları reasürans tretelerini Sigorta Murakabe Kurulu'na bildirmek zorundadırlar. Bakanlar Kurulu'nun 16.10.1991 tarih ve 21023 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 91/2276 sayılı Yurtici Baklama Payı ve Reasürans Kapasitesini Arttırma Sistemine İlişkin Kararın (i) maddesi gereğince, hayat branşı hariç olmak üzere her türlü sigorta (otomobil, kasko ve mecburi/ihtiyari trafik sigortaları dışında) miktarları üzerinde şirket konservasyonu tutulduktan sonra geri kalan miktarın %25'i adı geçen sisteme devredilir.

Otomobil kasko ve mecburi/ihtiyari trafik sigortalarında ise kot-par bir uygulama ile şirket konservasyon tutmadan önce sisteme %15 hisse verilir. Sistem işleticisi ve yöneticisi olan Milli Reasürans T.A.Ş.'ne bu şekilde devredilecek primler üzerinden alınacak komisyonlar ise aynı kararnameye göre şu şekilde belirlenmiştir.

YANGIN BRANŞI (Eselli Olarak)

- Hasar Oranı %55 ve üstü için	%40
- Hasar Oranı %32,5 ve üstü için	%55
- Geçici Komisyon	%47.5

NAKLİYAT BRANŞI

a.Emtea ve Kıymetli (Eselli Olarak)

- Hasar Oranı %50 ve üstü için	%32.5
- Hasar Oranı %32,5 ve altı için	%47.5
- Geçici Komisyon	%37.5

b.Tekne ve Navlun

KAZA BRANŞI %20

a.Kasko, Zorunlu ve İhtiyari Mali Sorumluluk (Eselli Olarak)

- Hasar Oranı %75 ve üstü için	%15
- Hasar Oranı %45 ve altı için	%40
- Geçici Komisyon	%20
- Diğer Kaza	%35
- Uçak	%15

b. İnşaat, Makine-Montaj ve Makine Kırılması Branşları (Eşelli Olarak)	
- Hasar Oranı %65 ve üstü için	%30
- Hasar Oranı %35 ve altı için	%45
- Geçici Komisyon	%35
SAGLIK BRANŞI	%30
ZIRAAT	%35

Ayrıca sisteme devredilen işlerden branş başına sağlanacak teknik kâr üzerinden %25 kâr komisyonu alınacaktır.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Banka ve Kambiyo Genel Müdürlüğü'nün 10.11.1991 tarih ve 52138 sayılı yazı ekinde Türkiye Sigorta Reasürans Şirketler Birliği'ne gönderilen teknik esaslara göre teknik kârın hesap tarzı ile sisteme devir limitleri ihbar mükellefiyeti gibi konular şu şekildedir. (45)

Sigorta İşleri Kapsamı; "Türkiye'de bulunan sigorta şirketleri ile yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye'deki şubelerinin yürürlükteki mevzuata uygun olarak akdettikleri (hayat branşı hariç) bilumum sigortalarda, yurtiçi saklama payı ve reasürans kapasitesini arttırma sistemine devredilecek. Birinci bölüm sigorta işleri işbu teknik esaslara tabidir." İstisnalar; reasürans yoluyla alınan işler. Azami Devir; muhtelif sigorta branşları itibariyle aşağıdaki miktarları aşan devirler için sigorta başlamadan önce Milli Reasürans T.A.Ş.'nin muvaffakati alınır.

- Yangın sigortalarında, tek bir yangın rizikosu grubu üzerinden 2.500.000.000,-TL. deprem rizikosunun da teminat dahilinde olması halinde 1.500.000.000,-TL.

- Nakliyat sigortalarında, emtea ve kıymet sigortalarında yükün bir kısmı için 500.000.000,-TL. tamamı için ise 2.000.000.000,-TL.

- Tekne sigortalarında 1.500.000.000,-TL. birden fazla şirket tarafından sigorta yapılması halinde 750.000.000,-TL.

- Kaza ve diğer sigorta dallarında, bütün meslek sınıfları için ferdi kazada vefat ve maluliyet için şahıs başı 100.000.000,-TL. uçak yolcuları için vefat ve maluliyet şahıs başı 40.000.000,-TL.

- Hırsızlık sigortalarında bilumum hırsızlık (ev eşyası hariç) 1.000.000.000,-TL., ev eşyası hırsızlığı 250.000.000,-TL., emniyeti suistimal şahıs başı için 50.000.000,-TL.

---

(45) 10.12.1991 tarih 1991/116 sayılı Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği'nin tüm sigorta şirketlerine gönderdiği mektup.

- Mali mesuliyet sigortaları ve işveren mali mesuliyet sigortalarında şahıs başına 250.000.000,-TL.
- Otomobil kasko sigortalarında 50.000.000,-TL. Otomobil mali mesuliyet sigortalarında şahıs başına 25.000.000,-TL.
- Uçak ve tekne mesuliyetleri için 150.000.000,-TL.
- Makine-Montaj ve makine kırılması için E.A.R. ve C.A.R. sigortalarında 4.000.000.000,-TL. makine kırılmasında tesis başına 2.000.000.000,-TL. ve makine başına 250.000.000,-TL.
- Dolu, nahiye başına 450.000.000,-TL.
- Hayvan sigortasında, hayvan başına 5.000.000,-TL., çiftlik başına 300.000.000,-TL. ve tavuk çiftliği için 30.000.000,-TL.

Komisyonlar, Ek - Tablo 1.2.3 ve 4.te gösterilmiştir.

Kâr Komisyonu; Sisteme devredilecek işlere, brans bazında teknik kâr üzerinden %25 kâr komisyonu ödenir. Teknik kâr aşağıdaki kriterler dahilinde Milli Reasürans T.A.Ş tarafından hesaplanarak, cari yılın son ayı hesabında ilgili sigorta şirketinin alacağına yazılır.

Hesabın Alacağına;

- Yıl içinde devredilen net prim.
- Bir önceki yıldan varsa, devreden kanuni cari rizikolar ihtiyatı,
- Bir önceki yıldan varsa, devreden muallak hasarlar ihtiyatı

Hesabın Borcuna;

- Yıl içinde devredilen net primler karşılığı ödenen reasürans komisyonu,
- Yıl içinde ödenen hasarlar,
- Yıl sonundaki kanuni cari rizikolar ihtiyatı,
- Yıl sonundaki muallak hasarlar ihtiyatı,
- Sigortalılara intikal etmeyen vergi, resim ve harçlardan Milli Reasürans T.A.Ş payına düşen miktar,
- Net primin %5 oranında reasürör masraf karşılığı
- Bir önceki yıldan devreden (ancak 5 yıl) zarar kaydedilir ve her iki hesabın toplam farkı, teknik Kâr veya zararı belirler.

Devredilen işler üzerinden Milli Reasürans T.A.Ş borcuna kanuni oranlarda Cari Rizikolar İhtiyatı eklenir. Bunun haricinde Milli Reasürans T.A.Ş borcuna hiç bir işin altında rezerv kaydedilemez.

Bordro; Sigorta şirketleri, devrettikleri işlerin ayrıntılı (orjinal sigorta bedeli, net konservasyon, devredilen

kısım, poliçe no, vade, adres, teminat verilen tehlikeler, fiyatlar ve diğer hususlar) primler ve iptal bordroları ile hasar bordrolarını tanzim ederek en geç poliçe başlangıcından bir ay sonraki tarihe kadar Milli Reasürans T.A.Ş.'ye gönderirler. Ayrıca, sigorta şirketi sene sonunu takip eden en geç iki ay içinde 31.12.... itibarıyla muallak hasarlara ait listeleride Milli Reasürans T.A.Ş.'ye gönderirler.

Hesaplaşma; Sigorta şirketi tarafından ilgili ayın prim ve hasar bordrolarının kendisine ulaşmasından itibaren en kısa süre de aylık hesaplar Milli Reasürans T.A.Ş tarafından hazırlanarak ilgili sigorta şirketine gönderilir. Hesabın bakiyesi, hesabın ait olduğu ayı takip eden en geç sekizinci ayın sonuna kadar borçlu tarafca ödenir.

Aylık hesaplar aşağıdaki kriterlere göre düzenlenir.

Hesabın Alacağına;

- ilgili ay içinde devredilen net primler,
- ilgili aya ait hasarlarla ilgili olarak Milli Reasürans T.A.Ş. tarafından peşin hasar ve mahsup şeklinde gerçekleşen hasar ödemeleri,
- Bir önceki yılın aynı ayı için kanuni oranlardaki cari riziko ihtiyatı,
- Belirlenmiş cari riziko ihtiyatı üzerinden rezervlerin tesisi edildiği ayın son günü yürürlükteki vadesiz mevduat, banka faiz oranı ile hesaplanmış faiz miktarı,
- Komite ve kurul hizmetleri giderlerinde şirket hissesine düşen miktar.

Hesabın Borcuna;

- Ay içinde devredilen net primlere ait komisyon
- Ay içinde ödenen hasarlardan Milli Reasürans T.A.Ş hissesine düşen net prim,
- ilgili ay içinde devredilen net prim üzerinde tutulan kanuni oranlardaki cari rizikolar ihtiyatı,
- Sigortalılara intikal ettirilemeyen vergi, resim ve harçlardan Milli Reasürans T.A.Ş'ye düşen miktar.

Hasarlar; Sigorta şirketi sisteme devredilen işlemlerle ilgili hasarları aylık bordrolarla teyit edilmek üzere Milli Reasürans T.A.Ş'ye telefonla bildirecektir. Milli Reasürans T.A.Ş hasarın tahmini miktarı, otomobil sigortalarında %100 itibarıyla 10.000.000.-TL'yi, diğer sigortalarda 50.000.000.-TL'yi aşmakta ise hasarın tesbiti için kendi eksperini görevlendirmek hakkına sahip olup, sigorta şirketi bu eksper ile işbirliği yapmak ve gerekli kolaylığı sağlamak zorundadır. Milli Reasürans T.A.Ş, tasdikli genel şartlarla sigorta ve teminat şartlarına ve teammüllere uygun olarak tesbit ve sonuçlandırılmış tazminat ödemelerine payı oranında katılır.

Peşin Hasar ve Mahsuben Ödemeler; Herhangi bir hasarda Milli Reasürans T.A.Ş'nin ödenen tazminattaki payı, otomobil sigortalarında 2.500.000.- TL'yi aşarsa, sigorta şirketi gerekli bilumum belgeyi ibraz etmek kaydıyla, bu miktarın en geç sekiz gün içinde ödenmesini Milli Reasürans T.A.Ş'den isteyebilir. Sigorta şirketi tarafından peşin hasar konusu yapılmayan tazminat ödemeleri, ait olduğu ayın hesabında yer alır ve o hesap bakiyesi içinde tasnif olunur.

Herhangi bir hasarda Milli Reasürans T.A.Ş'nin hissesi 100.000.000.-TL'yi aşarsa ve sigorta şirketi sigortalıya kesin hasar ödemesini beklemeden mahsuben bir ödeme yapmak gereğini görürse, bu ödeme payı oranında Milli Reasürans T.A.Ş'den isteyebilir. Bu durumda sigorta şirketi, sigortalıdan aldığı makbuzun bir nüshasını Milli Reasürans T.A.Ş'ye vermek zorundadır.

Limitler; Bu teknik esaslardaki limitler, duyulan ihtiyaç doğrultusunda 31.12.1994 tarihinden sonrası için yeniden değerlendirilecektir.

B. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE TEMEL BRANŞLARDA UYGULANAN REASÜRANS YÖNTEMLERİ

Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketleri elementer branşlar olarak isimlendirilen yangın, nakliyat, kaza, mühendislik ve ziraat branşlarında faaliyet gösterir. Ayrıca, hayat branşındada faaliyet gösterirler.

Elementer (temel) branşlar denilen branşlarda en yaygın kullanılan reasürans yöntemi eksedan tretesidir. Genellikle, yangın, nakliyat, kaza, makine montaj gibi branşlar için yapılmış olan eksedan tretesinde reasürörlerin hissesi hep aynı olur. Bu tretelerin birleşimi "buke" adını alır.

Örneğin, buke de A reasürörü %15, B reasürörü %8, C reasürörü %10, D reasürörü %15, E reasürörü %5, F reasürörü %10 G reasürörü %22, H reasürörü %15 hisse almış olsun. Bu oranlarla eksedan tretesi yapılmış olsun. Bukede B reasürörü yangın branşında %8, nakliyat branşında %8, kazada %8, makine montaj branşında %8 hisseye sahiptir. Diğer reasürörlerde hisseleri oranında bukeyi oluşturan branşlardan hisselerini alırlar.

Eksedan tretesinde bu şekilde bir bölüşüm yapıldıktan sonra branşlar itibariyle diğer teknik özellikler belirlenir. Örneğin kaza branşını ele alalım. Kaza branşında bu eksedan tretesine temel konu olacak şekilde azami ve asgari konservasyon rakamları belirlenir. Sigorta şirketinin belirlediği konservasyonun katı olarak plenler (line) belirlenir. Tutulan konservasyon ile orantılı olarak eksedan tretesinin kaç plenlik olduğu belirlenir. Sigorta şirketinin kabul etmiş olduğu riziko için yapılacak eksedan tretesinin kaç eksedan-

lı trete olacağı belirlenir. Sedan şirket ile reasürörün veya reasürörlerin mutabık kalmış olduğu diğer maddeler eksedan tretesinde bulunur. Bunlar plen adedi, trete kapasitesi, reasürans komisyonu, treteye devredilebilecek ihtiyari sesyon komisyonu, kâr komisyonu, idari masraflar, prim rezerv depoları, zararın devre, peşin hasar limitidir.

Sigorta şirketi, eksedan tretesi ile konservasyon konusunda karar verebilme inisiyatifine sahip olduğu için eksedan tretesinin iyi çalışan branşlar için en uygun yöntem olduğu söylenebilir.

Konservasyonunu belirleme inisiyatifine sahip olan sedan şirket tuttuğu konservasyonun katlarıyla belirlenen kapasitede eksedan tretesine sorumluluk devri yapar. Eksedan tretesinin şartları taraflarca belirlenir, sedan şirket eksedan tretesinde yer alacak olan reasürörlerle trete şartları konusunda mutabık kaldıktan sonra hazırladığı reasürans slipini reasürörlere gönderir ve reasürörlerinde imzalaması ile eksedan tretesi devreye girer. O yıl için anlaşma şartları ve reasürörlerin eksedan tretesindeki hisseleri belirlenmiş olur.

Kot-par tretesi ise, sigorta şirketlerinin yeni çalışmaya başladıkları branşlarda veya hasar/prim oranı yüksek olan branşlarda veya yeni kurulmuş sigorta şirketleri bütün branşlarında kullanırlar. Kot-par tretesinde o branşta kesilen her bir poliçenin sorumluluğunun belli bir oranda bölüşümü esastır. Şirket kendi hissesini ayırdıktan sonra reasüröre sorumluluk devri yapar ve primde aynı oranda bölüştürür. Hasar olduğunda da reasürör kot-par tretesindeki hissesi oranında hasara iştirak eder. Yani kot-par tretesinde sedan şirket ile reasürör arasında tam bir kader birliği sözkonusudur.

Sigorta şirketleri yeni çalışmaya başladıkları branşlarda (tüpgaz ve patlayıcı maddeler sorumluluk sigortaları veya sağlık sigortası gibi) veya hasar oranının yüksek olduğu (kaza, oto branşı gibi) kot-par tretesini tercih ederler.

Sigorta şirketleri konservasyonlarında kalan riski garanti etmek için excess of loss (hasar fazlası) tretesine başvurular. Bu trete hasar rakamının belli bir limiti aşması halinde devreye girerek şirket konservasyonunda hasarların aniden bu limiti aşarak şirketin mali yapısını tehlikeye sokmasını önler.

Türk sigorta sektöründe mevcut olan reasürans tekeliyle Milli Reasürans'a zorunlu devir yapılır. Milli Reasürans TAŞ, hem tam bir tekel sistemi olarak çalışır, hemde kararname Pool'ü idareci sıfatıyla nispi reasürans tretelerine iştirak eder veya excess of loss anlaşmalarının plasmanını üstlenir.

Sedan şirket ve reasürör arasındaki reasürans işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde özellikle hesap ekstrelerinin

çıkarılması, kâr komisyon hesapları ve eşel komisyon hesapları çok önemlidir. Seçilen tretenin cinsi muhasebe hesaplarını etkiler. Trete ile ilgili hesaplarda ilk olarak sedanın tuttuğu muhasebe önemlidir. Çünkü trete sigorta şirketinin kullandığı yöntemlerden etkilenir.

Reasürans muhasebesinde üç ana yöntem uygulanır; Takvim yılı esası, iş yılı esası, hasar vukuu yılı esası.

Takvim yılı genellikle 12 aydan oluşan trete yılıdır. Takvim yılı esasına göre yapılan muhasebede hasarın meydana geldiği yıl önemlidir.

Hasarın vukuu bulduğu yıl esasına göre muhasebeleştirilmede hasar rezervleri ve hasar ödemeleri hasarın meydana geldiği yılda muhasebeleştirilirler. Verilen 12 aylık poliçe süresince hasar vukuu yılı takvim yılına karşılık gelebilir veya poliçenin başlangıç yılına bir yıl daha ilave edilir. Sonraki takvim yılı, yıl içinde ödenen hasarlar ve hasar rezervleride hasarın vukuu bulduğu yıla yazılır. Böylece hasar rezervlerinin yeterli tutulup tutulmadığı veya nasıl kullanıldığı anlaşılır. Ancak bu yöntemde diğer muhasebe kalemleriyle (prim, prim ödeme zamanları gibi) açık bir bağlantı kurulamaz.

Sigorta yılı esasına göre ise poliçenin başlangıç tarihinden itibaren bir yıl dikkate alınır. 1.Ocakta treteye iş-tirak eden reasürörlere prim ve sorumluluk dağıtımı yapılır ve 31.Aralıkta süre sona erer. Reasürörlerin sorumluluğu bir sonraki yenilemeye kadar veya poliçe sona erene kadar sürer. Bu uygulamada poliçenin iş yılı bütün muhasebe kalemlerine yazılır. Her sigorta süresi, iş yılı için ayrı reasürans hesabı yapıldığı gibi birden fazla sigorta yılı tek bir reasürans hesabına dahil edilebilir. İş yılı içinde kesilen poliçelerin primleri ve hasarları aynı iş yılına kaydedilir.

Sigorta yılı ve hasar vukuu yılı metotlarında muhasebe işlemlerinin artması önemli bir dezavantajdır. Çünkü muhasebe kalemlerinin belirli sigorta yıllarına (iş yılı) veya hasar vukuu yıllarına dağıtılması gerekir. Bu işlemlerde idari masrafları arttırır. Takvim yılı esasında bu dezavantajlar yoktur ama sigorta şirketi her bir poliçede riske teminat veren reasürörleri not almak zorundadır. Çünkü yıllar sonra hasarları doğru dağıtabilmek için bu notlara baş vurulur. Sigorta şirketi bu dezavantajlardan kurtulabilmek için treteyi clean-cut sistemi uygulamalıdır. Yöntemler içinde en güvenilir olanı sigorta yılı yöntemidir. Yangın, kaza branşı gibi genellikle poliçeleri bir yıllık olan ve primleri yıllık hesaplanan branşlar için takvim yılı yöntemi en uygun yöntemdir. Hasar vukuu yılı esasına göre çalışan muhasebe genellikle sorumluluk sigortaları gibi primin artan temelde hesaplandığı ancak tazminat ödemelerinin bir kaç takvim yılını aştığı branşlarda uygulanır. Hesaplarda, kar komisyonu ekstrelerinde

ve esel komisyon hesaplarında hasarlar tamamen ödendiğinde ar-
yarlama yapılır.

Sigorta yılı hesabı, prim ödemelerinin çoğunun taksitle yapıldığı veya kazanılmış prim rakamlarını belirlemek için prorata dağılımının yapılmadığı veya tazminat ödemelerinin geniş zamana yayıldığı olaylar için idealdir. Mesela, mühendislik ve havacılık sigortalarında poliçeler uzun süreli olduğu ve primlerde süreli olarak hesaplandığı için en uygun yöntem sigorta yılı yöntemidir. Ülkemizde sigorta yılı yöntemi fazla detaylı olduğu için tercih edilmemektedir. Türkiyede enflasyondan arınmış prim artışı, en iyi bu yöntemle değerlendirilir. Örneğin, kârlı görülen kasko bransına sigorta yılı esası ile bakılırsa pek kârlı olmadığı görülebilir.

Trete işlerinde çok sayıdaki poliçeye karşın reasürans hesaplarının düzenli aralıklarla yapılması gereklidir. Genellikle üç aylık, altı aylık veya yıllık olarak treteye bildirilir. Muhasebe süresi ne kadar kısalsın reasürör, reasürör primlerini sedan şirket ise komisyon ve tazminatlarını o kadar çabuk alacaklardır. Muhasebe kalemleri prim, komisyon, tazminat, portföy tahminleri, depolar ve depo faizleridir. Kazanılmamış primler ve hasar rezervleri reasüröre sadece bilgi olarak verilir.

Sigortacının hesapladığı ve ödemek zorunda olduğu prim, riziko primi masrafların ve kâr marjının eklenmesiyle oluşur.

Primler üç ana başlıkta muhasebeleştirilebilir. Birincisi, yazılan primler, ikincisi ise ödenen primlerdir. Bu primin tamamı ödendikten sonra muhasebeleştirilen primdir. Reasürörün prim tahsilatına iştiraki sonucunu doğurur. Ancak bu reasürans prensipleriyle çelişki yaratır. Çünkü reasürör sigorta şirketinin iyi çalışıp çalışmadığını kontrol edemez. Üçüncüsü ise kazanılan primdir. Bu yıl içinde kesilen poliçenin priminden öteki yıla sarkan kısmının ayrılarak poliçenin kesildiği yıla, sarkan kısmında diğer yılın prim hesabına alınması esasına dayanır. Yani alınan primlerden bir sonraki yıla ait primlerde olabilir. Dolayısıyla poliçe kesildiğinde henüz hak edilmemiş primler vardır. Bunlar kazanılmamış primler olarak adlandırılır. Yazılan prim rakamından kazanılmamış primler düşülerek kazanılmış prim rakamına ulaşılır. Böylece reasüröre kazanılmış prim bildirildiğinde kazanılmamış primlerin sonraki yılda reasürörün alacağına yazılacağı bilinir. Türkiyede genel uygulama yazılan prim hesabının kullanılması yolundadır.

Sigorta şirketinin yaptığı masrafların düşülmeden reasüröre prim devri yapıldığı için reasürör, reasürans komisyonu kalemi ile sigortacının yaptığı idari masraflara katılmış olur, yani geri ödeme yapmış olur. Türkiye'de komisyon oranları oldukça yüksektir. Bu da tarife sisteminin bir sonucudur. Tarife sisteminde kâr yüksek olduğu için reasürörler si-

gorta şirketlerine yüksek komisyonlar vermişlerdir. Son yıllarda reasürörler tretelerden zarar etmeye başlayınca, komisyonun düşürülmesi talebinde bulunmuşlardır. En çok uygulanan komisyon türleri sabit ve eşel komisyonlar, overriding komisyonu ve broker komisyonudur. Sabit komisyonunda, komisyon rakamı hesaba geçen primlerin belli bir yüzdesi ile çarpılarak bulunur. Eşel komisyonunda, komisyon sonuçlarının iyi veya kötü olmasına göre değerlendirilir. Eğer iyi sonuçlar elde edilmişse yüksek, kötü sonuçlar elde edilmişse düşük komisyon verilir. Overriding komisyon ise, reasürörün devrettiği işler için geçerli olup retrosesyonerlerden aldığı komisyonudur. Broker komisyonu, reasürans işi bir broker kanalıyla yapılmış ise devreye girer. Alınan komisyon brokerin işlerini karşılayabilmek için tahsil edilir. Yangın vergisinin uygulandığı bazı ülkelerde eğer tretede belirtilmişse reasürörde hissesi oranında bu tür vergilere katılır.

Sedan şirketin reasürans komisyonu tercihi genellikle sabit komisyon iken, reasürörün tercihi eşel komisyonudur. Ülkemizdeki tretelerde rastlanan hatalardan biri, bir brans için sabit ve eşel komisyonun aynı anda kullanılmasıdır.

Reasürör, sedan şirketin ödediği hasarlarda hissesi oranında hasarı üstlendiği gibi eksper, ekspertiz veya mahkeme ücretlerini de hissesince üstlenir. Bunun haricindeki hasar servisinde çalışanlara ödenen maaşlar gibi masraflar reasürörü borçlandırmaz. Her hangi bir rücu durumunda, reasürör hissesi oranında alacaklandırılmalıdır. Eğer treteler poliçe bazında yapılıyorsa herbir poliçede konservasyon ve trete ayırımı ne şekilde yapılmış ise hasarda da aynı dağılımın yapılmasına özen gösterilmelidir. Reasürörün daha önce peşin hasar ödemesinde bulunup bulunmadığına dikkat edilmelidir. Peşin hasar rakamı mutlaka ödenen hasardan düşülmelidir. Yine alacağına karşı mahsup yapılacaksa reasüröre mutlaka bildirilmelidir. Türkiye'de "ne kadar çok rezerv ayırırsak o kadar rahat ederiz" anlayışı yoktur.

Reasürörlerin tretelerdeki hisseleri zaman içinde değişebilir. Bu değişimler tretenin başlangıç ve sona erme zamanlarında hesaba alınır. Eğer prim portföy hareketi hesaba geçmiş ise reasürörde o sigorta yılında meydana gelen hasarlardan sorumludur. Ancak geçmiş yıllarda başlamış veya yenilenmiş poliçelerden sorumlu değildir. Trete oranlarının değişimi paralelinde reasürörün borçlandırılması veya alacaklandırılması her iki taraf içinde adil bir uygulama olacaktır.

II. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

A. HATALI REASÜRANS ANLAŞMALARI

Türk sigorta sektöründe uygulanan reasürans anlaşmaları genellikle klasik şekilde yapılmaktadır. En iyi çalışan branşlarda eksedan tretesi, yeni veya hasar oranı yüksek olan branşlarda kot-par tretesi şeklinde bölüsmeli trete anlaşması yapılır. Sigorta şirketlerinin konservasyonunda kalan kısım bölüşmesiz, excess of loss anlaşması ile teminat altına alınır.

Bölüsmeli tretelerin başlıca özelliği konservasyonun seçimidir. Türkiye'de şirketlerin konservasyon tespitinin güvenilir istatistikî bilgilere dayanmadığı ve ülke ekonomisinin içinde bulunduğu genel durum değerlendirilmeden tahmini olarak belirlendiği bir gerçektir.

Bir sigorta şirketinin öz varlığını oluşturan sermaye ve rezervlerini koruması gerekmektedir. Bu sebeple risk üzerindeki sorumluluğunu belirli bir oranda tutması gereklidir.

İlgili branşta hasar ile prim arasında mutlak bir ilişki kurulmuş olmalıdır. Şirketin konservasyon oranını, ödenen hasarlar ile elde edilen gelirin bu hasarların ödenmesinde ve branşı kâra geçirmesindeki etkisi önemlidir. Şirketin mali yapısı, ilerisi için belirlediği politikalar, yatırım alanları etkili olduğu gibi ilgili branştaki portföyün genişliği veya darlığı, hasar olasılıklarında konservasyonu etkiler.

Konservasyon ile ilgili tam bir formül yoktur. Ama konservasyon rakamının sermaye ve serbest rezervlerden meydana gelen özvarlığın %1'i ile %5'i arasında, sözkonusu branşın net primlerinin %1'i ile %10'u arasında bulunması uygundur. Yine şirketin likit varlıklarının en büyük branştaki konservasyonun takriben 5 katı civarında olması beklenir(46).

Şirketlerin konservasyonunu üst düzey yöneticileri belirler. Ancak sektörde durum konservasyonun enflasyon oranında arttırarak gitmek eğilimi göstermektedir. Önceki yılların istatistikleri sağlıklı şekilde değerlendirilemediği için konservasyonun maksimizasyonu ile ilgili sonuçlar alınamamaktadır. Konservasyonun gereğinden düşük tutulması, sorumluluğun büyük oranlarda yurt dışındaki reasürör şirketlere devredilmesi, şirketin prim gelirinin artmasını, dolayısı ile mali yapısının güçlenmesini engellediği gibi ülke ekonomisinde olumsuz etkiler, yurt dışına döviz akışını arttırır. Yurt dışına gereğinden fazla döviz akışına sebep olan sigorta şirketleri acentelik konumuna düşer gibi görünmektedirler. Çünkü

---

(46) ALANYA, s.125.

düşük konservasyonun sonucunda primde az olmakta ve şirket ancak aldığı reasürans komisyonları ile acente gibi faaliyet göstermektedir.

Tablo 5 ve 6'de görüldüğü gibi yurt dışına gereksiz yere prim devri yapılmaktadır ve Türk sigorta sektöründe komisyon tespitinin sağlıklı yapılamadığı görülmektedir.

En çok rastlanan hatalardan biride eksedan tretesinde plen adedinin yeterli tutulamamasıdır. Plen adedi yetersiz tutulduğunda sedan şirketler ihtiyari reasürör aramak durumunda kalmaktadırlar ve güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Çünkü ihtiyari reasüröre yeterli bilgi vermek, bu konuda araştırmalara girmek sedan şirkete ek iş yaratmakta ve idari masrafların artmasına sebep olmaktadır. Eksedan tretesini düşük tutarak ihtiyari treteye başvurmak zorunda kalan sedan şirket ihtiyari reasüransın komisyonu düşük olduğu için reasürans komisyonundan gelen gelirdende kısmen mahrum olmaktadır.

Eksedan tretelerinde istisnalar fazladır. Bu istisnalar portföyün büyümesine engel olmaktadır. Mesela, yangın branşında hükümetin fiilen veya hukuken zor kullanarak iktidardan düşürülmesi hareketleri, terör ve buna bağlı halk hareketleri savaş, nükleer rizikolar, askeri hareketler, ayaklanma, isyan ve askeri yönetimin idareye el koyması gibi faktörler istisnadır. Nakliyat branşında, kefalet (garanti) rizikoları, liman idaresi mesuliyeti, gemi tacirleri kanuni mesuliyeti, marina işletmecisi mesuliyeti, yükleme boşaltma mesuliyeti, depocu mesuliyeti, nükleer rizikolar teminat dışıdır. Kaza altında, atomik enerji riskleri, nükleer riskler, harp, işgal, iç harp, isyan, halk hareketleri, ihtilal, terör, otomatik yetki anlaşmaları, pooler, emeklilik fonları ile ilgili rizikoları emniyeti suistimal dışındaki her türlü kefalet ve garantiler ile kombine teminatlar (bankers blanket gibi) istisnadır. Üçüncü şahıs mali mesuliyet ve kamu mesuliyeti branşlarında ise, ürün mesuliyeti, ürün garantileri, ürünün piyasadan geri çekilmesi, mesleki mesuliyet, hata ve ihmal ile ilgili mesuliyetler, yanlış tedaviler, asbestos içeren maddelerin taşınması, işlenmesi, satışı, dağıtımı, depolanması veya kullanılması ile ilgili mesuliyetleri, çevre kirliliği, motoru araçların, uçak, tramvayların, dokların, rıhtımların, gemi inşaa, gemi tamiri tersanelerinin, gemilerin eğlence park ve araçlarının, stadyumların, çöp imha yerlerinin ve çöp depolarının sahipliği, işleticiliği ve kullanımı ile ilgili mesuliyetler, fişek, cephane, nitrogliserin ile bunların ayrıştırılması, imali, depolanması ve nakledilmesi ile ilgili rizikolar, petrol sondajı, üretimi, depolanması, dolumu, ayrıştırılması, nakliyesi ile ilgili rizikolar, kamu hizmet kurumları, kamu güvenlik kurumları, belediyeler, su işleri, elektrik, havagazı idareleri ile ilgili rizikolar istisnadır. İş veren mali mesuliyet branşı tretelerinde uçuş rizikosu bakımından havayolu şirketleri, müteahhit mühendislik şirketleri, belediyeler, kamu hizmeti kurumları, yeraltı madenleri ve

bunlarla ilgili yeraltı hizmetleri, petrol şirketlerinin sondaj, üretim, tasfiye ve dağıtım, fişek, fitil, barut, nitrogliserin ve her türlü patlayıcının basınçlı kaplardaki hava ve gazların bütan, metan, propan ve diğer sıvı gazların depolanması, işlenmesi ve nakli ile ilgili mesuliyetler istisnadır.

Ferdi kaza branşı bakımından deniz, hava, kara, askeri hizmet operasyonları, tarifeli uçaklarla yolculuk harici havacılık ve yeraltı madencilik riskleri istisnadır.

Makine montaj ve makine kırılması tretelerinde nükleer rizikolar, açık deniz teknolojisi ile ilgili teminatlar istisnadır.

Ziraat branşında, harp, iç harp, grev, lokavt, halk hareketleri, nükleer rizikolar, kötü niyetli hareketler, T.C. Tarım Bakanlığı tarafından salgın hastalık olarak ilan edilen hastalıklara bağlı hasarlar teminat dışıdır.

Eksedan tretelerindeki bu istisnaların yoğunluğu sedan şirketleri ihtiyari reasüransa zorunlu kılmaktadır. Eksedana devrettikleri rizikoların haricindeki bu istisna rizikolar için ihtiyari reasürör aramaları sedan şirketlere emek ve zaman kaybı yaratmaktadır. Ayrıca idari masrafları da arttırmaktadır.

Bütün branşlarda eksedan tretesinde yer alan prim rezerv depoları sedan şirket ile reasürör arasında görüşme ile belirlenir. Bilindiği gibi prim rezerv depoları sedan şirket tarafından tutulur ve 12 aylık süre sonunda reasüröre faizi ile geri ödenir. Burada uygulanan faiz %10'dur. Ancak bu uygulama Türk sigorta sektöründe problemdir. Çünkü, Türk Lirasının enflasyon ve deflasyon sebebi ile TL üzerinden tutulan prim rezerv depolarında reasürör açısından mali kayıplara sebep olmaktadır. Bu sebeple, reasürörler depoların iade edildiği zamanlarda deponun tutulduğu dönemin ilk günündeki DM. veya USD. üzerinden ödenmesini istemektedirler. Depo faizlerinin yükseltilmesini ve depo faiz oranlarının azaltılmasını istemektedirler.

Türk sigorta sektöründe yaşanan tahsilat problemi reasürörlere yapılan ödemeleride etkilemektedir. Sedan şirket ile reasürör arasındaki ödeme süreleri genellikle trimestriyel dönemlerde (üç aylık dönem sonlarında) yapılmaktadır. Sigorta şirketlerinin ilk üç ayda yapamadıkları tahsilatlar reasürörlerin ödemelerininide ertelemekte veya zorlaştırmaktadır.

Politik rizikolar kapsamındaki, grev, lokavt, kargaşalık, halk hareketleri, kötü niyetli hareketler ve terör tretelerde istisna olarak yer almaktaydı. Ancak, 1993 yılı tretelerinde, politik rizikolar ile ilgili teminatlar açıklığa

kavuşturulmuş ve yeniden düzenlenmiştir. Olağanüstü hal bölgesi ve olağanüstü hal bölgesi dışı olarak bir ayırımı gidilmiş, fiyatlar ayrı ayrı belirlenmiştir. Bu teminatlarda muafiyet yine uygulanmaktadır ancak hasar başı %5 olarak muafiyet sınırlandırılmıştır.

Ancak, politik rizikolardaki trete hükümlerinin devamının sağlanması için reasürörler Türkiye'deki sigorta şirketlerinden risk seçimi, limit ve fiyatlarda yanlış uygulamalarda bulunmamalarını istemektedirler.

Günümüzde dünya çapında reasürans ve retrosesyon kapasitelerinde ciddi bir azalma izlenmektedir. Ancak, sigorta şirketleri ve reasürörler artan yoğunlukta işlerle karşı karşıyalardır. Reasürörler üstlenilen risk portföyünü sınırlamaya gitmektedirler ve riziko hakkında her türlü bilgiye sahip olmak istemektedirler. Mesela doğal afetler ve deprem teminatı ile ilgili olarak, fiyatlandırmanın iyi yapılamıyor olması reasürans komisyonunun yüksek olması, kâr komisyonunun uygulanmıyor olması ve limitsiz çalışılması reasürör için başlıca problemdir. Problem giderilmediği sürece reasürans kapasitesinin geliştirilmesi güçtür.

B. PLASMAN ZORLUKLARI

Türkiye'de faaliyet gösteren dört reasürans şirketi bulunmaktadır. Milli Reasürans, Destek Reasürans, Halk Reasürans, İstanbul Reasürans. Türkiye'deki reasürans şirketlerinin sayısı ve kapasitesi Türk sigorta sektörünün ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Milli Reasürans 60. Milyarlık kapasitesi ile kendinden bekleneni verememektedir. Bu sebeple sigorta sektörü tüm reasürans anlaşmalarında şartlar ve plasmada yurt dışı reasürörlere ihtiyaç duymaktadır. Bu eksikliği kullanan yabancı reasürans şirketleri kartel oluşturarak Türk sigorta sektörüne ağır şartlar koymaktadır. Batılı reasürörler Türkiyeden devralınan otomatik reasürans kapasitesini düşürmüştür. Bunun sebebi 1990 yılı sonunda serbest tarifeye geçilmesi ile hem sektörün hem kendilerinin yanlış politikaları sonucu reasürörler Türk piyasasından zarar etmişlerdir. Serbest tarifeye geçilmesi ile fiyatlar düşmüştür. Ancak yabancı reasürörler fiyatların düşmesinden zarara uğrayacaklarını düşünmemişler ve reasürans komisyonlarını yüksek tutmuşlardır.

Türk sigorta şirketleri son yıllarda Türkiye'deki reasürans kapasitesinin yetersizliği yüzünden dışarıya daha bağımlı olmuş ve komisyonlardan büyük fedakarlık edecek duruma gelmişlerdir. Sigorta şirketlerinin kapasitesizlik nedeni ile riskini devir edememesi, rizikonun üzerinde kalması demek o-

lacagından büyük hasarlarda iflas kaçınılmaz olacaktır (47).

Yabancı reasürörlerin kapasitesinde Türkiye'ye karşı uyguladıkları kısıtlamalar plasman güçlüğüne sebebep olmakta ve şirketler yeni reasürörler aramak zorunda kalmaktadırlar.

Son yıllarda sigorta dünyası büyük hasarlar yaşamıştır; 1989 Hugo Siklonu, 1990 Avrupa kış fırtınası, 1991 Japonya Miniella Tayfunu, 1992 Andrew Siklonu, Los Angles ve San Francisco depremi, tabii afetlerin neden olduğu ve diğer büyük hasarlar nedeni ile birçok underwriter dünya reasürans piyasalarından çekilirken, bu hasarlara göğüs gerebilenlerde ellerindeki kapasiteleri son derece dikkatli kullanmak zorunda kalmışlardır. Reasürans şirketleride diğer ticari kurumlar gibi kâr etmek amacıyla kurulurlar. Çünkü bu şirketler, ancak kâr ederek yatırıma yönelebilirler ve bu oranda mali açıdan güçlenip sigorta ve reasürans şirketlerine kapasite yaratabilirler. Genel anlamda, reasürörün topladığı prim, ödediği komisyon, hasar ve diğer masraflarını karşılayamıyor ise o reasürör sektörde yaşayamaz. Öz kaynakları, yatırımları ve bu gibi kalemler bir süre devam etmesine olanak tanısa bile, ardı arkası kesilmeyen tabii afetler ve diğer büyük afetler devam ettikçe, ayakta durması mümkün değildir. Bu durumu önlemek amacıyla kabul edeceği işler için komisyon oranlarını düşürmek, kendisine ait primleri olası hasarlara karşılık tutan sedandan buna mukabil alacağı faiz oranlarını arttırmak, tretelere devreden sorumlulukları sınırlamak ve bunun gibi bir dizi tedbire yönelir Türk sigorta endüstrisinde hasar deneyansı olumlu seyretmiş dahi olsa yetersiz fiyatlar ve orjinal primlerin tahsilindeki gecikmelerin trette bakiyelerine yansımaları son yıllardaki yenilemelerde ağır şartlara ve eksik plasmana neden olmaktadır (48).

İlk reasürans şirketi olan Lloyd's bile günümüzde ciddi problemler yaşamaktadır. Lloyd's uzmanlaşmış deniz, otomobil, uçak ve diğer alanlarda sigorta hizmetleri veren birlikler olarak örgütlenmiştir. Birlik üyeleri kendi hesaplarıyla ilgili sınırsız sorumluluk taşımaktadır. Şirketin teminatı üyelerin mal varlıklarından oluşmaktadır. Şirkete üye olabilmek için en az yüz bin sterlinlik mal varlığına sahip olmak gereklidir. Ancak üyeler bu mal varlığını diledikleri gibi kullanma hakkına sahiptirler. Şirket zarar ettiğinde üyelerin mal varlığına başvurulur. 1980'li yıllarda bu birliğe üye olmak prestijli olduğu için birliğin üye sayısı 5.000'den 30.000'e çıkmıştır. 1990'lı yıllarda şirketin cirosu 1/3 oranında zarar etmiştir. 1992 yılında çıkan Lloyd's yasası gereğince şirketin kurtulması için üyelerin şirkete 100 Trilyon TL'lik

---

(47) Ercan MUTLU, "Milli Reasürans, Şirketlerin İhtiyacını Karşılayamıyor" , DÜNYA GAZETESİ, 15.01.1993.

(48) Candan EVREN, "Bir Yenilemenin Ardından" , REASÜRÖR DERGİSİ, Milli Reasürans T.A.Ş. yayını, Nisan-1994, s.12.

ödeme yapması zorunlu tutuldu. Lloyd'sun yaşadığı mali problem reasürans kapasitesini oldukça sınırlandırmasına sebep olmuştur. Lloyd'sun sınırlandırmalarının etkileri Türk sigorta sektöründe kendini yoğun olarak hissettirmiştir.

Reasürörlerin kısıtlamaya gitmeleri, hisselerinin düşmesi reasürör sayısının artmasına sebep olmuştur. Yabancı reasürans şirketleri Türk piyasasını tam olarak tanımadıkları için bilgilendirilmek istemekte ve piyasaya girmekten çekinmektedirler. Daha fazla şirketle daha fazla yazışma yapmak sigorta şirketine emek ve zaman kaybı yaratmaktadır ve idari masraflarında arttırmaktadır.

Şirketler yenileme zamanı geldiği halde plasmanlarını tamamlayamamış olmaktadırlar. Eksedan tretesinde plasmanın tamamlanamaması kalan rizikonun sedan şirketin konservasyonuna yüklenmesi demektir. Sigorta şirketlerinin konservasyonlarını yüklenemeyecekleri düzeyde tutmaları iflaslarına sebep olabilir. Yine sigorta şirketleri ihtiyari reasürör arayışına girecek ve bunların ek maliyetlerine katlanmak zorunda kalacaklardır. Sigorta şirketinin, reasürans plasmanını tamamlamadan bir sigorta poliçesi kesmesi mümkün olmadığı için sigorta bedeli yüksek olan, yüksek prim alabilecekleri işleri kaçırabileceklerdir.

Yangın branşının ek teminatı olan deprem rizikosunda son zamanlarda meydana gelen büyük hasarlar yüzünden reasürörler deprem teminatı vermek istememektedirler. Bu yüzden bir plasman boşluğu doğmaktadır. Reasürörler, sigorta şirketlerinin mümkünse hiç deprem teminatı vermemelerini veya eksedan tretesinde sesyon limiti oluşturulmasını istemektedirler. Politik risklerin kümül sorumluluklarında da aynı şikayetleri dile getirerek sorumluluk almaktan sakınmaktadırlar.

Bütün bu kısıtlamalar eksedan tretelerinin satımını oldukça zorlaştırmaktadır.

C. HUKUKİ DOZENLEMELER

Sigorta ve reasürans şirketlerinin faaliyetleri ile ilgili şartlar 7397 sayılı Murakabe Kanununda belirtilmiştir. Buna göre bir sigorta veya reasürans şirketinin kurulması veya yabancı ülkelerde kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye'de faaliyette bulunması ilgili devlet bakanlığının iznine bağlıdır.

Türkiye'de kurulacak sigorta ve reasürans şirketlerinin;

- Anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,
- Kurucuların taksirli suçlar hariç olmak üzere, affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis veya zimmet, ihtilas, rüşvet, irtikap, hırsızlık, dolandırıcılık, ifnancı kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal

ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, ihale ve alımsatımlara fesat karıştırma veya devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya teşebbüs suçlarından dolayı hüküm giymiş bulunmaması, iflas ve konkordato ilan etmemiş olması,

- Ödenmiş sermayelerinin 50 Milyar TL'den az olmaması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve nama yazılı olması,
- Ana sözleşmelerinin ilgili kanun hükümlerine uygun olması şarttır.

Türkiye'de faaliyet gösterecek yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin;

- Şube şeklinde teşkilatlanmış olması,
- Türkiye'de ayrılmış, ödenmiş sermayelerinin 50 Milyar TL'den az olmaması,
- Kurulmuş oldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevzuata aykırı işlemlerinden dolayı sigortacılık yapmaktan yasaklanmamış olmaları şarttır.

Türkiye'de merkez, şube açarak faaliyet gösteren yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin müteakip şubeler için izin almalarına gerek yoktur.

Sigorta şirketlerinin faaliyette bulunmak istedikleri her sigorta branşı için Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığın'dan sigortacılık, reasürans şirketlerinde reasürans ruhsatı almaları zorunludur. Ruhsatnameleri usulüne uygun olarak teslim ve ilan ettirmek zorundadırlar.

Sigortacılık yapmak üzere ruhsat almış olan şirketlerin ruhsatları aşağıdaki sebeplerden ötürü geçici ve sürekli olarak iptal edilebilir.

- Sigorta ve reasürans şirketlerinin aralıksız olarak bir seneden fazla süre ile yeni sigorta sözleşmesi akdetmemeleridir,
- Kuruluş ve faaliyet esasları ile ruhsatın verilmesine ilişkin şartların ortadan kalktığına,
- Mali bünyelerinin ciddi şekilde zayıflaması ve tanınan sürede bunu düzeltemediğine,
- Sigorta şirketlerinin yetkisiz acentelerle sözleşme yapmalarına,
- Bu kanun, yönetmelik ve ilgili mevzuatla kendilerine düşen yükümlülüklerine uymadıklarının tespiti halinde.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin yönetim kurulu üye sayısı genel müdür dahil beş kişiden az olamaz. Genel müdür, yönetim kurulunun doğal üyesidir. Yönetim kurulu ve müdürler kurulu üyelerinin yarısından fazlası enaz dört yıllık yüksek öğrenim görmüş ve bankacılık, sigortacılık, iktisat, işletme, hukuk, maliye konularından enaz birinde deneyim sahibi kişilerden seçilmiş olması şarttır. Türkiye'de şube açmak isteyen sigorta ve reasürans şirketlerinin yönetim kurulu yetki

ve sorumluluklarını taşıyan müdürler kurulu olması şarttır.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin denetçileri, beş ki-
şiden az olamaz ve en az 4 yıllık eğitim görmüş iktisat,
işletme, sigortacılık, bankacılık, hukuk, maliye, muhasebe
konularında deneyimli olmaları şarttır.

Genel müdürlüğe atanacakların en az 7 yıl, genel müdür
yardımcılarının en az 5 yıl deneyimli olmaları şarttır. Mer-
kez şube müdürlerinin de genel müdürde aranan nitelikleri
sağlaması şarttır.

Kurucularda aranan nitelikleri sağlayamayan kişiler hiç
bir sigorta şirketinde yönetim kurulu başkanı, üyesi, denet-
çisi, genel müdür ve genel müdür yardımcısı veya her ne sı-
fatla olursa olsun görevli olarak çalışamaz, çalıştırılmaz-
lar.

Sigorta ve reasürans şirketleri doğrudan doğruya sigor-
tacılıkla bağdaşmayan işler dışında ticari amaçlı başka faa-
liyette bulunamazlar. Sigortacılıkla bağdaşan işlerin kapsamı
ve sigorta şirketlerinin iştiraklerine, menkul değerlere, gay-
ri menkullere yatırılabilecekleri kaynaklarının miktarları ve
oranları ile kâr paylı hayat sigortalarına ilişkin yatırımlar
ve bunların izlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelik-
lerle tespit olunur (49).

Sigortacılık işlemi yapan gerçek ve tüzel kişiler ile
sigorta ve reasürans şirketleri Sigorta Murakabe Kurulu'nun
denetlemesine tabidir. Denetleme kurulunun giderlerine karşı-
lık olarak sigorta şirketlerinden yıllık prim tahakkuklarından
iptaller düşüldükten sonra kalan safi primler tutarının %0,3'
ünü geçmemek üzere aidat alınır. Bu denetleme aidatı, bakanlık
emrine, bir bankada tesis edilecek fon hesabına yatırılır. Ku-
rul giderlerini aşan miktarlar hazineye aktarılır.

Hukuksal olarak denetlemenin yapılması şarttır. Çünkü,
sigorta ve reasürans şirketleri, sigortalıya ait paraları ü-
zerinde tutarak onlara güvence vermektedir. Bu paraların kon-
trolü şarttır.

Türkiye'de reasürans tekelı mevcuttur. Sigorta şirket-
leri konservasyonunda kalan miktarları belirledikten sonra,
tekelı devrini yaparlar. Milli Reasürans tekelı şirketlerin
reasürans plasmanında ve işlemlerinde zorlayıcı etki yapmak-
tadır. Çünkü, Milli Reasürans T.A.Ş. kural koyucu olarak ça-
lışmaktadır.

---

(49) 30.12.1959 tarihinde yürürlüğe giren 7397 sayılı Sigorta
Murakabe Kanunu'nun 11.Haziran.1987 tarihli 3389 sayılı kanun
ve 15.09.1993 tarihli 510 sayılı Kanunun Hükmünde Kararname
ile yapılan değişikliklerin son hali.

Ölkemizde hemen hemen her alanda serbest piyasa ekonomisine geçildiği halde sigortacılıktaki tekel, tek tip sigortarta ve reasürans yaklaşımı yaratmaktadır. Günümüzde reasürans tekeli uygulaması çok sayıda ülkede uygulanmaktadır.

D. EKONOMİK DURUM

Ölkemizin uzun zamandır çözülmemeyen problemlerinden olan ekonomik güçlükler sektörü doğrudan etkilemektedir. Enflasyon sebebi ile Türk Lirasının, yabancı paralar karşısında sürekli değer kaybı yurt dışından iş kabulünü engellemektedir. Yurt dışında kesilen poliçe o ülkenin parası üzerinden- dir. Dolayısıyla, reasüransıda o ülkenin parası üzerindedir. Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değer kaybı sebebi ile Türk şirketleri önemli kayıplara uğramaktadır.

Türk piyasasında çalışan yurt dışı reasürörlerde enflasyon yüzünden ciddi zararlara uğramaktadırlar. Bölüsmeli tretelerde depo faizleri ve tahsilat güçlüğü sebebi ile yapılan geç ödemelerde T.L esas alındığı için yurt dışı reasürörler ciddi mali kayıplara uğramaktadırlar.

Türk sigorta tarihinin ilk yıllarından günümüze kadar incelediğimizde yabancı şirketlerin tam bir üstünlük kurduğu gözlenmekteydi. Türk sigortacılığının yabancı hegemonyasından kurtulması hayli uzun bir süre almıştır. Kanunlardaki değişiklikler nedeni ile bazı yabancı şirketler için Türkiye piyasası daha az kârlı duruma gelmiştir ve bu şirketler uzaklaşmışlardır. Ancak, Türkiye piyasası henüz kullanılmamış ve kullanılmaya hazır potansiyeli açısından son derece ümit vericidir.

Türk sigorta sektörünün reasürans potansiyelide yüksektir. Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sigorta şirketleri yurt dışındaki merkez ofisleri kanalıyla reasürans ve retro-sesyon işinide üstlendikleri için primlerin büyük kısmı bu şirketlerde kalmaktaydı. Reasürans plasmanı daha rahat ve daha uygun şartlarda yapılmaktaydı.

Tarife sistemi süresince fiyatlar, riskleri karşılayacak düzeyde olduğu için treteler uzun yıllar kâr getirmiş ve reasürörler tretelerden kârlı çıkmışlardır. Ancak, serbest tarife sisteminde reasürörler zarara uğramışlardır. 1988-1992 yılları arasındaki ödenen tazminat, konservasyondan ödenen tazminat ve tazminatta reasürörün payı şu şekildedir.

	<u>Ödenen Tazminat</u>	<u>Konservasyon Payı</u>	<u>Reasürör Payı</u>
1992	2.448.373.014.-	1.035.529.131.-	1.412.843.884.-
1991	682.060.906.-	380.322.154.-	301.738.752.-
1990	386.184.321.-	227.055.710.-	159.128.611.-
1989	220.791.102.-	119.469.815.-	101.321.287.-
1988	120.916.466.-	65.259.724.-	55.657.742.-

Enflasyon ve devalüasyonun birlikte gittiği bir ülkede yurt dışı ile çok yakın ilişkilerin bulunduğu bir sektörün etkilenmemesi imkansızdır. Temelde reasürans içinde, sorumluluğu devretmek kadar yine sorumluluğu devralmak esastır. Yurt içi ve yurt dışındaki ilişkilerde karşılıklılık (reciprocity) bunu gerektirir. Ancak, Türkiye'deki şirketlerin yurt dışından iş kabulü büyük risktir. Başlangıçta yabancı kur cinsinden aldığı primi kullanan Türk sigorta şirketi hasarı yabancı kur cinsinden TL olarak ödeyeceği için fazlası ile zorlanacaktır. Bu sebeple, Türk şirketleri yurt dışından iş kabul edememektedir. Aynı sorun reasürans şirketlerimiz içinde geçerlidir. Reasürans şirketlerimiz kapasitelerinin yetersizliği ve ekonomik durumun olumsuzluğu sebebi ile yurt dışına açılmamakta, yurt içi şirketleri reasüransı ile yetinmektedir.

Ülkemizdeki ekonomik problemler sebebi ile sigorta şirketleri sigortalılarından prim tahsil ederken uzun vadeler tanımaktadır. Son zamanlarda getirilen kısıtlamalar ile tahsilat %40 peşin kalanı 6 eşit taksitle ödemek üzere belirlenmiştir sigorta şirketleri bazen bir defada ve peşin ödemek zorunda oldukları için henüz tamamını tahsil etmedikleri prim hasarını öderler.

E. İSTATİSTİKİ BİLGİLERİN EKSİKLİĞİ

Sigortacılıkta, sadece fiyatlandırmada değil sigortacılık veya reasüransta alınacak her kararda istatistikî bilgilere ihtiyaç vardır. Sağlıklı istatistikî bilgiler bulunmadığı için konservasyon, plen sayısı, trete kapasitesi ve reasürans ihtiyacı konularında da sağlıklı kararlar verilememektedir. Ayrıca, yurt dışı reasürörleri, trete anlaşmalarının dönemler itibarıyla durumunu ayrıntılı olarak öğrenmek isterler. Bu ayrıntılı bilgiler verilemediği için trete şartları çok ağırlaşmakta ve istenilen sonuçlar alınamamaktadır.

Sektördeki istatistikî bilgileri sadece Sigorta Murakabe Kurulu her yıl sektördeki tüm şirketlerin teknik ve mali neticelerine dayanarak çıkarttığı raporlarla verir. Ancak raporlar genel niteliklidir. İstenildiği kadar ayrıntılı değildir. Sektörle ilgili tüm bilgiye sahip olan Sigorta Murakabe Kurulu verileri tam olarak ayrıntılı değerlendirmede için gerekli istatistikî sonuçlara ulaşamamaktadır.

Sigorta şirketleri aralarındaki rekabet nedeni ile birbirlerine bilgi aktarmamaya özen göstermektedirler. Ancak, şirketler kendi verilerini de sağlıklı değerlendirmedikleri için sektörün zarar görmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Sigortacılığın temeli, büyük sayılar kanununa dayanır. Büyük sayılar kanunu olasılık hesaplarında sayı ne kadar artırılırsa gerçeğe o kadar yaklaşılabileceği ilkesidir. Sigortacılıkta ne kadar çok sayıda risk sigorta edilirse hasar o kadar

rahat ödenir, fiyat o denli uygun olur. Mümkün olduğu kadar çok poliçe kesilmesi gerekli olduğu gibi fiyatlandırma ile ilgili istatistikler düzenli, ayrıntılı olarak yapılmalıdır.

Türkiye'de poliçe sayısındaki artış açıkça gözlenmektedir. Ancak bu artış yinede kapasite artışı dikkate alındığında yeterli değildir.

Yurt dışındaki sigorta ve reasürans şirketlerinde bilgisayarların iş yaşamına çok önce girmesi ve istatistiki verilerin amaca uygun kullanılmasıyla istenen istatistiki sonuçlara ulaşılabilir. Bu istatistiki sonuçlar tüm sektöre ışık tutmaktadır. Türk şirketleri bu istatistiklere ulaşamamaktadır. Reasürörlerin ne istediklerini bilmelerinden sonra istenenleri hazırlayıp çıkartabilmektedirler. Bu yetersizlik sektörün gelişmemesine ve yurt dışına bağımlı olmasına sebep olmaktadır.

F. KALIFIYE ELEMAN AZLIĞI

Sigorta sektöründe kalifiye eleman yetersizliği özellikle teknik servislerde belli bir sistem oluşturulamamasına ve şirket genelinde tek düzeliğe sebep olmaktadır.

Türk sigorta sektöründe kalifiye eleman azlığı uzun senelerdir üzerinde durulan bir problemdir. Ancak problemin çözümüne son zamanlarda çare aramaya başlanmıştır. Sigorta sektörü personelini son dört yıllık dönemde incelediğimizde sektörde 1989 yılında 4096 kişi çalışırken 1992'de 5524'e çıktığını görürüz. 1989'da çalışan 4096 kişinin 1453'ü üniversite mezunu (%35,47), 1990'da 4668 kişinin 1840'ı üniversite mezunu (%39,42), 1991'de 5186 kişinin 2236'sı üniversite mezunu (%43,12) ve 1992'de 5524 kişinin 2500'ü üniversite mezunu (%45,26)'dır. Üniversite mezunu çalışan personel sayısı artmakta ancak hala yarından fazlası üniversite altıdır.

Dört reasürans şirketine bakıldığında 1989'da çalışan 309 kişinin 101'i, 1990'da 306 kişinin 110'u, 1991'de 298 kişiden 110'u, 1992'de 305 kişiden 132'sinin üniversite mezunu olduğu izlenmektedir ve hala personelin yarından fazlası üniversite altıdır.

Genel olarak sektörün üst düzey yöneticileri ve personeli sektörü çağdaşlaştıracak nitelikte değildir.

Özellikle reasürans işi yapan personel veya departman mutlaka şirketin yıl içindeki reasürans çalışmalarını takip etmek zorundadır. Yıl içinde değişen şartlarla anlaşma şartları arasında denge oluşturmak gereklidir. Ayrıca iyi matematik, istatistik ve işletme bilgisine sahip olmalı. Ancak personelin durumu bu tür kompleks işlemi götürebilecek kapasitede değildir. Kararlar üst düzey tarafından alınmakta ve bu yüzden anlaşma alternatifleri oluşturulamamaktadır.

III. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜNDE REASÜRANS UYGULAMALARINDA KARŞILAŞILAN SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. REASÜRANS ANLAŞMALARININ SAĞLIKLI BİÇİMDE YAPILMASI

Sigorta şirketlerinin reasürans işlemlerinden sorumlu yöneticileri trete görüşmeleri sırasında veya sonradan sorun yaratan noktaları saptayarak acilen giderilmesi yoluna gitmelidir.

Yurt dışı reasüransların en önemli bölümünü teşkil eden bölüşmeli tretelerde temel problemler şöyle sıralanabilir.

Yurt dışı reasürörler geçmiş yıllarda üstlenmiş oldukları trete portföyünü sınırlandırmak niyetindedirler. Özellikle, yangın reasürans anlaşmalarında doğal afetler teminatının sınırlandırılması için ilk önerilen bölüşmesiz trete anlaşmalarına geçilmesidir. Bunun için trete kapsamındaki bütün doğal afet teminatları bölüşmeli (eksedan ve kot-par) trete kapsamından çıkarılmalı, doğal afetler için katastrofik Excess of Loss programı hazırlanmalıdır.

Başka bir çözüm yolu ise doğal afetler teminatının, şirketlerin uyguladıkları yangın branşı excess of loss programına dahil edilmesidir. Bu yöntemin uygulanabilmesi için Türk sigorta şirketlerinin halihazırdaki excess of loss tretesi kapasitelerini ciddi olarak gözden geçirmeleri gerekmektedir. Bu uygulama, riziko alanı ile kapasite arasında mutlak bir dengenin kurulmasını şart koşar ve Türk sigorta piyasası için en uygun yöntemdir. Ayrıca reasüröre riziko alanının tam kontrolünü sağlaması açısından avantajlıdır.

Bölüşmesiz excess of loss anlaşmasına kısa vadede geçmek mümkün olmayabilir. Bu durumda uygulanan bölüşmeli tretelere olay başına limiti getirilmelidir.

Doğal afetler teminatının treteye devri yangın branşı ile birlikte yapılıyorsa şu özelliklere dikkat edilmelidir.

- Fiyatlandırma yapılırken fiyatın rizikoyu karşılmasına özellikle dikkat edilmelidir. Reasürans komisyonları hem reasüröre hemde sigorta şirketinin taleplerine uygun olmalıdır.
- Doğal afetler teminatının muhasebesi ayrı tutulmalıdır.
- Olay başı limit uygulanmalıdır.
- 30 Haziran ve 31 Aralık tarihleri itibariyle çıkartılan deprem kümül raporları iyi değerlendirilmeli ve bunların tatmin edici olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Mümkün olduğu kadar az deprem teminatı satarak deprem portföyü azaltılmalıdır.
- Policedeki koasürans payı olabildiğince yüksek tutulmalı, muafiyetlerin mümkünse tek tip olmasına dikkat edilmelidir. Koasürans ve muafiyet birlikte uygulanmalıdır.

- Sigorta değeri çok yüksek rizikolarda hasar limitli police uygulaması yapılmalıdır.

Yurt dışı reasürörleri tretelerde yer alan prim rezerv depolarındaki srelerin kısaltılmasını istemektedirler. Ayrıca sektör çapında problem olan tahsilat gecikmelerine mutlaka bir çözüm bulunmalıdır. Çünkü tahsilatın yeterince sağlanamaması yurt dışı reasürörlere yapılan ödemelerde gecikmeye sebep olur. Tarife sisteminde Şirketler rekabet için primin taksitlendirilmesi yoluna gitmekteydiler. Serbest tarife sisteme geçilmesi ile Şirketler rekabet için fiyatın düŐürülmesini uygulamaktadırlar. Bu durumda sigorta priminin taksitlendirilmesi uygulaması sona ermeliydi. Oysa uygulamada her iki sistem birlikte götürülerek hem düşük fiyat hem taksit sistemi gerçekleŐti. Tahsilatın yeterince ve zamanında yapılması sigorta Şirketlerini nakit darboğazına sokmuŐtur. Reasürörlere gerekli ödemelerini zamanında gerçekleŐtirmeyen sigorta Şirketleri, tretelerin iptaline varan sonuçlara katılmak zorunda kalmışlardır. Bu türlü olumsuzluklarla karŐılaŐılmaması için sigorta Şirketleri tretelerde belirtilen ödeme tarihlerine mutlaka uymalı ve gecikmelere fırsat vermemelidir.

Reasürans Şirketleri genellikle politik risklere teminat vermekten kaçınmıŐlardır. Ancak 1993 yılı başında politik rizikolarla ilgili teminat açıklığa kavuŐturularak yeniden düzenlenmiştir. Olagan st hal bölgesi içi ve dışı ayırımına gidilmiş ve politik risklerin fiyatı çok yükseltilmiŐtir. G.L.K.N.H.H. ve terörizm teminatının yangın teminatına ek verilmesi durumunda sivil, ticari, sınai riziko veya bina, muhteviyat ayırımına gidilmeden her bir hasarda ödenecek tazminatın %5 muafiyet uygulanmaktadır. Ancak Türk sigorta sektöründe politik rizikoların kümül sonuçları hakkında sağlıklı istatistikleri bilgiler mevcut değildir. Bu verilerin sağlanması riziko seimininde reasürans anlaşmalarının sağlıklı yapılmasını sağlar.

Reasürans Şirketlerinin üstlenmek istemedikleri rizikoları belirleyip istisna olan rizikoları makul biçimde trete kapsamına almaları gereklidir. Yasal olarak Milli Reasürans T.A.Ő. ne zorunlu olarak yapılması gereken devir reddedilmiŐ ise bu rizikoların başka bir treteye devrinde ısrar edilmemelidir. Kısa sürede reasüröre zarar ettiren bu tür devirler sigorta Şirketinin yükünü azaltsada uzun vadede reasürörün bu rizikolardan sakınmasına sebep olur ve trete Őartlarını aęırlaŐtırır.

Yurt dışındaki reasürans Şirketleri ile ortak bir nokta yaratabilmek için iş devreden Şirketler olarak düŐünüp reasürörlerin fikirlerine alternatifler üretmek gereklidir. Yabancı Şirketlerin her isteğini kabul etmek zorunda zarar kalan sigorta Şirketleri olarak değil yabancı Şirketlerin zarar ederek piyasamıza karşı ciddi önlemler almasına sebep olan etkenlerin

giderilmesi için uğraşan sigorta şirketleri olarak Türk sigorta sektörüne katkıda bulunmaları gereklidir. Burada her sigorta şirketine önemli görevler düşmektedir. Uzun vadede yararlı olabilecek koşulları yaratmak sigorta şirketlerinin elindedir.

B. YURT İÇİ VE YURT DIŞI SİGORTA PIYASASININ DÖERU DEBERLENDİRİLMESİ

Türkiye'de sigorta sektörü henüz gelişme çabasında olan bir sektördür. Uzun zamandır tarife sistemi uygulanırken kısa bir süre önce serbest tarife sistemine geçilmiştir. Bu geçişin yarattığı tahsilat problemi çözülememişken Milli Reasürans tekelinin ve yabancı reasürörlerin sorumluluk almaktan kaçınmaları sigorta şirketlerini birde plasman problemine itmiştir. Sigorta şirketleri ihtiyari plasman ihtiyacına girmektedirler. Düşük fiyat politikası uygulayan şirketler sadece sigorta piyasasında değil, reasürans piyasasında da zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Yurt içinde faaliyet gösteren dört reasürans şirketinin sayısı ve kapasitesi arttırılmalıdır. Özellikle Milli Reasürans T.A.Ş.'nin kapasitesi ve mali yapısı sektörün ihtiyacına paralel geliştirilmelidir. Türkiye'deki reasürans şirketlerinin her yönden gelişmesi sektörün dışa daha az bağımlı olmasını sağlayacaktır.

Yurt dışı reasürans anlaşmaları genellikle broker veya direkt reasürans şirketleriyle irtibat kurularak yapılır. Sigorta şirketleri reasürörün ödeme gücünü, mali yapısını kriter almalıdır. Bazı reasürans şirketleri fazla avantajlar taşıyabilirler. Ancak sigorta şirketleri bunlara kanmayıp reasürörün mali yapısıyla ilgilenmelidir. Sigortalı ile sigorta şirketi karşı karşıyadır. Hasar anında sigorta şirketinin reasürörün payını ne zaman alacağı sigortalıyı ilgilendirmez. Sigorta şirketi hasarı en kısa sürede ödemek zorundadır. Ancak güçlü bir reasürör sigorta şirketine ihtiyaç duyduğu anda destek olabilir.

Yurt dışı reasürörler, reasürans kapasitelerini azaltmak isterlerken, piyasamızdan zarar ediyorlarken sigorta şirketlerinin uyguladıkları reasürans politikaları dahada önem kazanmaktadır. Sigorta şirketleri yabancı reasürörlerle iyi ve sağlam ilişkiler içinde bulunmalıdır ve bu ilişkilerin uzun vadeli olmasına özen göstermelidir. Bilgileri reasürörlerle aktarmak ve kısa sürede sorumluluktan kaçmak yerine uzun vadede güvence sağlama yollarını zorlamalıdır.

Yurt içi piyasada sigorta şirketlerinin oluşturduğu pooler desteklenmelidir. Özellikle ihtiyari reasürans ihtiyacının, Türk sigorta şirketlerinin reasürans uygulamasına gitmesiyle çözülmesi ve sektör içinde işbirliğinin yaratılması gerekmektedir.

C. YENİ HUKUKİ DÜZENLEMELER GETİRİLMESİ

Sektörde yönetmelikler ile kısa vadede çözüm yolları yaratmaya çalışılmaktadır. Oysa uzun vadede çözüm yollarına ihtiyaç vardır. Bu da Sigorta Murakabe Kanununun günün şartlarına göre ayarlanması ile mümkündür.

Örneğin, acentelerden prim tahsil yetkisinin kaldırılması düşünülmektedir. Sigorta şirketleri tahsil edemedikleri paraların karşılığı hasar ödemelerinde bulunmaktalar ve mali açıdan zarar görmekteler. Aslında hak ettikleri parayı alamayan sigorta şirketleri, ödeme yükümlülüklerinde yeterince yerine getirememektedirler. Bu sebeple prim tahsilatı probleminin çözümüne ilişkin hukuki düzenlemeler en kısa sürede yapılmalıdır. 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununda 15.09.1993 tarihinde yapılan değişikliğe göre "hayat sigortası ve süresi bir yılı aşan sağlık sigortaları ile zorunlu sigortalar dışında kalan sigorta işlemlerinde uygulanacak tarife, sigortacılık usul ve esasına aykırı olmamak üzere sigorta şirketlerince serbestçe belirlenir. Hayat sigortaları ve süresi bir yılı aşan sağlık sigortalarının düzenlenmesi ve tarifeleri, prim formülü ve cetvellerinin uygulamaya koyulabilmesi müstehzarlığın onayına bağlıdır". Bu kanuna ve diğer kanunlara göre yapılması zorunlu olan sigortaların primleri ve bunların tarife ve talimatları bakanlıkça tespit olunur ve Resmî Gazetede yayınlanır.

Sigorta şirketleri ve aracılıları tanzim edilecek police taccidname, zeyilname v.s. işlemlerde tenzilat yapamazlar.

Sigorta priminin peşin tahsili esastır. Primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmıŝ ise sigorta şirketi taksit tutar ve vadelerini policede göstermek zorundadır. Police düzenleme ve primlerin tahsiline ilişkin usul ve esaslar Birliğin görüşü alınarak Müstehzarlıkça belirlenir(50).

Türkiye'de Milli Reasürans tekelinin olumsuz etkileri izlenmekte, bu tekelin kaldırılması için talepler gelmekte ancak serbest reasüransa geçilmesinin iyi ayarlanması gerekmektedir. Türkiye tarife sisteminden serbest tarife sistemine geçerken bile bunca sıkıntı yaşanmaktadır ki serbest reasürans uygulamasının olumsuz yanlarının gözardı edilmemesi gerekmektedir. Ölkemiz şu anki şartlarda tekelsiz reasürans uygulamasını kaldırabilecek kapasiteye sahip değildir. Bu sebeple reasürans tekeline bir ayarlamaya gitmenin henüz erken olduğu söylenebilir.

---

(50) Rayegan KENDER, "15.09.1993 Tarih ve 510 sayılı K.H.K. ile Değişik. 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun, Prim İstisnası ve Sigorta Sözleşmesine İlişkin Hükümlerine Dair Düşünceler", REASÜRÖR, Milli Reasürans T.A.Ş. yayını, s. 13.

D. EKONOMİK DOZENİN İYİ DEĞERLENDİRİLMESİ

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik problemler sigorta sektörünü doğrudan etkilemektedir. Enflasyonist süreç içinde TL'nin yabancı paralar karşısında uğradığı kayıplar reasürans kapasitesini yetersiz kılmaktadır. Reasürans kapasitesindeki yetersizlik sigorta şirketlerini ihtiyarı reasürans arayışına itmektir. Uygulamada emek ve zaman kaybına ve idari masrafların artmasına sebep olan ihtiyarı reasürör arayışı sigorta şirketlerini zorlamaktadır.

Reasürans anlaşmalarını yabancı para cinsinden yapmak uygundur. Azami ve asgari konservasyon oranları doların artışına göre artacak ve konservasyon oranları korunmuş olacaktır. Tretelerin kapasiteleri sürekli artacağı için kapasitenin plasman problemide ortadan kalkmış olacaktır.

E. DİĞER ÇÖZÜM YOLLARI

Türk sigorta şirketleri, şirket bazında ve sektör bazında istatistik verileri sağlamaya, kullanmaya ve geliştirmeye uzaktır. Oysa sigortacılığın temeli istatistiktir. Sigorta şirketleri yeterli istatistik bilgileri sahip olmadıkları için ileriye görmekte, tahmin etmekte zorluk çekmektedir. Sigorta piyasasında olduğu gibi reasürans piyasasında istatistik verilerin eksikliği kendini hissettirmektedir.

Özellikle yabancı reasürans şirketleri anlaşma aşamasında şirketin, teminat verilen rizikonun, ilgili bransın, hasarların, katastrofik risklerin, politik risklerin v.s. istatistik bilgilerini sigorta şirketinden istemektedir. Ancak bizim sigorta şirketlerimizin bu konudaki yetersizliği zaten karlı görülmeyen Türkiye piyasasının daha karmaşık algılanmasına sebep olmaktadır. Bu amaçla şirketlerde araştırma ve istatistik departmanları kurulmalı ve bunların gelişimine önem verilmelidir.

Reasürans servisinde çalışan elemanlar muhasebe, ekonomi ve istatistik konusunda bilgili, deneyimli olmalıdır. Özellikle yabancı dil bilgisi çok iyi, yurt dışı piyasasını iyi tanıyan insanlara ihtiyaç vardır. Böylece departmanların kalifiye elemanlarla desteklenmiş olması uygulamada kolaylık sağlayacak, yurt dışı anlaşmalarının daha kolay anlaşılmasını daha akılcı, iyi pazarlık yapılmasını sağlayacaktır(51).

Reasürans servisinin yanısıra üst düzey yöneticilerinin reasürans konusunda bilgili olması gerekmekte ve önemli kararlar verecek yönetici sayısının artmasına ve modern sigortacılık anlayışının yerleşmesine özen gösterilmelidir.

---

(51) TULİN İSGÖREN, "Türk Sigorta Sektöründe Eğitimin Yeri", REASÜRÖR, Milli Reasürans T.A.S. Yayını, Ocak 1994, s.11

S O N U Ç

İnsan oğlu dđnyaya geldiği andan itibaren ölünceye kadar, işletmeler ise çalışma hayatına girdikleri andan itibaren faaliyetlerine son verene kadar değişik tehlikelerin tehdidi altında bulunurlar. Yani çeşitli risklerin tehdidi altındadırlar.

Belirsizliğin bulunduğu her yerde riskten söz edilebilir. Gelecek belirsiz olduğu için tek bir riskten çok, etki alanları ve etki dereceleri değişen pek çok riskten söz edilebilir.

Risk, mevcut ve gelecekteki varlıkların, tesadüfi olaylar nedeni ile ve beklenmedik bir Şekilde hasara uğraması ihtimalidir. Riskleri, sosyal riskler ve ekonomik sonucu olan riskler olarak sınıflandırabiliriz.

Bizim alışma konumuz ekonomik sonucu olan riskler olduğu için sosyal riskler gözardı edilmiştir. Ekonomik sonucu olan risklerin kaynaklarını tabiatıtan, insanlardan ve teknolojinin ilerlemesinden meydana gelen riskler olarak belirleyebiliriz.

Riskin tanımlanması ve değerlendirilmesi, riskin kontrolünde yönlendirici olacaktır. Riskten korunmanın en etkili yöntemi riski yaratan faaliyetlerden tamamen vazgeçilmesidir. Ancak riskten kaçınmanın parasal ve fırsatların kullanılabilmesi maliyeti söz konusudur. Riskin azaltılmasında bir koruma

yöntemidir. Ancak rizikoyu taşıyan kişinin aldığı tedbirlere rağmen rizikonun gerçekleşmesi halinde zararlar karşılama ihtimali vardır. Riziko ile bizzat karşı karşıya kalan kişi ve kuruluşlar iç (dahili) sigorta ile kendilerine fon yaratmaya çalışırlar. Ancak riskin devri ekonomik olarak en akılcı çözümdür. Riski taşıyan kişi veya kuruluş sigorta akti ile riskini sigortacıya yani bu işi meslek olarak yürüten kuruluşa devreder.

İnsan faktörünün bulunduğu her faaliyette bireylerin kararları, inançları engellenemeyen sonuçlar üzerinde etkindir. Riskten kaçınan, riske kayıtsız kalan ve riski seven kişi veya kuruluşların risk ve sigortalanma eğilimleri farklıdır.

Sigorta şirketleri, sigorta işlemleri yaparak fertlere, kurumlara, özel ve kamu sektörüne teminat vermektedir. Dünya çapında hizmet veren tüm sigorta şirketlerinin gerek sermayeleri gerekse öz varlıkları sınırlıdır. Oysa bu sigorta şirketleri mali güçlerinin çok üstünde ve çok sayıda polise tanzim ederek teminat vermektedirler. Reasürans, sigorta şirketlerinin çok üstündeki rizikolara bile rahatlıkla teminat verebilme kolaylığı sağlayan bir organizasyondur. O halde reasürans sigorta şirketlerinin üzerlerine aldıkları rizikoların bir kısmını belli bir komisyon karşılığında bir veya birden fazla şirkete devretmesidir diyebiliriz.

Reasürans akitlerinin konusuda sigorta olduğu için sigortacılıkla ilgili genel prensipler reasürans için de geçerlidir. Azami iyi niyet, sigortalanabilir menfaat, yakın sebep, tazminat ve halefiyet gibi.

Sigorta şirketi ile reasürör şirket arasındaki reasürans işlemi aşamasında uygulanan metotlar ilk aşamada ihtiyari reasürans ve mecburi (trete) reasüransı olarak ayrılabilir.

İhtiyari reasürans kabulünde zorlayıcı hiç bir etken yoktur. Sadece gerekli gördüğü işler üzerinden dilediği reasüröre dilediği miktarda reasürans teklifinde bulunabilir. Sadece bu işi dilediği reasüröre teklif etmekte serbest olduğu gibi reasürörde bu işleri kabul edip etmemekte serbesttir.

İhtiyari reasüransta, bölüşmeli reasürans ve bölüşmesiz reasürans olarak uygulanır. Bölüşmeli reasürans metodunda sigorta şirketi ile reasürör tek rizikodaki sorumluluğu önceden belirlenmiş oranda bölüşürler. Sadece tarafından hazırlanmış Plasman Slip'ine imza atılması ile anlaşma devreye girer. Bölüşmesiz (Non - Proportional) ihtiyari reasüransta ise, reasürör belli bir risk için belli bir fiyat karşılığında belirli bir miktarı aşan hasarı ödemeyi kabul eder. Rizikonun reasürans plasmanına birden fazla sigorta veya reasürans şirketi katılabilir. Her şirket kendi fiyatını belirler ve belirli

miktarı aşan hasara payları oranında katılırlar. Bölüşmesiz ihtiyari reasürans anlaşmasının en büyük avantajı primler sabit bir oranda paylaşılmadığı için sigorta şirketine daha çok prim kalacaktır. Ayrıca sigorta bedeli yüksek rizikolar için ek kapasite yaratılmış olacaktır. Bölüşmesiz ihtiyari reasüransın en önemli dezavantajı ise hasar oranının ihtiyari metoda göre daha yüksek olmasıdır. Bu durum sigorta şirketine ek bir kapasite yaratıyor olarak görünse bile trete reasürörleri hasar durumunda daha yüksek risk alanına sahip olacaklardır.

Trete reasüransı metodu her iki taraf için mecburi niteliktedir. Önceden yapılan anlaşmaya (treyeye) dayanarak sedan şirket rizikonun belli miktarını devretmek, reasürörde kabul etmek zorundadır. Sedan şirket tarafından yazılan tüm işler özel şartlarla belirlenen tretelerle teminat altına alınır. Trete reasüransı, ihtiyari reasüransa oranla daha kolay ve masrafsızdır.

Trete reasüransı bölüsmeli (proportional) ve bölüşmesiz (non-proportional) olarak ikiye ayrılır. Bölüsmeli treteler kot-Par (quota-share), eksedan (surplus) ve pool'ler ve ihtiyari-zorunlu (facultative-obligatory) tretelerdir. Bölüşmesiz treteler ise excess of loss ve stop loss/aggregate excess of loss treteleridir.

Kot-par tretesinde sedan şirket ve reasürör şirket arasındaki anlaşma ile reasürör sedan şirketin kabul ettiği her riskin belli bir oranını kabul eder ve sedan şirkette her policede bu oranı reasüröre devretmek zorundadır. Reasürör sorumluluğa istirak ettiği oranda hasara katılır ve primden pay alır. Sedan şirket ile reasürör her policede otomatikman hasara katıldıkları için kader birliği içinde olmaktadır.

Eksedan tretesinde, sedan saklama payını aşan kısmını reasüröre devretmek, reasürörde sedanın konservasyonunun üzerinde belirlenen eksedan tretesi sorumluluğunu yüklenmek üzere anlaşma yaparlar. Yani eksedan tretesi metodu, sedan şirketin kendi kabul kapasitesini maksimum kullanma imkanı veren reasürans ihtiyacı duyduğu anda sadece otomatik olarak kapasite yaratan mecburi reasürans metodudur.

Pool'ler belirli bir kategoride katastrofik özellikleri olan rizikolara kapasite yaratmak amacıyla oluşturulurlar. Pool üyelerinin belli branştaki primlerinin tamamını veya bir kısmını müşterek bir fon oluşturmak amacıyla bir araya getirilmesiyle reasürans pool'ü oluşur. Katastrofik hasar olasılığı yüksek olan yada tek bir şirket için masrafların yüksek olduğu, özel teknik ve uzmanlık gerektiren ve sigorta sonuçlarının kârlı olmadığı branşlarda masrafları asgariye indirmek amacıyla kurulurlar. Örneğin atom enerjisi riskleri gibi.

İhtiyari - zorunlu tretelerde sedan şirket ihtiyari bir devri gerekli görmüş ise reasürör bu risk devrini kabul etmek zorundadır, reddetme seçeneği yoktur.

Open cover tretelerinde sedan konservasyon tutmaksızın rizikonun tamamını treteye devredebilmektedir. İhtiyari - zorunlu tretelerde azami limitler plen adedi ile ifade edilirken open cover tretelerde azami limit genellikle mutlak bir meblağ ile ifade edilir.

Bölüşmesiz trete reasüransında reasürörün ödemesi sadece hasar ödemesi ile belirlenir. Yani tek bir rizikonun yada alınan primin oransal bir bölüşümü söz konusu değildir.

Excess of loss (hasar fazlası) tretesinde reasürör, sigorta şirketinin risk başına veya olay başına belirlediği bir limiti aşan bütün hasarları ödemeyi taahhüt eder.

Stop loss (hasar oranı fazlası) tretesinde reasürör, tek bir hasarın tazmininden sorumlu değildir. O yılki hasar oranının primler üzerinden anlaşmaya varılmış bir yüzde rakamını aşması halinde reasürör devreye girer.

Aggregate excess loss (toplam hasar fazlası) tretesinde ise sigorta şirketi belli bir miktar belirlemek yerine, yıllık primin bir yüzdesi olarak gerçek parasal rakamlarla belirlenen yıllık hasarın aşılması durumunda reasürörün devreye girmesi üzerine anlaşma yapar.

Reasürans uygulamalarında, sedanın bünyesinde tutacağı konservasyon miktarını belirlemesi sigortacılığın en önemli konularından birisidir. Sedanın konservasyon tespitini, şirketin sermayesi, ihtiyatları, likidite durumu, portföyün büyüklüğü, prim geliri, portföy kârlılığı, yatırım politikası, reasüransın maliyeti, stratejisi, üst yönetimin tecrübesi, sektörün ve ülkenin ekonomik durumu doğrudan etkiler. Konservasyonun tespiti yapılırken bu unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Bölüşmeli reasürans metotlarında, sedan ile reasürör arasında rizikonun paylaşımı belli bir oran çerçevesinde yapılmaktadır. Bölüşmesiz reasürans metodunda ise sedan net konservasyonu aşan hasarlara karşı portföyünü korumaktadır. O halde, sedan brüt konservasyonunu yüksek tutarak gereksiz prim devri yapmaktan sakınarak bölüşmesiz reasürans metotlarından hasar fazlası anlaşmalarına başvurmalıdır. Bu şekilde sedan yüksek konservasyon tutarak elde ettiği primleri belli bir oranda reasürör ile paylaşmayacak, kendi üzerinde kalmasını sağlayacaktır. Ancak konservasyonu mali gücünün üstünde tutması durumunda sedan şirket iflas durumuyla bile karşılaşabilir.

Günümüzde gelişmiş ülkelerde, konservasyon oranı %70-80 civarında iken, ülkemizde bu oran %40-50 seviyesindedir. Yani, ülkemizde sigorta şirketlerinin elde ettiği primlerin %50 kadarı reasürans şirketleri ile paylaşılmaktadır. Bu durumun sebebi ise istatistikî bilgilerin yetersiz olması nedeniyle hasar olasılıklarının doğru hesaplanamamasıdır. Ayrıca şirketlerin mali gücünün ve öz varlıklarının yetersiz olmasında etkendir.

Şirketler portföylerinde dar bir riziko dağılımı olması nedeniyle hasar dalgalanmalarından aşırı etkilenmektedirler. Ülkenin ekonomik yapısındaki gelişmeler şirketlerin riziko dağılımında geniş bir alana yayılmasına sebep olur. Çünkü ekonomik gelişme, iş kapasitesini arttırır ve buda sigorta şirketlerinin kapasitelerinin artmasına sebep olur. Sigorta şirketleri konumları itibariyle reasürans şirketleriyle pazarlık yapamamakta ve onların şartlarına uymak zorunda kalmaktadırlar.

Sonuçta, sigorta şirketleri optimum konservasyonu tespit ederken, geçmiş yılların istatistiklerine bakarak iyi bir portföy analizi yapmalı ve sadece hasar frekansının yüksek olduğu rizikolar ile mali bünyesinin karşılayamayacağı ağır rizikoları devretmelidir.

Ülkemizde faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri yabancı sigorta ve reasürans şirketleri ile rekabet edememektedirler. Tarife sisteminden serbest tarife sistemine aniden geçilmesinin ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartların yoğun olumsuzlukları sebebiyle yabancı reasürörler sigorta piyasamıza güvensiz bakmakta ve Türk piyasasını kârlı görmemektedirler. Bu sebeple ya sorumluluk almaktan kaçmaktalar yada ağır şartlar öne sürmektedirler.

Sigorta ve reasürans piyasasında reasürans tekeli uzunca bir süredir uygulanmaktadır. Yakın bir gelecekte reasürans tekelinin olmadığı dönemlere geçilecektir. Geçişin istikrarlı yapılması ve bu dönemin iyi değerlendirilmesi gereklidir. Sigorta ve reasürans şirketleri, ekonomik ve sosyal değişimlerden gerekli dersleri çıkarttıklarında yurt dışı piyasalarıyla rekabet edebilecek düzeye erişebileceklerdir.

Türk sigorta sektöründe reasürans anlaşmalarındaki hatalar, plasman zorlukları, hukukî ve ekonomik kısıtlamalar, istatistikî bilgi ve kalifiye eleman eksikliği sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Sorunların çözümü için, reasürans anlaşmalarının sağlıklı biçimde düzeltilmesi, yurt içi ve yurt dışı sigorta ve reasürans piyasalarının iyi değerlendirilmesi, hukuksal bir takım düzenlemeler ile uygulamaların daha verimli hale getirilmesi, Millî Reasürans tekelinin kaldırılması, şirketlerin

mali yapılarını geliştirmeleri, mali yapı ve politikalarını çok iyi değerlendirerek kalifiye personel ve çağdaş yaklaşım ile sorunları tam olarak saptayıp çözümler üretmesi gereklidir.

Yerli reasürörler desteklenmeli, pool'ler oluşturulmalı, yurt dışına gereksiz prim devrini önleyecek yerli şirketler arasında işbirliği yaratılmalıdır. Türkiye oldukça önemli bir sigorta potansiyeline sahiptir. Ancak yanlış fiyatlandırma politikası ve risk seçimi ve değerlendirmesindeki hatalar yüzünden sektör de reasürans uygulamalarında ciddi problemlerle karşılaşmaktadır. Bu sorunların aşılabilmesi için şirketlerin kendilerini iyi tahlil etmeleri, istatistiki verilere ulaşabilmeleri ve sektör içinde işbirliğinin sağlanması ile uzun vadeli çözümler yaratılmalıdır.

Sigorta ve reasürans sektöründe varolan sorunların giderilmesiyle Türkiye'de henüz atıl olan kapasiteler değerlendirilebilir ve sigortacılık hak ettiği düzeye ulaşabilir.

Y A R A R L A N I L A N K A Y N A K L A R

- ALANYA Cetin : Reasürans Notları, Mart, 1991.
- ARISOY Betül : Risk Yönetimi Ve İnşaat Sigortaları, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 1991.
- BENKTANDER G. : Some Aspects Of Reinsurance Profits And Loading, Austin Bulletin, 1971.
- BROWN H. W : Risk Theory, Institute of Actuaries Society, London, 1976.
- CUHACI Y. Kemal : "Azami İyi Niyet Prensipleri", REASÜRÜR, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını Ocak, 1994.
- DICKINSON G.M. : "Solving the Capital Problem", REACTIONS, Issue, September, 1982.
- EVREN Candan : "Bir Yenilmenin Ardından", REASÜRÜR DERGİSİ, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını, Nisan, 1994.
- GERATHEWOHL Klaus : Reinsurance Principles And Practice, Volume - I, Bühl/Baden, 1980.
- GERATHEWOHL Klaus : Reinsurance Principles And Practice, Volume II, 1980.
- İSGÖREN Tülin : "Türk Sigorta Sektöründe Eğitimin Yeri", REASÜRANS, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını, Ocak- 1994.

- KENDER Rayegan : "15.09.1993 Tarih ve 510 Sayılı K.H.K ile Degisik 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununun Prim Istihsalı ve Sigorta Sözleşmesine İlişkin Hükümlerine Dair Düşünceler, REASUROR, Milli Reasürans T.A.Ş. Yayını .
- KANYILMAZ İbrahim : Risk Ve Menkul Kıymetler Yatırım Tahlilleri, Profesörlük Tezi, Bursa, Ekim - 1988.
- KILIN Robert : Reinsurance in Practice, 3. rd Edition, London, 1991.
- MUTLU Ercan : "Milli Reasürans, Şirketlerin İhtiyacını Karşılşamıyor", DÜNYA GAZETESİ, 15.01.1993.
- NOMER Cahit : Sigortanın Genel Prensipleri ve Reasürans, İstanbul, 1977
- ÖZDAN Candan : Reasürans Piyasasında Hasar Fazlası Anlaşmaları, İstanbul, 1986.
- PFEIFFER Christoph : Introduction to Reinsurance, Köln-ische Rückversicherungs and Destek Reasürans T.A.Ş. Yayını, İstanbul, 1992.
- TÖRON Teoman : "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.365, Temmuz - 1990.
- : "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.366, Ağustos - 1990.
- : "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.367, Eylül-1990
- : "Konservasyon Saptanması", SİGORTA DÜNYASI DERGİSİ, S.368, Ekim- 1990
- TUMA J. : Excess Of Reinsurance, C. II, Aldermanburry, London, 1946.
- WILLIAMS Arthur-HEINS M. : Risk Management And Insurance, 6. Baskı, ABD. Mc - Graw Hill, 1989
- YURDAKUL Tulin : Risk Yönetimi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 1991.

E K

T A B L O L A R

TABLO 1

YANGIN BRANŞI EŞELLİ KOMİSYON TABLOSU

%32.50	ve daha az hasar oranı için	%55.00
%34.00	ve daha az hasar oranı için	%54.00
%35.50	ve daha az hasar oranı için	%53.00
%37.00	ve daha az hasar oranı için	%52.00
%38.50	ve daha az hasar oranı için	%51.00
%40.00	ve daha az hasar oranı için	%50.00
%41.50	ve daha az hasar oranı için	%49.00
%43.00	ve daha az hasar oranı için	%48.00
%44.50	ve daha az hasar oranı için	%47.00
%46.00	ve daha az hasar oranı için	%46.00
%47.50	ve daha az hasar oranı için	%45.00
%49.00	ve daha az hasar oranı için	%44.00
%50.50	ve daha az hasar oranı için	%43.00
%52.00	ve daha az hasar oranı için	%42.00
%53.50	ve daha az hasar oranı için	%41.00
%55.00'ye kadar	ve aşan hasar oranı için	%40.00

Geçici komisyon: %47.50

TABLO 2

NAKLIYAT EMTEA BRANŞI
EŞELLİ KOMİSYON TABLOSU

%32.00	ve daha az hasar oranı için	%47.50
%33.20	ve daha az hasar oranı için	%46.50
%34.40	ve daha az hasar oranı için	%45.50
%35.60	ve daha az hasar oranı için	%44.50
%36.80	ve daha az hasar oranı için	%43.50
%38.00	ve daha az hasar oranı için	%41.50
%39.20	ve daha az hasar oranı için	%41.50
%40.40	ve daha az hasar oranı için	%40.50
%41.60	ve daha az hasar oranı için	%39.50
%42.80	ve daha az hasar oranı için	%38.50
%44.00	ve daha az hasar oranı için	%37.50
%45.20	ve daha az hasar oranı için	%36.50
%46.40	ve daha az hasar oranı için	%35.50
%47.60	ve daha az hasar oranı için	%34.50
%48.80	ve daha az hasar oranı için	%33.50
%50.00'ye kadar	ve aşan hasar oranı için	%32.50

TABLO 3

İNŞAAT, MONTAJ VE MAKİNA KIRILMASI BRANSLARI
EŞELİ KOMİSYON TABLOSU

%35.00	ve daha az hasar oranı için	%45.00
%37.00	ve daha az hasar oranı için	%44.00
%39.00	ve daha az hasar oranı için	%43.00
%41.00	ve daha az hasar oranı için	%42.00
%43.00	ve daha az hasar oranı için	%41.00
%45.00	ve daha az hasar oranı için	%40.00
%47.00	ve daha az hasar oranı için	%39.00
%49.00	ve daha az hasar oranı için	%38.00
%51.00	ve daha az hasar oranı için	%37.00
%53.00	ve daha az hasar oranı için	%36.00
%55.00	ve daha az hasar oranı için	%35.00
%57.00	ve daha az hasar oranı için	%34.00
%59.00	ve daha az hasar oranı için	%33.00
%61.00	ve daha az hasar oranı için	%32.00
%63.00	ve daha az hasar oranı için	%31.00
%65.00'e kadar	ve aşan hasar oranı için	%30.00

Geçici komisyon: %35.00

TABLO 4

OTO BRANŖI EŖELLİ KOMİSYON TABLOSU

%45.00	ve daha az hasar oranı için	%40.00
%46.20	ve daha az hasar oranı için	%39.00
%47.40	ve daha az hasar oranı için	%38.00
%48.60	ve daha az hasar oranı için	%37.00
%49.80	ve daha az hasar oranı için	%36.00
%51.00	ve daha az hasar oranı için	%35.00
%52.20	ve daha az hasar oranı için	%34.00
%53.40	ve daha az hasar oranı için	%33.00
%54.60	ve daha az hasar oranı için	%32.00
%55.80	ve daha az hasar oranı için	%31.00
%57.00	ve daha az hasar oranı için	%30.00
%58.20	ve daha az hasar oranı için	%29.00
%59.40	ve daha az hasar oranı için	%28.00
%60.60	ve daha az hasar oranı için	%27.00
%61.80	ve daha az hasar oranı için	%26.00
%63.00	ve daha az hasar oranı için	%25.00
%64.20	ve daha az hasar oranı için	%24.00
%65.40	ve daha az hasar oranı için	%23.00
%66.60	ve daha az hasar oranı için	%22.00
%67.80	ve daha az hasar oranı için	%21.00
%69.00	ve daha az hasar oranı için	%20.00
%70.20	ve daha az hasar oranı için	%19.00
%71.40	ve daha az hasar oranı için	%18.00
%72.60	ve daha az hasar oranı için	%17.00
%73.80	ve daha az hasar oranı için	%16.00
%75.00'e kadar ve aşan	hasar oranı için	%15.00

Gecici komisyon: %20.00

BRANŞLAR İTİBARIYLA PRİM DAĞILIMI

YANŞIN BRANŞI

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	1.289.617.000	460.411.000	349.244.000	479.962.000	32.22	27.06
1991	685.375.602	245.869.280	173.338.326	266.167.996	38.84	25.29
1990	485.659.091	178.575.312	131.574.332	266.167.996	54.81	27.09
1989	295.331.472	115.059.194	81.659.366	98.612.912	33.39	27.65
1988	169.040.869	65.647.011	48.575.341	54.818.517	32.43	28.74
	2.925.024.034	1.065.561.797	784.391.365	1.275.366.455	43.60	26.82

NAKLİYAT BRANŞI

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	783.662.000	226.006.000	245.207.000	312.449.000	39.87	31.29
1991	429.832.996	126.099.665	131.902.087	171.831.244	39.98	30.69
1990	283.190.677	74.635.527	83.485.675	125.069.475	44.16	29.48
1989	172.276.395	51.183.531	52.715.764	68.377.100	39.69	30.60
1988	113.356.584	37.555.093	37.349.597	38.451.894	33.92	32.95
	1.782.318.652	515.479.816	550.660.123	793.082.501	44.50	30.90

KAZA BRANŞI

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	4.282.275.000	1.219.109.000	352.039.000	2.711.234.000	63.31	8.22
1991	1.994.057.521	520.344.214	196.007.649	1.277.705.658	64.08	9.83
1990	1.014.928.346	298.277.607	136.404.894	580.245.845	57.17	13.44
1989	453.387.372	135.361.460	63.762.391	254.353.521	56.10	14.06
1988	257.978.473	74.788.979	40.592.206	142.597.288	55.27	15.73
	8.002.626.712	2.247.874.260	788.806.140	5.251.330.888	65.62	9.86

MAKİNA MONTAJ/MAKİNA KIRILMASI BRANŞI

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	268.211.000	121.076.000	114.536.000	32.600.000	12.15	42.70
1991	147.690.058	61.814.105	70.598.460	15.277.493	10.34	47.80
1990	74.860.518	32.007.372	35.130.923	7.722.223	10.32	46.93
1989	57.391.504	25.183.397	28.799.790	3.408.317	5.94	50.18
1988	33.210.571	14.762.895	16.713.537	1.734.139	5.22	50.33
	581.363.651	254.843.769	265.778.710	64.210.450	11.04	45.72

DOLU/HAYVAN İLİME

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	76.925.000	16.075.000	24.461.000	36.389.000	47.30	31.80
1991	48.986.544	13.039.435	19.178.687	25.768.352	52.60	39.15
1990	22.796.474	5.222.105	8.506.795	9.067.574	39.78	37.32
1989	11.136.288	2.934.840	3.777.385	4.424.063	39.73	33.92
1988	6.372.001	1.705.249	2.379.451	2.287.301	35.90	37.34
	166.216.307	38.976.629	58.303.318	82.510.892	49.64	35.08

HAYAT

<u>YILLAR</u>	<u>ALINAN PRİM</u>	<u>YURTIÇİ VERİLEN PRİM</u>	<u>YURTDİŞİ VERİLEN PRİM</u>	<u>KONSERVASYON PRİMİ</u>	<u>KONSERVASYON DRANI</u>	<u>YURTDİŞİ PRİM DRANI</u>
1992	1.571.707.000	28.657.000	30.962.000	1.512.088.000	96.21	1.97
1991	847.907.562	19.057.483	17.397.635	811.452.444	95.70	2.05
1990	452.052.920	10.112.768	9.500.973	432.439.591	95.66	2.10
1989	152.054.905	2.296.996	2.858.318	146.899.591	96.61	1.88
1988	49.830.819	12.281.415	660.628	36.888.776	74.03	1.33
	3.073.553.206	72.405.662	61.379.554	3.013.545.954	98.05	2.00

TABLO 6

GENEL PRİM DAĞILIMI

BÜTÜN BRANŞLAR İTİBARIYLA

YILLAR	ALINAN PRİM	YÜRT İÇİ VERİLEN PRİM	YÜRT DIŞI VERİLEN PRİM	KONSERVASYON PRİMİ	KONSERVASYON ORANI	YURTDIŞI PRİM ORANI
1992	8.272.397.000	2.071.327.000	1.116.449.000	5.084.722.000	61.47	13.50
1991	4.153.850.283	986.224.182	608.422.844	2.568.203.187	61.83	14.65
1990	2.333.488.026	598.830.691	404.603.592	1.420.712.704	60.88	17.34
1989	1.141.577.936	332.019.418	233.573.014	576.075.504	50.46	20.46
1988	629.789.317	206.740.642	146.270.760	276.777.915	43.95	23.23
	16.531.102.562	4.195.141.933	2.509.319.210	10.480.047.140	63.40	15.18